

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA FILOZOFICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Bc. Lenka Pajerová

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Probace jako nástroj konceptu restorativní justice

Bc. Lenka Pajerová

Diplomová práce

2014

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 27. 11. 2014

Bc. Lenka Pajerová

Na tomto místě bych ráda poděkovala především mé rodině, bez jejichž podpory po celou dobu mých studií by tato práce nemohla vzniknout. Děkuji také mým přátelům, kteří při mě stojí za všech okolností a mým respondentům, kteří si i přes svou pracovní vytíženost udělali čas a ochotně zodpovídali mé otázky. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat paní PhDr. Mgr. Iloně Ďatko, Ph.D. za odborné vedení a milou spolupráci v průběhu psaní mé diplomové práce.

ANOTACE

Diplomová práce je zaměřena na popis probace jako nástroje konceptu restorativní justice, ze které vychází. Podrobněji se zabývá probačními dohledy, především institutem podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, který je ilustrován konkrétními případovými studii. Ukotvení diplomové práce spočívá v popisu poslání a činnosti Probační a mediační služby České republiky, včetně cílů a právního ukotvení. Empirická část je opřena o kvalitativní výzkum formou rozhovorů přibližně s šesti respondenty, který je zaměřený na názory a postoje pracovníků PMS ČR související s probací.

KLÍČOVÁ SLOVA

Probační a mediační služba, probace, restorativní justice, dohled, institut parole

TITLE

Probation as an instrument of the concept of restorative justice

ANNOTATION

Diploma thesis is focused on the description of probation as a instrument of the concept of restorative justice, which is its source. It deals closely with probation supervision, especially with institute of conditional release from prison, which is illustrated by specific case studies. Basis of the thesis is to describe the mission and activities of the Probation and Mediation Service of the Czech Republic, including the objectives and legal conditions. The empirical part is supported by qualitative research through interviews with approximately six respondents, which is focused on the opinions and attitudes of probation related to employees of Probation and mediation Service of the Czech Republic.

KEYWORDS

Probation and meditaion services, probation, restorative justice, supervision, parole Institute

Obsah

Úvod	10
1. Probační a mediační služba ČR	13
1.1. Pole působnosti	13
1.2. Jednotlivé fáze činnosti	14
1.2.1. Fáze předrozsudková.....	15
1.2.2. Porozsudková fáze.....	16
1.2.3. Vykonávací fáze	16
1.3. Součinnost se státními orgány	17
1.4. Organizační struktura PMS.....	18
1.5. Pracovní pozice v rámci středisek.....	19
1.6. Práva a povinnosti zaměstnanců.....	19
1.7. Význam PMS.....	21
2. Mediace	22
3. Restorativní justice	23
3.1. Trestající versus obnovující justice	24
3.2. Koncept obnovující spravedlnosti	26
3.2.1. Potřeby zúčastněných	27
3.3. Základní principy obnovující justice	29
3.4. PMS ČR jako nástroj konceptu restorativní justice	30
4. Přehled alternativ k potrestání	31
4.1. Odklony v trestním řízení v procesním trestním právu.....	31
4.1.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	31
4.1.2. Narovnání	32
4.2. Odklony v trestním řízení ve hmotném trestním právu.....	33
4.3. Výhody v ukládání alternativních trestů.....	33
5. Probace	34
5. 1. Historický vývoj probace v Evropě.....	35
5.2. Vývoj probace v ČR a formování PMS	37
5.3. Probační dohledy.....	40
5.3.1. Výkon dohledu.....	40
5.3.2. Probační plán dohledu.....	42
5.3.3. Přiměřené povinnosti a omezení	43

5.3.4. Pomoc odsouzenému	44
5.3.5. Kontrola odsouzeného	44
5.3.6. Vyhodnocování probačního dohledu	45
5.3.7. Další pravidla v rámci vykonávání dohledu	45
6. Institut podmíněného propuštění z VTOS s dohledem.....	47
6.1. Úvod do parole	47
6.2. Právní úprava.....	49
6.3. Doba před stanovením rozsudku	50
6.4. Činnost PÚ	50
6.5. Výběr vhodných případů	52
6.6. Výkon dohledu.....	53
6.7. Parole nad rámec ostatních dohledů	55
6.8. Faktory ovlivňující recidivu u podmíněně propuštěných osob	56
7. Výzkum	58
7.1. Kvalitativní výzkum	58
7.2. Cíl výzkumu.....	59
7.2.1. Dílčí cíle.....	60
7.2.2. Předpoklady.....	60
7.2.3. Otázky k předpokladům	60
7.3. Výzkumné prostředí	62
7.4. Metody sběru dat.....	62
7.5. Výzkumný soubor	63
7.6. Analýza dat	64
7.7. Interpretace dat	64
7.8. Vyhodnocení předpokladů	82
7.9. Závěr výzkumu.....	89
7.10. Shrnutí doporučení plynoucích z výzkumu.....	92
8. Případové studie.....	94
9. Závěr.....	104
10. Seznam použité literatury	107
9.1. Knížní zdroje	107
9.2. Zákony	109
9.3. Materiály PMS	109
9.4. Přednášky	110

9.5. Internetové zdroje.....	110
9.6.Periodika.....	110
10. Přílohy.....	111

Seznam zkratek a značek

PA – probační asistent

PÚ – probační úředník

PMS – probační a mediační služba

OPL – omamné a psychotropní látky

OPP – obecně prospěšné práce

PAROLE – podmíněné propuštění z VTOS s dohledem

PP – podmíněné propuštění ; podmíněně propuštěný

RJ – restorativní justice

TČ – trestný čin

TJ – trestající justice

TrŘ– trestní řád

TrZ – trestní zákoník

ÚP – úřad práce

VS ČR – vězeňská služba české republiky

VTOS – výkon trestu odnětí svobody

ZP – zdravotní pojištění

Úvod

Diplomová práce se zabývá moderním demokratickým pojetím trestí justice a především nástrojem z ní vyplývajícím - Probační a mediační službou. V rámci působení této organizační složky České Republiky následující text blíže popisuje probaci, probační dohled a institut parole, které tvoří pouze dílčí část všech probačních aktivit.

Retributivní neboli odplatné pojetí trestní justice, kdy hlavním nástrojem je především trest ve formě odnětí svobody nenaplnilo očekávání a není již dostačujícím prostředkem k odstranění rostoucího počtu trestných činů a recidivy pachatelů. Tato skutečnost zadala důvod ke vzniku odlišného, ne však zcela protikladného pojetí trestání pachatelů, kdy hlavním motivem je snaha o pachatelovo uvědomění a řešení následků jeho trestného jednání, péče o oběti trestného činu, která byla retributivní justicí opomíjena a jaksi „vylučována“ z celého trestního procesu a také ochrana společnosti. Tyto tři atributy jsou stěžejními prvky restorativní justice, z jejichž principů vychází celá diplomová práce.

V posledních několika desetiletích jsou hledány nové a nové prostředky, jakým způsobem působit na delikventa k dosažení jeho bezproblémového působení ve společnosti, jak nejlépe naplnit účel trestu a ochránit společnost. V tomto a minulém století docházelo k analyzování nejzávažnějšího trestu – trestu odnětí svobody a začalo se pochybovat o jeho účelnosti, čemu svědčila a stále svědčí vysoká recidiva. Dnešní doba je dobou hledání a aplikování nových metod vedoucí k ochraně společnosti a působení na jedince tak, aby mohl fungovat jako právoplatný člen společnosti.¹

Počín k takové změně byl způsoben postupným uvědomováním si negativních účinků trestu a vznikalo úsilí k hledání nových postupů vedoucí k nápravě pachatele. Neblahé působení vězeňského prostředí a vliv spoluvězňů na odsouzeného je na poli trestní justice často diskutované téma. Vězeň se adaptuje na vězeňskou subkulturu a přiučuje se kriminalitě. Pobyt ve vězení také často znemožňuje přijetí odpovědnosti za spáchaný čin a v odsouzeném se objevují pocity zatvrzelosti, zatrpklosti, bezpráví, agrese a nespolupráce. Vězeňské prostředí nerozvíjí jedince, nestimuluje ho k přijetí

¹ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-380.str.38

odpovědnosti za svůj způsob života a zpřetrhává rodinné, sociální a pracovní vazby, které často již není možné plnohodnotně obnovit. Ve většině případů věznice nedisponují nabídkou pracovního uplatnění pro odsouzené, kterým nezbývá nic jiného, než „se nějak zabavit.“ Dochází ke spoustě dalším negativním jevům, od finanční zadluženosti, přes snižování hodnoty odsouzeného, stigmatizaci², atd.³

Trestní systém zemí postupuje podle zákonů, které určují využívat trestněprávní prostředky v případech, kdy je nutné dosáhnout souladu v chování lidí s právním řádem. Ve státech demokraticky zameraných jsou však hledány a již desítky let aplikovány i jiné možnosti, které by co nejlépe naplnily účel trestu. „*Restorativní pojetí odpovědnosti pachatelů za řešení problémů kriminality se má realizovat prostřednictvím netradičních trestněprávních institutů.*“⁴ Těmito instituty jsou alternativní tresty⁵ a odklony v trestním řízení⁶, kterými dojde k přerušení tradičních postupů. Tyto alternativy jsou využívány především v trestních případech menší závažnosti, kdy je kladen důraz na nahrazení a kompenzaci újmy způsobené oběti trestného činu. V těchto případech zájem státu na potrestání pachatele ustupuje do pozadí.⁷ Alternativní tresty nabízí velkou řadu pozitiv. Nejsou zpřetrhány sociální vazby, odsouzený je motivován ke změně a k aktivnímu přístupu napravení škod způsobených oběti. V neposlední řadě ukládání alternativních sankcí přináší také finanční úsporu pro stát. Záměrem ukládání alternativních sankcí je především vyhnout se zkušenosti s pobytem ve vězení, protože pachatelům, kteří nepředstavují pro společnost riziko, není nutné ukládat trest odnětí svobody.⁸

Významnými, avšak zcela ne jedinými alternativními prostředky k dosažení nápravy pachatele jsou probace a probační dohled, kterými se tato práce zabývá. Probační dohled

² „Předsudek vůči určitým osobám, jimž jsou pak díky tomu připisovány různé negativní vlastnosti.“ *Velký sociologický slovník: I. svazek A-O*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.str.1231

³ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-380.str.37

⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-807-3803-124.str.157

⁵ Viz kapitola 4.2.

⁶ Viz kapitola 4.1.

⁷ VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.str 12.

⁸ ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-380.str.37

můžeme z hlediska povinností odsouzeného nazvat jako alternativní sankce, během které je odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem a dodržovat stanovený plán.

Můj zájem o tuto oblast trestní justice byl probuzen během přednášek vynikajícího odborníka působící v oddělení přes vzdělávání PMS paní Mgr. Jaroslavy Talandové, která mně a mé studijní skupině v rámci univerzitních přednášek předala informace týkající se činnosti PMS velmi přehledným, zajímavým a inspirativním způsobem. Další teoretické i praktické zkušenosti jsem začala získávat a rozvíjet prostřednictvím odborné praxe v jednom ze středisek PMS a absolvováním kurzu Mediátor, akreditovaný ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

Diplomová práce je rozdělena na dva větší celky. První teoretická část se opírá o činnost Probační a mediační služby, aby si čtenář mohl udělat představu o této organizaci a její hlavní činnosti. Další oblast se věnuje restorativní justici – principu, od kterého se celá tato práce a všechny její části odvíjí. Následující kapitola poskytuje krátký přehled o odklonech v trestním řízení a alternativních trestech, jichž je probace součástí. Na řadu přichází oblast probačních dohledů, která je podrobněji zpracovaná a je stěžejním bodem diplomové práce. Pro lepší uchopení celého konceptu textu, jsem se blíže zaměřila na institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem, který bude moci čtenáři detailněji přiblížit jednu oblast činnosti Probační a mediační služby.

Empirický obsah tvoří druhou část mé diplomové práce a zároveň je také na dvě části rozdělen. První oddíl výzkumu si klade za cíl proniknout do denní praxe činnosti Probační a mediační služby a prohloubit informace získané z odborných knih a materiálů praktickými postřehy a názory probačních pracovníků. Výzkum je zaměřen na šest dílčích jednotek, které se zabývají bezpečností a pracovní přetížeností pracovníků PMS, spoluprací se soudy, velkou zatížeností administrativními úkony, systémem spolupráce s oběťmi trestných činů a riziky, které ohrožují odsouzeného v rámci výkonu dohledu.

Druhá část výzkumného bádání je založena na zpracování dvou případových studií, které rovněž doplňují teoretickou část, tentokrát institut parole. Jedna případová studie je zaměřena více na formální stránku agendy parole a na obsahy nezbytných dokumentů. Druhá studie se zaměřuje spíše na samotného pachatele trestného činu a popisuje jeho osobní příběh.

1. Probační a mediační služba ČR

Probační a mediační služba ČR vděčí za svůj vznik novému pojetí trestní spravedlnosti, který se začal koncipovat v 80. letech 20. století nejprve v USA a Kanadě a poté v západní Evropě. Hlavní myšlenka spočívala v navrácení odpovědnosti tomu, kdo je s trestným činem nejvíc spjat. Nejdůležitějším cílem této renesanční myšlenky bylo obnovení vztahu mezi pachatelem, poškozeným a sociálním společenstvím, kterým byla trestným činem způsobena újma.⁹

Probační a mediační služba ČR (dále jen „PMS“) zahájila svoji činnost v České Republice vydáním zákona č.257/2000Sb., O Probační a mediační službě, který nabyl účinnosti 1. 1. 2001. Tímto vznikla státní organizace s celorepublikovou působností, která plní významné úkoly - zajišťuje výkon probace a poskytuje mediaci.¹⁰ Střediska PMS vznikala při okresních soudech, v současné době funguje v 8 soudních krajích 76 středisek a 2 detašovaná pracoviště. „Probační a mediační služba ČR představuje novou instituci na poli trestní politiky, vychází ze součinnosti dvou oblastí - sociální práce a trestního práva. Vyváženým propojením těchto oborů se vytvořila nová profese v systému trestní justice.“¹¹

Zákon o PMS se váže k zákonu č.140/1961 Sb., trestního zákona, kde jsou ustanoveny principy restorativní justice. Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním upravuje procesní postupy. Tyto základní trestněprávní předpisy včetně zákona o PMS umožňují aplikovat některé ze zvláštních druhů trestního řízení, tzv. odklony, nebo uložit trest nespojený s odnětím svobody – některý z alternativních trestů.¹²

1.1. Pole působnosti

Hlavní činností PMS je vytváření předpokladů pro projednání trestné věci v některém ze zvláštních druhů trestního řízení, a aby mohl být uložen a vykonán trest, který je nespojený s výkonem trestu odnětí svobody. PMS také vytváří podmínky pro nahrazení vazby jiným opatřením. Poskytuje pachateli odborné vedení a pomoc,

⁹ VĚTROVEC, Vladislav. Zákon o mediaci a probaci: komentář. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.str 14

¹⁰ *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Kolářková. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-807-3678-180.str.289

¹¹ *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str.41

¹² VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.str 9.

monitoruje jeho chování, kontaktuje osoby blízké z jeho sociálního prostředí a také spolupracuje s orgány činnými v trestním řízení a dalšími subjekty, které se podílejí na dodržování trestní spravedlnosti. Zjednodušeně bychom mohli říci, že probace a mediace je základní činností PMS, která se zabývá:¹³

- a) V zajišťování a shromažďování podkladů k osobě obviněného, které se týkají i rodinného a sociálního zázemí
- b) ve vykonávání dohledu nad chováním obviněného
 - v případě nahrazení vazby dohledem
 - v případě uložení dohledu jako alternativy k podmíněnému propuštění z výkonu trestu odnětí svobody
 - ve spojení s vykonáváním dalších trestů nespojených s odnětím svobody
 - ve sledování výkonu ochranných opatření
 - ve sledování obviněného v průběhu zkušební doby
- c) ve vytváření okolností vhodných pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo pro schválení narovnání
- d) v zajišťování podmínek vhodných k uskutečnění setkání obviněným a poškozeným za účelem dohodnutí o náhradě škody¹⁴

Kompetence PMS sahá však mnohem dál. Probační pracovníci věnují speciální péči také mladistvým obviněným a obviněným ve věku blízkém mladistvých. Jsou důležitým činitelem při odstraňování následků trestného činu, které vznikly poškozeným osobám a přispívají k ochraně jejich práv. PMS také spolupracuje s instituty, které nabízejí nejrůznější sociální a terapeutické programy pro pachatele trestné činnosti. Další oblastí PMS je také prevence trestné činnosti, která se uskutečňuje prostřednictvím různých programů.¹⁵

1.2. Jednotlivé fáze činnosti

Činnost středisek PMS můžeme rozlišit podle tří fází. V každém období dochází k výkonu činností, které jsou specifické právě pro danou oblast. Rozlišení stádia je

¹³ VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7. str. 12.

¹⁴ Tamtéž, str 12

¹⁵ Tamtéž, str 13. Více o programech prevence na <http://www.rozvojprogramu.cz/>

významné především ve spektru poskytovaných služeb, v míře zapojení obviněného při řešení sporu a ve významu dobrovolné či nedobrovolné spolupráce. Rovněž se uplatňují různé zprávy a dokumenty vydané pracovníky PMS a posledním neméně důležitým hlediskem jsou možnosti aplikace různých forem kontroly a přinucení ze strany PMS.¹⁶

1.2.1. Fáze předrozsudková

Období předrozsudkové fáze se vyznačuje především sběrem a analýzou dostupných informací. Dochází k objasňování příčin trestného činu a může také dojít k urovnáním sporu mezi obviněným a poškozeným. Je to tedy fáze před rozhodnutím autority. V tomto období je možné uplatnit některý z odklonů v trestním řízení (narovnání¹⁷ nebo podmíněné zastavení trestního stíhání¹⁸). Může také dojít k náhradě vazby s dohledem. Pracovníci PMS připravují zprávy o obviněném pro soud (*probační zpráva před rozhodnutím - dohledat typy probačních zpráv v tomto období*) a hledají způsoby zapojení pachatele do procesu řešení sporu. Obviněný dostává příležitost, aby mohl vlastní aktivitou zmírnit následky svého předchozího delikventního jednání. Oběť má prostor se zorientovat ve své situaci a rozhodnout se, zda se chce aktivně podílet na řešení sporu. Obě strany sporu jsou seznámeny s možností alternativního způsobu řešení trestních věcí a s průběhem trestního řízení. V této fázi může PMS nabídnout mediaci¹⁹. V kompetenci PMS je také spolupráce s rodinnými příslušníky a s osobami z blízkého okolí oběti i pachatele.

Probačních služeb klient může, ale nemusí využít. V druhém případě je vznikající spolupráce ze strany PMS ukončena.

V případě nahrazení vazby dohledem, zárukou nebo slibem probační úředník (dále jen PÚ) shromáždí potřebné podklady. Ze shromážděných informací (situace obviněného, sociální zázemí, možnost resocializace²⁰ na svobodě) vznikne zpráva, která je

¹⁶ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6. str.1

¹⁷ Viz podkapitola č 4.1.2

¹⁸ Viz podkapitola č.4.1.1.

¹⁹ Viz kapitola č. 2

²⁰ „Výchovné působení na pachatele trestného činu k jeho opětovnému zařazení do řádného života společnosti.“ HENDRYCH, Dušan. *Akademický slovník cizích slov: [A-Z]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 834 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-200-0607-9.str.660

podkladem pro rozhodnutí o nahrazení vazby jiným opatřením. Ve zprávě nechybí postoje, motivy a stanovisko obviněného ke spáchání TČ.²¹

1.2.2. Porozsudková fáze

V této fázi se činnost PMS odvíjí od vynesení pravomocného rozhodnutí soudu, jak již napovídá název podkapitoly. Účinnou a efektivní realizací tohoto rozsudku je především probace, jejímž cílem je vedení řádného života klienta. Toho je dosahováno odborným působením na klienta, monitorováním klientova života a spoluprací s jeho sociálním okolím. To vše se děje prostřednictvím schůzek klienta a PÚ na střediscích PMS. Probace je tvořena dvěma složkami-represivní a motivační. Kontrola a dohled nad životem obviněného je represivním vyjádřením působení dohledu. Při této kontrole zároveň dochází k pozitivní motivaci klienta. Tomu jsou nabízeny různé aktivity a příležitosti, které vedou ke změně životního stylu, posilují kontakty s rodinou a směřují k vedení řádného života bez páchaní další trestné činnosti. Zde je však nutná značná spolupráce a uvědomění životních hodnot klienta, aby se snažil svou situaci změnit. PÚ může na klienta působit nejlepšími metodami a technikami, nabízet mu dokonalý servis, ale pokud je klientova motivace nízká nebo nulová, je náprava téměř nemožná. Také oběti trestné činnosti je nabídnuto ošetření ze strany PMS. Jednou z možností je náhrada škody oběti či zprostředkování sociální služby, která poškozenému pomůže vyrovnat se s obtížnou psychickou nebo sociální situací, která vznikla následkem trestného činu. Hlavním cílem je obnovit pocit bezpečí a důvěru v systém spravedlnosti.²²

1.2.3. Vykonávací fáze

Tato fáze se svými činnostmi podobá fázi porozsudkové. Do vykonávacího období spadá především podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem - parole, monitoring chování pachatele při rozhodnutí o náhradě vazby dohledem a v neposlední řadě kontrola výkonu dalších alternativních trestů.

²¹ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6. str.1-4 D3 ; ŽATECKÁ, Eva. Probační a mediační služba dle platné právní úpravy. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2004, XII, 2/2004, s. 150-161

²² DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6.str.1-7 D3

Byl-li klient propuštěn s vazby, PÚ působí na obviněného tak, aby nedošlo ke spáchání další trestné činnosti. Klient je podporován k posílení popřípadě k udržení stability rodinných vztahů a také ve schopnosti vyrovnat se kladně s jeho situací. Důležitou roli zde sehrává i dostatečná motivovanost správným směrem pro vedení budoucího řádného života.

Parole je specifická prací s lidmi, kteří již vykonávali trest odnětí svobody. Jde o institut podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. Práce s klienty, kteří byli takto podmíněně propuštěni, může skýtat různá úskalí, především tehdy, pokud jejich pobyt byl dodatečně dlouhý k získání negativních návyků z vězeňského prostředí a pokud již pozapomněli jaké je to žít na svobodě.

Do resortu vykonávací fáze spadá i výkon trestu obecně prospěšných prací, trest domácího vězení a zákaz vstupu na společenské a jiné kulturní události a dohled probačního úředníka v rámci různých agend. I zde je situace podobná, jako u předešlých probačních technik. Důležité je především motivace, monitoring klientových aktivit a pravidelné podávání zpráv soudu.²³

1.3. Součinnost se státními orgány

Pro dosažení efektivních výsledků PMS spolupracuje s řadou státních i nestátních subjektů. Zákon o probační a mediační službě v paragrafu 5 vyjmenovává různé instituce a státní orgány, se kterými PMS spolupracuje. Pro řádný výkon všech nutných úkonů je třeba získat co nejvíce informací o obviněném. Probační pracovníci jsou tedy svoleni se obracet na státní orgány a právnické i fyzické osoby s žádostí o poskytnutí potřebných informací. V praxi se jedná o spolupráci především s orgány sociální péče, se sociálními kurátory, kurátory pro mládež a také s protidrogovými koordinátory. V rámci této spolupráce jde především o předávání podkladů o obviněném pro probační zprávy.

Pokud je vedeno trestní řízení proti obviněnému ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody, probační pracovníci spolupracují také s vězeňskou službou a justiční stráží. Na základě spolupráce s Vězeňskou službou vznikla skupina PAROLE²⁴, která připravuje podklady pro možnost podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody.

²³ Zákon 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě; DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6. str.4-7 D3

²⁴ Více o paroli v samostatné kapitole č.9

Další oblastí, se kterou je PMS v kontaktu, jsou orgány obce a další obecně prospěšné instituce zajišťující jejich výkon trestu obecně prospěšných prací. Činnost PMS je propojena také s úřady práce, jejichž prostřednictvím se klienti PMS mohou podrobovat určitému pracovnímu výcviku.

Policie ČR je dalším spolupracujícím orgánem. Zde je důležitá kontrolní činnost u trestu zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. U trestu zákazu vstupu na společenské akce může být odsouzený povinen dostavovat se na policejní služebnu a to v době konání akce, na níž má zákaz vstupu. O dodržení nebo nedodržení podmínek, tedy zda se pachatel dostavil či nedostavil, informuje policejní služebna středisko PMS.

Ke své činnosti potřebuje PMS také soudy. Minimálně jednou v období půl roku probační pracovníci informují soud o výkonu a plnění uložených alternativních trestů, které jim byly svěřeny. Soud také dostává zprávu o výsledku vykonané mediaci.

V průběhu trestního řízení může státní zastupitelství kontaktovat PMS s cílem spolupráce v případech uplatnění mimosoudní vyřízení věci nebo při uložení trestu nespojeného s výkonem trestu odnětí svobody.²⁵

1.4. Organizační struktura PMS

PMS je organizační složkou státu, v jejímž čele stojí ředitel, kterého do funkce jmenuje ministr spravedlnosti. Ředitel je zodpovědný za chod PMS především po stránce personální, hospodářské, organizační, materiální a finanční. Ministerstvo spravedlnosti je ústředním orgánem státní správy pro probaci a mediaci. PMS působí na území České republiky a sídlem ředitelství je hlavní město Praha.

O zajišťování cílů a plnění úkolů stanovených zákonem o PMS se starají střediska působící v sídlech okresních, obvodních nebo městských soudů. Příslušnost středisek k provádění úkonů probace a mediaci se řídí příslušností soudu, v jehož obvodu středisko působí. Střediska lze členit podle zaměření na: střediska pro mladistvé obviněné; pro obviněné ve věku blízkém věku mladistvých nebo na uživatele omamných a

²⁵ Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě ; VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.str. 87-88

psychotropních látek. Vytváření středisek a jejich vnitřní organizaci upravuje statut Probační a mediační služby pod vydáním Ministerstva spravedlnosti.²⁶

1.5. Pracovní pozice v rámci středisek

Plnění úkolů v rámci středisek zajišťují probační úředníci a probační asistenti (dále jen PA). Pro vykonávání těchto pracovních pozic je nutná bezúhonnost osoby a způsobilost k právním úkonům. U zastávání pozice PÚ a PA se však požadovaný stupeň dosaženého vzdělání různí. Asistentem PMS se může stát osoba starší 21 let, která ukončila středoškolské vzdělání ve společenskovědní oblasti. Pro výkon PÚ je však nutné ukončení studia v magisterském studijním programu taktéž společenskovědním. PÚ je navíc povinen složit odbornou zkoušku, která tvoří ukončení základního kvalifikačního vzdělání pro úředníky PMS. Úředníci a asistenti jsou však i nadále povinni se vzdělávat (absolvují různé přednášky, školení a odborné zkoušky) a prohlubovat své odborné znalosti, aby mohli poskytnout klientům PMS co největší stupeň profesionality a odborné péče.

Za řízení konkrétního střediska PMS a organizaci práce je odpovědný jeho vedoucí, kterého jmenuje a odvolává opět ministr spravedlnosti po projednání s Radou pro probaci a mediaci, tentokrát však na návrh ředitele PMS.²⁷

1.6. Práva a povinnosti zaměstnanců

Práce na střediscích PMS vyžaduje vysokou míru odpovědnosti, profesionality a především empatie pro citlivé zacházení s klientem. Úředníci a asistenti jsou odpovědní za své jednání a musí dodržovat značné množství zásad.²⁸

- PÚ a PA je především povinen řídit se zákony, právními předpisy a pokyny předsedy senátu nebo samosoudce.

²⁶ Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

²⁷ Zákon č.257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

²⁸ Tamtéž

- při svém jednání musí prokazovat vysokou míru zodpovědnosti, respektu a také chránit lidská práva, svobody a důstojnost člověka. PÚ nebo PA je nucen vystříhat se jednání, které by mohlo vyvolat pochybnosti o jeho nestrannosti a objektivitě.
- PÚ je povinen zjišťovat stanovisko obviněného. Ptá se tedy na názor klienta k podmíněnému zastavení trestního stíhání, k uložení trestu obecně prospěšných prací či k uložení jiného trestu, nespojeného s odnětím svobody.
- Úředník informuje předsedu senátu či samosoudce a v přípravném řízení státního zástupce pokud obviněný porušil podmínky, omezení či povinnosti, které mu byly stanovené v rámci

- a) dohledu
- b) trestu nespojeného s odnětím svobody
- c) podmíněného zastavení trestního stíhání
- d) podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody

Při méně závažném porušení povinností a omezení může PÚ upozornit klienta a poučit ho o následcích, které může způsobit opětovným porušováním stanovených podmínek.

- PÚ je oprávněn nahlížet do trestních spisů, činit si z nich výpisky atd.
- probačnímu úředníkovi není dovoleno provádět probaci a mediaci v téže věci

Jednotlivé úkony mohou provádět také asistenti PMS podle pokynů úředníka, proto i pro ně platí výše zmíněné standardy. Práva a povinnosti PÚ jsou však širší než práva a povinnosti PA. Činnost úředníka je směřována spíše na mediační činnost (předpokládá se, že PÚ disponuje potřebnými komunikačními dovednostmi a technikami, které jsou k výkonu mediace nutné), zatímco PA zajišťuje výkon probačních dohledů.²⁹

PÚ i PA jsou povinni zachovávat mlčenlivost o klientech a to i po skončení pracovního poměru s PMS. Z důvodů stanovených zákonem³⁰ mohou být dokonce PÚ i PA vyloučeni z provedení úkonů probace.

²⁹ Žatecká, E. Probační a mediační služba dle platné právní úpravy. Časopis pro právní vědu a praxi, 2004, č. 2, s. 150-160.

³⁰ § 30 odst. 1 zákona 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním

1.7. Význam PMS

PMS ČR usiluje zejména o dosažení třech základních cílů, kterými jsou *integrace*³¹ *obviněného*, *participace*³² *poškozeného a ochrana společnosti*. V rámci integrace pachatele se zaměstnanci PMS zaměřují na začlenění obviněného do života společnosti a obnovení respektu k právním normám. V zájmu restorativní justice a tedy i PMS je snaha o zapojení poškozeného do procesu odškodnění, především obnovit jeho pocit bezpečí a důvěry v právní systém. Zajistěním znovuzачlenění obviněného bez následného porušování zákonů, odškodněním oběti, řešením konfliktů spojených s trestním řízením a zajistěním uložených alternativních trestů a opatření PMS přispívá k ochraně společnosti.³³

Posláním PMS je především naplňování trestní spravedlnosti a to zejména vytváření podmínek pro rozhodování o alternativních postupech v trestním řízení. Dále zajišťuje ukládání a dohled nad výkonem alternativních trestů a opatření. PMS svými činnostmi usiluje prostřednictvím probace a mediací o urovnání konfliktů a obnovení respektu k právním normám.³⁴

³¹ „Stav nebo proces začleňování jednotlivců nebo skupin do stejného celku (kolektiv, společnost), který tak získává alespoň minimální soudržnost.“ *Slovník ekonomie a sociálních věd*. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1995, 419 s. ISBN 80-857-6413-X.str.123

³² Účast, účastenství. „Svazek mezi lidmi založený na citové afinitě, důležitý pro sjednocení v jedné komunitě.“ HENDRYCH, Dušan. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 834 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-200-0607-9.str.571

³³ Organizační řád PMS dostupné na

https://www.pmscr.cz/download/03_ORG_RAD_PMSCR_aktual_01022011.pdf

³⁴ Tamtéž

2. Mediace

Mediací se rozumí mimosoudní jednání řízené prostředníkem - mediátorem, za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným. Tato činnost směřuje k urovnání konfliktního stavu a je vykonávána v souvislosti s trestním řízením. Mediaci lze provádět jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného.³⁵ Toto alternativní řešení sporu je velmi výhodné zejména pro jeho aktéry. Strany sporu se mohou, ale i nemusí dohodnout. Účastníci jsou sami zodpovědní za výsledek, který by měl být uspokojivý pro oba. To je nespornou výhodou, která se jim při klasickém soudním řešení nedostane. Tam jsou účastníci (s výjimkou odvolání, které může i nemusí být úspěšné) nuceni uposlechnout rozhodnutí soudu, ať jsou s ním spokojeni nebo ne. Další výhodou mediace je finanční nezátížení. V případě mediačního řešení sporu účastníci i stát ušetří značné náklady za soudní jednání, které se často odročuje a soudní spor se tak může vést i řadu let. Mediace je tedy několikanásobně rychlejší, levnější a efektivnější řešení vzniklé situace a v případě uzavření dohody vede ke spokojenosti obou stran.³⁶

Za proces tohoto alternativní řešení konfliktu je zodpovědný mediátor, který vede obě strany k nalezení společného řešení. Usnadňuje jim vzájemnou komunikaci, podporuje účastníky, aby sami našli nejvhodnější řešení pro všechny zúčastněné, a v případě konfliktů vzniklých během procesu napomáhá k jejich vyjasňování.³⁷ Mediátor musí být nejen dobrým řečníkem, psychologem a odborníkem na řešení konfliktů, ale musí mít osvojené i základy sociální práce a především práva. Je nutné, aby pozice mediátora byla v průběhu procesu vyvážená, nestranná a nehodnotící. Mediátor je zodpovědný za proces mediace, ne však za jeho výsledek.³⁸

³⁵ Zákon č.257/2000 Sb. O probační a mediační službě

³⁶ Přednáška z akreditovaného výcviku mediace, 18.3.-15.6. 2013, Česká andragogická společnost, o.s. Mgr.Irena Stejskalová, 18.-20.3.2013

³⁷ ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2007, 148 s. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 9788086795485X.str.63

³⁸ Přednáška z akreditovaného výcviku mediace, 18.3.-15.6. 2013, Česká andragogická společnost, o.s. Mgr.Irena Stejskalová, 18.-20.3.2013

3. Restorativní justice

Ve druhé polovině 20. století se rozvíjí hledání nových podob trestní spravedlnosti a formulují se představy o restorativní justici, zejména v souvislosti s všestranným posilováním významu lidských a občanských práv a jejich ochrany. Dochází tak k postupnému prosazování názorů, které zdůrazňují nutnost omezení pravomoci státu při řešení trestních věcí a nutnost řešení konfliktů a jejich následků přímo samotnými pachateli a oběťmi. Tímto jednáním dojde k posílení role přímých účastníků. Restorativní justice neboli obnovující spravedlnost (dále jen RJ) je ucelený paralelní systém, který funguje a působí vedle klasické trestní justice a také v mnoha směrech trestní justici doplňuje.³⁹

Restorativní justice se stala termínem obecně používaným pro přístup k trestní justici, který zdůrazňuje obnovení vztahu oběti a společnosti více, než potrestání pachatele. Někteří zastánci se domnívají, že by se měl používat termín restorativní přístup, ale termín restorativní justice je již rozšířený po celém světě a tak to pravděpodobně i zůstane.⁴⁰

Pojem restorativní justice (z angl. restore⁴¹) můžeme chápat jako určitý koncept zacházení s pachateli, který je odlišný od klasické retributivní neboli trestající justice. Myšlenka RJ vychází z názoru, že současná trestní spravedlnost neadekvátně reaguje na růst kriminality, neřeší zatížení soudů a nízkou účinnost trestů, vyčerpala své možnosti a není schopna zabránit růstu kriminality a tím tedy nevede k ochraně jednotlivce i společnosti. Toto pojetí trestní justice hojně zastupuje prvky zdůrazňující práva oběti a jejich ochranu, také mimosoudní projednávání trestních věcí aj.⁴²

„Restorativní justice se zaměřuje na méně závažné činy a na méně narušené pachatele. V nejširším slova smyslu jde o znovuoobnovení trestným činem narušeného či ohroženého systému chráněných hodnot (odstranění následků trestného činu) a sociálních vztahů (nahrazení škody poškozeným).“⁴³

³⁹ *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str. 7

⁴⁰ LIEBMANN, Marian. *Restorative justice how it works*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2007. ISBN 978-184-6426-315.str.25

⁴¹ obnovit, navrátit do původního stavu

⁴² *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str. 7

⁴³ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-807-3803-124

3.1. Trestající versus obnovující justice

Často je RJ chápána jako protipól justice retributivní (odplatné). Howard Zehr, který je odbornou veřejností považován za zakladatele konceptu restorativní justice se však domnívá, že by nápravná justice neměla být vnímána jako protipól odplatného přístupu, protože tyto dva přístupy mají také něco společného.

Cílem restorativní justice je obnovit pocit pohodlí oběti, útočnicka a komunity a předejít budoucímu útoku.⁴⁴

V retributivním justičním systému (z lat. retributio⁴⁵) je spravedlnost naplňována trestem, který je chápán jako přirozený dopad za spáchaný trestný čin. Toto pojetí spravedlnosti vychází z myšlenky, že pachatel trestný čin vykonal s vědomím, že mu za něj hrozí trest. „retributivní spravedlnost zažívá v posledních desetiletích skepsi, že není schopna řešit růst kriminality, přetíženost soudů, přeplněnost věznic ani dostatečnou ochranu obětí. Názor, že tradiční trestní politika vyčerpala své možnosti, se stalo základem idey pro restorativní spravedlnost.“⁴⁶

Pro lepší přehled o principech trestající justice (dále jen TJ) a principech RJ je uvedena následující tabulka.

<i>Retributivní justice</i>	<i>Restorativní justice</i>
• trestný čin je chápán jako porušení zákona a protistátní jednání	• trestný čin narušuje vzájemné vztahy (je chápán jako interpersonální konflikt)
• porušením práva vzniká vina	• porušením normy vznikají závazky a povinnosti
• uložení trestu a vyčtením viny je vykonána spravedlnost	• spravedlnost je naplňována prostřednictvím účasti oběti, pachatele a členů komunity; motivace k odpovědnosti za spáchané činy

⁴⁴ LIEBMANN, Marian. *Restorative justice how it works*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2007. ISBN 978-184-6426-315.str.25

⁴⁵ odplata

⁴⁶ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-807-3803-124.str 158

- potrestání a prevence recidivy je dosahována způsobem újmy
- společnost je odsunuta stranou a je zastupována státem – soudem
- pachatel trestného činu je v procesu pasivní složkou
- odpovědnost vede k potrestání
- zaměření na pachatelovu minulost
- dlouhodobé zaškatlkování pachatele
- nutná součinnost profesionálních složek (policie ČR, soudní zástupci, soudci)
- odpovědnost vůči státu
- stát se zajímá pouze o pachatele, oběť zůstává stranou
- hlavním cílem je trest
- způsob naplnění spočívá v soudním jednání
- podstatné je navrácení do původního stavu
- sociální společenství se aktivně podílí
- motivování pachatele k převzetí zodpovědnosti za své jednání
- odpovědnost vede k aktivnímu řešení
- zaměření na současné chování – na možnost zlepšení aktuální situace
- vlastní aktivitou je stigmatizace v očích společnosti odčiněna
- všichni účastníci trestného činu jsou zapojeni do řešení
- odpovědnost vůči oběti
- zájem o práva a potřeby oběti
- kladení zřetelu na zájmy oběti a převzetí zodpovědnosti u pachatele za své činy
- způsob naplnění je vykonáván především dialogem a diskuzí⁴⁷

Principy RJ a TJ doprovází tři základní klíčové otázky. Zatímco TJ zajímá, jak byl porušen zákon, RJ odpovídá na otázku, komu vznikla škoda. TJ zkoumá kdo je pachatelem a RJ se zaměřuje na potřeby poškozených. TJ se zabývá otázkou, jak má

⁴⁷ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.15; *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str. 43 ; Přednáška z předmětu Resocializační pedagogika II., Mgr.Jaroslava Talandová, v akademickém roku 2012/2013

potrestat pachatele, přičemž RJ zkoumá, komu vzniká závazek a povinnost odčinit trestné jednání.⁴⁸

Z tohoto pohledu je zřejmé, že principy RJ i TJ stojí na opačné straně a jsou si navzájem antonymy. Filozof Kondar Brunk je však zastáncem názoru, že tyto dva přístupy nemusí nutně stát proti sobě, ba naopak mají mnoho společného. Tím je například koncept narušení rovnováhy při spáchání trestného činu. „Z tohoto předpokladu pro oba přístupy vyplývá, že poškozenému se má něčeho dostat a pachatel má něco dát, resp. je něco dlužen. Oba přístupy se rovněž shodují v tom, že je zapotřebí zachovat úměrný vztah mezi spáchaným jednáním a odpovědí na něj. Liší se však ve způsobu, jak k tomu dospět.“⁴⁹

Princip TJ řeší trestný čin prostřednictvím odplaty na pachateli – způsobí mu újmu nebo pachatele určitým způsobem omezí – zabráni majetku, odnětí svobody. Na druhé straně RJ je založena na víře, že náprava vzniklé situace je v rukou pachatele, který je motivován k odpovědnosti, aby nahradil škodu způsobenou svým jednáním a na uznání potřeb oběti. Obnovující justice napomáhá, aby konečné řešení vzniklé situace bylo vyhovující pro obě strany.⁵⁰

3.2. Koncept obnovující spravedlnosti

Koncepce obnovující spravedlnosti tedy zastává názor, že trestný čin se odehrál mezi dvěma nebo více účastníky a proto by měl být řešen za jejich aktivní účasti, protože výsledek bude více účinný. Jen tímto způsobem je možné napravit spáchaný skutek a obnovit rovnováhu v narušeném systému.⁵¹

Kriminalista Howard Zehr své knize *Úvod do restorativní justice*⁵² hovoří o pavučině vztahů, kterou jsme my lidé spojeni. Zranění jednoho člověka se týká celé společnosti. Trestným činem dochází ke zpřetrhání pavučinových sítí a proto je tu koncept restorativní justice, která hledá cesty k obnovení potrháných přediv pavučiny. Howard

⁴⁸ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.15 ; Přednáška z předmětu Resocializační pedagogika II., Mgr. Jaroslava Talandová, v akademickém roce 2012/2013

⁴⁹ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.39

⁵⁰ Tamtéž str.39

⁵¹ VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7. str 14

⁵² ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.14

Zehr RJ klade důraz na spolupráci zainteresovaných stran a dává přednost výsledkům vycházejícím ze vzájemné dohody zúčastněných.

„Restorativní justice se zaměřuje na újmy vzniklé trestnou činností a usiluje o zohlednění potřeb oběti, podporuje odpovědnost pachatele za řešení vzniklé situace a zapojuje poškozeného, pachatele a komunitu do procesu řešení.“⁵³

V některých zemích můžeme nalézt trestní justici více restorativní, v jiných zase méně. Každá země klade odlišný stupeň důrazu na různé aspekty při užití restorativních praktik v praxi. Například v Nizozemí je viditelný příklon k praktikám RJ. Tento stát rozvinul program, který se zaměřuje převážně na snížení recidivy a věnuje pozornost trestnému činu, pro který jsou mladiství pachatelé institucionalizováni.⁵⁴

3.2.1. Potřeby zúčastněných

Na počátku restorativních snah stála myšlenka zabývající se potřebami všech zúčastněných, kterým se nedostávalo pozornosti v klasickém právním procesu. RJ zohledňuje všechny účastníky události – stát, pachatele, ale i oběť a členy dané společnosti.

3.2.1.1. Potřeby poškozeného

Absencí důležitých bodů v zákonu dochází u poškozených k pocitům opomíjení a zanedbání. Stát v trestním řízení zastupuje poškozeného, jelikož zákon definuje trestnou činnost jako protistátní jednání a tím poškozený „vypadává ze hry.“ Zatímco po právní stránce se o zájmy oběti postará stát, je na místě zdůraznit ještě řadu dalších potřeb, které mohou vzniknout v rámci trestního řízení. Zaměření na plnění potřeb se stalo klíčovým bodem ve vývoji RJ po teoretické i praktické stránce.

Významnou roli hraje především potřeba skutečných pravdivých informací. Poškozený je většinou zmatený, často neví, proč k trestnému činu došlo, právní fakta jsou

⁵³ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, str.30

⁵⁴ Program byl vytvořen především jako nástroj pro zmírnění recidivy. Hlavním cílem je zvýšit u pachatelů empatii s poškozeným. Tento čin směřuje k přijetí zodpovědnosti za delikventní chování a odrazuje pachatele od páchaní další trestné činnosti. Tento proces je rozdělen na dvě části. V té první dochází ke skupinovému tréninku, který může být doplněn o dobrovolný individuální trénink. Poté přichází na řadu například mediace mezi pachatelem a obětí nebo rodinná konference, tedy praktiky založené na bázi restorativních metod. Diblíková, S., Přesličková, H.: *Současné pojetí restorativní justice (IV. mezinárodní konference Evropského fóra pro restorativní justice, Barcelona 15.-17.6.2006)*, *Trestněprávní revue* 12/2006, s. 378-380, ISSN 1213-5313

nedostačující, a tyto informace mu může poskytnout pouze pachatel, buď přímo, nebo v zastoupení.

Důležitou součástí v justičním procesu je nechat vyprávět poškozeného svůj příběh o tom, co se mu přihodilo. Z terapeutického hlediska to má pro oběť veliký význam a tím, že svůj zážitek několikrát zopakuje se mu „může dostat veřejného zadostiučinění za způsobené bezprávi.“⁵⁵ Svůj význam pro pachatele má tento krok i v případě vyslechnutí příběhu z pohledu oběti. Pachatel tak může lépe porozumět vzniklým následkům svého jednání.

Zapojení do procesu trestního řízení může přinést oběti pocit, že je znovu pánem svého života. Trestný čin jim tuto možnost na chvíli vzal – ať už se jednalo o újmu na majetku, zdraví nebo emocích.

Náhrada škody je pro oběť významným milníkem odehrávající se v justičním procesu. Za tímto aktem se totiž skrývá potřeba ospravedlnění. Poškozený utrpěl nespravedlivé počinání a způsob, jak tuto škodu alespoň částečně vyrovnat spočívá v zaplacení dluhu, ať už finančně či jinými způsoby, často společně s omluvou.⁵⁶

3.2.1.2. Potřeby pachatele

RJ se zajímá také o potřeby pachatelů a pozornost věnovaná tomuto tématu přispěla také k jejímu formování. Klasický systém trestní justice vede pachatele k tomu, aby se prostřednictvím uloženého trestu zajímal pouze o sebe a o svůj zájem. Tímto způsobem se může jen zřídka dostat do fáze, kdy by mohl přemýšlet o svém jednání a o tom, co způsobil oběti. Nedostává možnost, aby mohl své činy napravit zodpovědným jednáním. RJ začala hovořit o negativních důsledcích trestu. Tím je myšleno především sociální odcizení od společnosti a výsledky, které ukazují, že vykonání trestu neznamená přijetí zodpovědnosti. Důležité je, aby pachatel pochopil dopad svého jednání a uznal, že něco způsobil. Tím dosáhne alespoň částečné zodpovědnosti společně s vedením k tomu, aby napravit následky svého jednání. Pachatel tedy potřebuje získat zodpovědnost, která v něm probudí soucit a aktivní přístup. Důležité je pro něj také povzbuzení, aby se mohl pracovat na svém vnitřním i vnějším životě. Součástí zmíněného je řešení problémů související s trestnou činností, léčení závislostí a možnost zvýšení své osobní prestiže

⁵⁵ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.11

⁵⁶ Tamtéž, str.11

prostřednictvím rekvalifikačních kurzů, sociálního výcviku, atd., které povedou ke snadnějšímu znovuzачlenění do společnosti.⁵⁷

3.2.1.3. Potřeby společnosti

Také zájmy společnosti jsou zohledněny v principech RJ, protože její členové mohou též nést určitou odpovědnost ve vztahu k obětem, pachatelům a také k sobě samým. Komunita tak má právo se zúčastnit případů zformováním skupiny, která může podporovat zájmy v určité trestní záležitosti a tím se jako skupina posílit. Důležité je, aby společnost uměla vytvořit podmínky vedoucí k blahu a prosperitě svých členů nevyjímaje poškozených i pachatelů.⁵⁸

3.3. Základní principy obnovující justice

Pod pojmem restorativní justice můžeme nalézt mnoho postupů, programů a aktivit, avšak jeho podstata je specifická a je tvořena základními principy a klíčovými prvky:

- významnou hodnotou je respekt, který je projevován nejen k oběti, ale i k pachateli
- pachatel je veden k odpovědnosti za svůj čin a je motivován k obnově narušených vztahů. Cílem je tedy vytvoření takových podmínek, aby došlo k odstranění následků trestné činnosti
- RJ usiluje o aktivní zapojení všech účastníků trestného činu. Za výsledek tedy mohou být odpovědní účastníci trestného činu, nikoli formální autority.
- RJ zločin nechápe jako za porušení společenského pořádku ani jako překročení abstraktních právních a morálních pravidel. Vidí jej jako újmu, která byla způsobena oběti, a jako hrozbu pro bezpečnost společnosti.
- v případě mladistvých pachatelů vnímá RJ ukládání přísných trestů, jako velmi kontraproduktivní jednání.
- participace účastníků trestného činu je v rámci konceptu RJ vždy dobrovolná. Například pachatel by se měl aktivně podílet na náhradě škody. Pokud tuto možnost odmítne, je k tomu později donucen soudem (např. v případě náhrady škody).

⁵⁷ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.12

⁵⁸ ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4. str.13

- státní orgány se podle principů RJ mají angažovat pouze tehdy, pokud jednání mezi obětí a pachatelem nevede k cíli nebo v případě závažnosti spáchaného trestného činu, kdy je klasický trestní proces nezbytný.
- mezi techniky RJ patří především dialog mezi stranami konfliktu. Oběť trestného činu však nemůže být nucena k vyjednávání s pachatelem.⁵⁹

3.4. PMS ČR jako nástroj konceptu restorativní justice

Do české justice začaly postupně pronikat prvky restorativní justice a to především prostřednictvím zákona o Probační a mediační službě č. 257/2000 Sb., kterým byla tato služba ustavena. Zákon o Probační a mediační službě se velmi úzce váže k základním trestně právním předpisům, kterými jsou zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů. Prostřednictvím PMS justice účinně uplatňuje novou trestní politiku v oblasti tzv. komunitních sankcí a trestů a tím snižuje počet uvězněných osob. Předchází také účinně kriminalitě, omezuje rizika recidivy a motivuje pachatele k nápravě škod, které způsobili a vede je k odpovědnosti za jejich život bez konfliktů se zákonem. Při řešení trestné činnosti zohledňuje potřeby a zájmy obětí a rovněž chrání společnost před kriminalitou.⁶⁰

V souladu s myšlenkou restorativní justice a prostředkem k naplnění účelu trestu a trestního stíhání slouží tzv. odklony a alternativy. „Ty umožňují ukončit trestní stíhání jiným způsobem než uložením trestu, a pokud je nezbytné trest uložit, nabízejí se jiné alternativní sankce namísto nepodmíněného trestu odnětí svobody. Tímto způsobem lze řešit zejména případy menší závažnosti, kdy ustupuje zájem státu na potrestání pachatele a je dáována přednost kompenzaci škody a jiné újmy, jež byla způsobena oběti trestného činu.“⁶¹

⁵⁹ *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str. 6; ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2str.33

⁶⁰ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2str.41

⁶¹ *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.str. 41

4. Přehled alternativ k potrestání

Probační a mediační služba ČR a její činnost v rámci dohledů, kterými se zabývá tato diplomová práce je součástí konceptu restorativní justice. Probační dohledy jsou však pouze jednou malou částí v celém systému alternativních trestů na poli trestní justice. Pro přehled alternativních trestů uplatňovaných v ČR je určena následující kapitola.

4.1. Odklony v trestním řízení v procesním trestním právu

Novelami vydanými v letech 1993 a 1995 náš trestní řád přijal institut narovnání a institut podmíněného zastavení trestního stíhání. Tyto instituty, nebo-li odklony jsou alternativnou ke standardnímu trestnímu řízení a uplatňují se v situacích, kdy není v zájmu státu trvat na trestním stíhání a samotný trestní skutek je spíše konfliktem mezi pachatelem a poškozeným.⁶² Narovnáním a podmíněným zastavením trestního stíhání lze podmíněně nebo definitivně zastavit již probíhající trestní stíhání pachatele.⁶³

4.1.1. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Tento institut nabyl účinnosti 1.1.1994 po vydání novely trestního řádu, vydanou zákonem č.292/1993 Sb. Účel tohoto odklonu spočívá v dočasném zastavení trestního stíhání, které se přemění v definitivní zastavení trestního řízení, pokud obviněný vyhoví podmínkám, které mu stanovil soud na určitou dobu. Zkušební doba je omezena délkou od šesti měsíců do dvou let. Během zkušební doby lze obviněnému uložit přiměřenné povinnosti a omezení směřující k vedení řádného života. V průběhu řízení o tomto odklonu není pachateli ukládán žádný trest a nerozhoduje se o jeho vině.

O podmíněném zastavení trestního stíhání se dá uvažovat tehdy, pokud je zřejmé, že by obviněný v případě trestu odnětí svobody dostal sazbu maximálně pět let a je předpokládáno, že se ve zkušební době osvědčí. Tento institut může navrhnout kdokoli ze stran trestního řízení nebo také probační úředník, mediátor, popřípadě soud může sám zvolit za vhodné uložení odklonu.

⁶² SOTOLÁŘ, Alexander, František PŮRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, xv, 468 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9350-7.str.35

⁶³ PŘESLIČKOVÁ, Hana, Radek GAJDOŠ a Miroslav KRUTINA. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Vyd. 1. Praha: Český helsinský výbor, 2003, 70 s. ISBN 80-864-3614-4.str.55

Státní zástupce nebo soud musí před rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání prozkoumat předpoklady k uložení odklonu. Může tím pověřit Probační a mediační službu. Probační úředníci tak zjišťují informace o obviněném, o jeho sociálních poměrech a vytváří předpoklady pro uložení odklonu. Následně potom monitoruje chování obviněného během zkušební doby. Podmíněné zastavení trestního stíhání lze uložit za těchto předpokladů:

- Pokud je trestní řízení vedeno ve věci, na který zákon stanoví trest s maximální hranicí pěti let
- Obviněný souhlasí s podmíněným zastavením trestního stíhání
- Pachatel se k trestnému činu přiznal
- Pachatel uhradil škodu způsobenou jeho jednáním nebo učinil kroky potřebné k její náhradě
- Pokud po prozkoumání informací o osobě obviněného lze uznat tento odklon za dostačující⁶⁴

Při nesplnění některé z uložených povinností, příslušný orgán rozhodne o pokračování trestního stíhání.

4.1.2. Narovnání

Narovnání je druhým typem odklonu od standardního trestního procesu. Základním principem narovnání je uzavření úmluvy mezi obviněným a poškozeným o nápravě vzájemných vztahů. V případě schválení této dohody soudem či státním zástupcem dojde k zastavení trestního stíhání.

V tomto případě hraje hlavní roli obviněný a poškozený, kdy hlavním zájmem je odčinění škody, kterou pachatel způsobil svým jednáním. Na rozdíl od podmíněného zastavení nelze tento druh odklonu aplikovat v případech, kdy nevznikla škoda, o které by bylo možné v trestním řízení jednat.

V případě narovnání znovu platí možnost pověření PMS o prozkoumání informací o osobě obviněného a vytvoření předpokladů pro rozhodnutí o aplikování tohoto druhu odklonu. Narovnání může být schváleno za stejných předpokladů, jako při postupu o schválení podmíněného zastavení trestního stíhání. V případě schválení narovnání však musí být splněny navíc ještě dva body:

⁶⁴ § 307 odst.1 a § 27b odst. 2 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

- obviněný složí určitou peněžní částku k obecně prospěšným účelům
- obviněný a v tomto případě také poškozený souhlasí s rozhodnutím o schválení narovnání⁶⁵

4.2. Odklony v trestním řízení ve hmotném trestním právu

Ve hmotně právním alternativním opatření rozlišujeme:

- alternativní tresty - podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem
 - obecně prospěšné práce
 - peněžitý trest
 - domácí vězení
 - propadnutí věci a propadnutí majetku
 - zákaz činnosti
 - zákaz pobytu
 - vyhoštění
- alternativy k potrestání - upuštění od potrestání ; podmíněné upuštění od potrestání s dohledem⁶⁶

4.3. Výhody v ukládání alternativních trestů

- ekonomické – na výkon trestu odnětí svobody jsou třeba vysoké náklady – ubytování, strava, ošacení.
- penitenciární – eliminují se nežádoucí účinky vězení na osobu i život obviněného z hlediska jeho sociálních vztahů, rodiny, ztráty zaměstnání a také z hlediska negativního ovlivňování vězeňským způsobem života
- kompenzační – jelikož ve věznicích se často nedostává příležitosti k pracovní činnosti a tím možnosti uhrazení škody a soudních výloh pachatelem, volba alternativního potrestání zanechává odsouzenému možnost být finančně nezávislý
- trestně-politické – odsouzený není vystaven negativním vlivům vězení a není tolik stigmatizován společností jako v případě pobytu ve vězni⁶⁷

⁶⁵ §309 zák. č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ ŠČERBA, Filip, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.str 31

5. Probace

Probace vznikla nejen jako reakce na jednostranný systém trestání pachatele, který nezohledňuje individualitu v každém jednotlivém procesu, ale také byla reakcí na represivní složku trestního práva, především na nepodmíněné odnětí svobody. „Probace se vyvinula v návaznosti na podmíněné odsouzení a vychází z klasické podstaty podmíněného odsouzení, tj. odkladu výkonu trestu na zkušební dobu. Její výkon je však na kvalitativně vyšším stupni, než je tomu u podmíněného odsouzení. Probaci je též připisována vyšší resocializační účinnost.“⁶⁸

O probaci můžeme říci, že je první opravdovou alternativou k trestům odnětí svobody. Hlavním prvkem je aplikace konstruktivních metod, kdy je prostřednictvím systému kontroly, pomoci, výchovných opatření a poradenství dosahováno pozitivního ovlivňování pachatele. Stíhaná osoba je tak ušetřena nežádoucím vlivům pobytu ve vězení. Probace je velmi humánní systém zacházení s pachatelem, který téměř nenarušuje sociální vazby a je také méně stigmatizující. Pachatel dostává příležitost k nápravě a je také méně psychicky traumatizován než v případě podstoupení trestu odnětí svobody.

„V právním smyslu se probací rozumí alternativní trestní sankce, umožňující podmíněný odklad trestu na zkušební dobu při současném stanovení určitých povinností (příkazů a zákazů) a podrobení odsouzeného dohledu probačního pracovníka. Probace představuje systém, celý komplex výchovných opatření, pomoci a služeb, zajišťovaných a organizovaných specializovanou probační službou.“⁶⁹

Zákon č. 257/2000 Sb., O probaci a mediaci definuje probaci jako organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, kontrolu výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení. Dále se zaměřuje na sledování chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Nabízí také individuální pomoc obviněnému a působí na něj, aby vedl řádný život,

⁶⁷ SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.str.36

⁶⁸ ROZUM, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivity justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 141 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0877-0.str.9

⁶⁹ Tamtéž, str.9

vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.⁷⁰

Na termín probace můžeme nahlížet ze třech úhlů pohledu:

- Jedním z nich je probace označovaná jako **stav**. Stavem nazýváme situaci, ve které se obviněný nachází. Na jedné straně ho nelze nazvat svobodným občanem, ale také nevykonává nepodmíněný trest.
- Dalším úhlem pohledu je probace nazývaná jako **system**. V tomto případě hovoříme o institutu trestního systému
- Posledním termínem je probace jako **proces**, kdy se jedná o systém činností a aktivit. Tím je například samotný systém dohledu nad odsouzeným nebo podávání zpráv soudu o situaci klienta PMS.

Pokud obviněný nesplní plán probačního dohledu, vzniká mu možnost nástupu do výkonu podmíněně odloženého trestu odnětí svobody. Tato hrozba však není jediným nástrojem k dosažení převýchovy pachatele. Probace je významným resocializačním prostředkem při nápravě pachatelů, u kterých by bez individuální péče, pomoci, dohledu a kontroly neexistovala záruka, že povedou řádný život bez páčání další trestné činnosti.⁷¹

5. 1. Historický vývoj probace v Evropě

Nejen historický vývoj probace, ale i jeho současná podoba je napříč Evropou velmi rozmanitá. V dnešní době na poli probace dominují profesionálně vyučení zaměstnanci, avšak v některých státech najdeme i dobrovolníky pomáhající odsouzeným nalézt životní rovnováhu. Z velké části byla činnost probace zahájena prvními kroky dobrovolníků. V nejrannější fázi formování probačního dohledu vykonávali dohled například rodiče, později již zmínění členové dobrovolnických organizací. Další etapa se nesla ve znamení formování státní organizace, která vychovává vlastní pracovníky, jež vykonávají dohled nad obviněným. Kombinace poznatků ze sociologie, psychologie,

⁷⁰ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

⁷¹ ROZUM, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivnosti justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 141 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0877-0.. str.9, 10

psychiatrie, speciální pedagogiky, kriminologie a dalších vedla ke zkvalitnění poskytovaných služeb a k rozvíjení probační služby.⁷²

Dobrovolníci byli postupem doby nahrazeni státními organizacemi a vyškolenými profesionály. V některých státech došlo k tomuto nahrazení již velmi brzy a existuje pouze malý počet zemí, kterým historická tradice dobrovolnictví chybí úplně (například v roce 1961 byl v probačních službách v Rakousku pouze jeden profesionál). Mezi takové státy patří například i Česká Republika. Na našem území začaly činnosti podobné probačním pracem vykonávat sociální pracovníci vězeňské služby a sociální kurátoři pod záštitou Ministerstva práce a sociálních věcí.⁷³ Probace byla státní činností už od počátku vzniku také ve Švédsku a v Irsku.

První stopy probace se na evropském území objevovaly již v 19.století. Kolem roku 1850 v Dánsku například existovaly organizace, jejichž cílem byla pomoc propuštěným vězňům. O přibližně 50 let později již byli vězni propouštěni se zvláštní podmínkou za účasti systému kontroly, kterému bychom mohli říkat předchůdce probace. V každé zemi se začátek probace rodil různými způsoby. V Anglii se tak dělo prostřednictvím anglické církve a misionářů, kteří se snažili odvést zločince od závislosti na alkoholu a pomoci jim zajistit práci a bydlení. Na začátku 19.století byla v Norsku vytvořena státní komise s cílem vytvoření prvních probačních zásad. Výsledkem této snahy bylo vytvoření několika soukromých organizací poskytující probační služby. Přibližně ve stejné době pomáhaly křesťanské charity propuštěným vězňům ve Švýcarsku. V Nizozemí vznikla první organizace poskytující probační služby v roce 1823. Ve Francii byla péče o trestance před i po uvěznění svěřena do rukou charitativním křesťanským společnostem až do poloviny 19.století, kdy došlo k osamostatnění vlivem státního zákona.⁷⁴

Výkon probačních prací byl v některých zemích svěřen státem do rukou soukromých organizací. V takovém případě jejich činnost vzkvétala. V zemích, ve kterých byly zakládány veřejné organizace spravované státem za účelem výkonu probace byl vývoj pomalý, zdlouhavý a šíře poskytovaných služeb malá. V dnešní době se v některých státech stále silně angažují soukromé organizace. Například v Nizozemí, Finsku, Anglii, Walesu a Švýcarsku je soukromý sektor značně rozšířený a více či méně

⁷² Tamtéž, str.10

⁷³ Probation and Probation Service: A European Perspective, Edited by Anton M. van Kalmthout & Jack T.M. Derks. Published by Wolf Legal Publishers (WLP) in close cooperation with the Global Law Association, November 2000, The Netherlands, ISBN: 90-5850-008-X. str. 11,12

⁷⁴ Tamtéž, str. 11

finančně závislý nebo kontrolovaný státem. V průběhu 20. století ve většině zemí stát přebíral činnost soukromých probačních organizací.⁷⁵

5.2. Vývoj probace v ČR a formování PMS

Na území České Republiky lze najít první probační snahy v 60. letech 20. století. Opět, jako i v jiných zemích, kde se probace formovala rychleji či pomaleji, můžeme hovořit pouze o vzniku určitých aktivit směřujících k odklonu od klasického trestního řízení směrem k alternativám. Takovou aktivitou bylo například úsilí posilovat výchovně - sociální prvky u pachatelů trestných činů a především odstranit příčiny porušování právních norem.⁷⁶

Iniciativou experimentálního střediska postpenitenciární péče, které bylo vytvořeno ministerstvem práce a sociálních věcí, vznikl systém sociálních kurátorů.⁷⁷ Činnost kurátorů byla zaměřena na práci se společností vyloučenými jedinci a byla čistě dobrovolná a nebyla nařizovaná soudně. „Některé probační aktivity byly přebrány vězeňskou službou a sociální pracovníci vězeňské služby pomáhali pachatelům s udržováním kontaktu s rodinou během výkonu trestu a připravovali je na začlenění do společnosti po výkonu trestu.“⁷⁸

Dalším krokem ve formování probace bylo ustanovení systému kurátorů pro mladistvé pachatele. Tito kurátoři již spolupracovali se soudy a na jeho vyžádání také psali zprávy o rodinném a sociálním stavu mladého pachatele. Podíleli se také na účasti během soudních jednání a vykonávali následnou péči. Zanedlouho poté došlo k vytvoření postu sociálního kurátora pro mládež. Jeho činnost byla zaměřena spíše na kontrolu než pomoc delikventní mládeži. Koncem 80. let se však charakter způsobu práce kurátorů pro mládež změnil opačným způsobem a začal převládat prvek pomoci nejen mladistvému pachateli ale i jeho rodině. Za touto aktivitou a novými trendy stály především psychologické, sociální, pedagogické a právní poznatky ze zahraničí. Tehdejší politická

⁷⁵ Probation and Probation Service: A European Perspective, Edited by Anton M. van Kalmthout & Jack T.M. Derks. Published by Wolf Legal Publishers (WLP) in close cooperation with the Global Law Association, November 2000, The Netherlands, ISBN: 90-5850-008-X. str.13

⁷⁶ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6. A2 str.1

⁷⁷ Novotný, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, str. 215.

⁷⁸ Žatecká E. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava: Key Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-87071-55-7. str. 22

situace však nové trendy nepodporovala a mnoho slibně se rozvíjejících aktivit bylo zastaveno.⁷⁹

Jako ve všech oblastech, i v probačních záležitostech se po sametové revoluci situace opět začíná obracet k lepšímu a dochází k budování základů probace a mediace. Díky experimentu zabývající se zavedením institutu alternativ, inspirovaném zkušenostmi rakouských pracovníků se objevuje nový element aktivní účasti pachatele při participaci na řešení následků jeho jednání a také oběť trestného činu má možnost aktivně zasahovat do procesu jejího vlastního odškodnění. Nově se také objevuje možnost mediace mezi poškozeným a obviněným. Experiment také dal možnost vzniku dalších trestů nespojených s odnětím svobody a nových opatření jako jsou například odklony v trestním řízení.⁸⁰

Začátkem 90.let se odehrála řada významných změn, které vytvořily příznivé podmínky pro uplatňování principů restorativní justice v trestním řízení. Důležitým krokem bylo založení institutu podmíněného zastavení trestního stíhání novelou vydanou v roce 1993. Postupem doby přišlo na řadu ustanovení dalších alternativních institutů, např. trest obecně prospěšných prací, narovnání, trest podmíněného odsouzení s dohledem a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem.⁸¹

V procesu probačních snah se stala klíčovým prvkem mezinárodní spolupráce. Naší zemi významně pomohla řada států s delší demokratickou tradicí. Trestní justice získala velmi cenné zkušenosti především z Rakouska, Švýcarska a Německa. Svůj nemalý podíl na koncipování PMS ČR nese také Švýcarsko, Kanada a Velká Británie, s nimiž Česká republika udržuje v rámci probace stále čilé partnerské vztahy.⁸²

Usnesením vlády č.341/1994 v rámci programu Prevence kriminality vznikla první místa předchůdců probačních úředníků u okresních soudů obsazovaná soudními úředníky. Ti měli v kompetenci správu administrativně-technických záležitostí spojených s obecně prospěšnými pracemi a monitorování pachatelů při uložení dohledu na zkušební dobu,

⁷⁹ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6.A2 str. 1-2

⁸⁰ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.11.str.15

⁸¹ Doubravová, D., Ouředníčková, L., Štern, P., Urban, M. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ – Institut pro probaci a mediaci, 2001, str. 2 A2.

⁸² ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str. 15

který s sebou nesl přiměřené povinnosti a omezení.⁸³ Postupně vznikala nabídka dalších pracovních míst, která byla obsazována vzdělanci v oboru sociálních prací. Spolupráce soudců, státních zástupců a sociálních pracovníků dala vzniknout významným konceptům ovlivňující podobu budoucího zákona o PMS. Důležitým mezníkem v procesu vzniku PMS bylo založení nevládní organizace s názvem Sdružení pro rozvoj sociální práce v trestní justici⁸⁴ - předchůdce dnešního Sdružení pro probaci a mediaci.⁸⁵

V praxi nových zaměstnanců se často objevovaly obtíže a omezení, mezi něž patřily pochybnosti veřejnosti, ale i soudců a státních zástupců o praktičnosti nových opatření. Nebyly také dosud kvalifikovány vzdělanostní požadavky na výkon funkce probačních aktivit a absence těchto záležitostí vedla Ministerstvo spravedlnosti k rozhodnutí o vydání zákona o PMS. V průběhu koncipování nového zákona o PMS bylo v letech 1999-2000 uskutečněno první odborné vzdělávání. „První ročník vzdělávacího programu nově vznikající profese ověřil navrhovaný systém vzdělávání a v jeho rámci byli připraveni první uchazeči o funkci úředníka a asistenta PMS ještě před účinností zákona. V roce 2000 parlament ČR schválil konsenzuálně vládní návrh zákona o PMS jako celostátně působící organizaci.“⁸⁶ PMS jako organizace byla ustanovena za velmi příznivých podmínek spojením úsilí nevládních aktivit a univerzitních výzkumů, které byly podpořeny Nejvyšším soudem ČR a také Ministerstvem spravedlnosti. V návaznosti na tento počín justice vyvinula potřebné snahy k praktickému zavedení prvků restorativní justice, zejména tedy k zohlednění zájmů obětí, k motivaci pachatele k odčinění jeho nepřiměřeného jednání, ke snižování počtu uvězněných osob, k předcházení rizika recidivy a v neposlední řadě k efektivnímu hospodaření s finančními prostředky v rámci trestní justice.⁸⁷

⁸³ VĚTROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.str.8

⁸⁴ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.12

⁸⁵ Více na: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. In: *Wwww.vscr.cz* [online]. 2007 [cit. 2014-10-18]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/o-nas-1597/vykon-trestu-764/spoluprace-s-ostatnimi-slozkami-a-organizacemi-472/sdruzeni-pro-probaci-a-mediaci-v-justici-4533>

⁸⁶ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str. 13

⁸⁷ Tamtéž, str.13, 14

5.3. Probační dohledy

Termín probační dohled můžeme z hlediska povinností odsouzeného nazvat jako alternativní sankce, během které je odsouzený povinen spolupracovat s probačním úředníkem a dodržovat stanovený plán. Lidé, kteří se dostanou do konfliktu se zákonem mají často ekonomické, rodinné či osobní problémy, které mohou přímo nebo nepřímo souviset s pácháním trestné činnosti.⁸⁸ Součástí dohledu je tedy také řešení situací, které by mu mohly bránit ve vedení řádného života bez konfliktu se zákonem. Probační úředník se může s klientem zaměřit například na hledání vhodného zaměstnání, úhradu dluhů a výdajů spojených se soudním jednáním, absolvování léčby závislosti nebo řešit finanční situaci klienta.

Dohled je založen na principu kombinace represivní a výchovné, nebo-li kontrolní a pomáhající složky. Tyto složky jsou aplikované v podobě přiměřených povinností a omezení, jejichž cílem je „posílit výchovný vliv uložené sankce na osobu odsouzeného a tohoto přimět k uvědomění si následků vlastní trestní odpovědnosti za své protiprávní jednání a ze svých chyb odvodit patřičné následky, včetně vlastního ponaučení.“⁸⁹

5.3.1. Výkon dohledu

Podle § 49odst.3 trestního zákona, zákon svěřuje provádění dohledu nad obviněným v případech uložení některého opatření s dohledem Probační a mediační službě.

„Dohled nad odsouzeným při probaci, chápaný jako aktivní výchovné vedení pachatele a poskytování pomoci, je významným, ne-li nejvýznamnějším elementem probace.“⁹⁰ Podle metodického standardu PMS ČR v oblasti probace by měl probační úředník navázat kontakt s klientem zpravidla do jednoho týdne od obdržení pravomocného rozhodnutí soudu. Během první konzultace se PÚ snaží, aby s klientem vytvořil pozitivní vztah a poskytuje odsouzenému základní informace o způsobu provádění dohledu. Klient je v rámci úvodního setkání poučen o jeho právech a

⁸⁸ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str. 13

⁸⁹ KYNCLOVÁ, Zuzana. *Co je dobré vědět nejen o mediaci a probaci*. 1. vyd. Praha, 2007, 74 s. ISBN 978-80-86920-26-9. str.64

⁹⁰ Tamtéž, str.10

povinnostech, stejně tak o právech a povinnostech PÚ. Je mu též vysvětlen smysl a účel institutu dohledu, který mu byl soudem uložen. První kontakt je tedy spíše informačního charakteru. V průběhu dalších dvou setkání dochází k vytvoření probačního plánu, který upřesňuje výkon dohledu.

Probační úředník využívá různé nástroje při působení na klienta, z nichž klíčovým prvkem je rozhovor. Tak PÚ nejlépe zjistí možná rizika při práci s odsouzeným a také jeho potřeby. „Tato činnost spočívá ve zjišťování informací o pachateli, o okolnostech spáchání trestného činu, ale i o oběti, zjišťování rizika recidivy pachatele, identifikace jeho potřeb a jejich zohlednění v práci probačního úředníka v rámci dohledu.“⁹¹ Získané informace probační úředník využije pro vytvoření návrhu konkrétních opatření směřujících k eliminování rizika páchaní další trestné činnosti. PÚ zohlední rizikové faktory a potřeby klienta, jež ho mohou negativně ovlivnit. V souladu se zjištěnými informacemi PÚ vyhotoví plán probačního dohledu, ve kterém určí prostředky a cíle, které povedou klienta správným směrem na jeho cestě k resocializaci.

PÚ v rámci vyhotovení návrhu pro eliminaci rizik zjišťuje:

- informace o spáchaném trestném činu – především pro utvoření představy o nebezpečnosti chování pachatele
- pachatelovu trestní minulost
- faktory, které ovlivňují trestnou činnost
 - a) dynamické (zaměstnání, bydlení, finanční situace, postoje, vzdělání)
 - b) statické (věk, pohlaví, drogová minulost) postoj, který klient zaujímá k činu, který spáchal
- sociální, finanční, rodinné, pracovní, zdravotní, osobnostní potřeby klienta⁹²

Spolupráce PÚ a klienta by měla být založena na kladném osobním vztahu. Proto je vhodné, aby PÚ vyvinul potřebnou aktivitu již v předrozsudkové fázi a navázal kontakt s obviněným. Nejen, že může získat potřebné informace o klientovi, ale také jeho důvěru. Pozice PÚ není z hlediska jednání snadná. Na jedné straně je klientovým pečovatelem, na straně druhé musí vystupovat dostatečně autoritativně a být jakýmsi hlídačem. Cílem je však klientovi pomoci, ne ho přistihnout při činu, proto je vhodné, aby PÚ klienta

⁹¹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684. str.373

⁹² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684. str.373 ; Přednáška z předmětu Resocializační pedagogika II., Mgr.Jaroslava Talandová, v akademickém roce 2012/2013

informoval o své činnosti, například, když se zajímá o jeho chování během pracovní doby.⁹³

5.3.2. Probační plán dohledu

Sestavit plán dohledu je klíčovým prvkem při výkonu dohledu. Probační plán je vytvářen na základě pravidel, jež navrhuje Rada pro probaci a mediaci, sestavován je však na základě spolupráce s klientem. Obsah probačního plánu musí korespondovat s rozhodnutím soudu a také s individuální situací, ve které se klient nachází.

V plánu dohledu musí být uvedené konkrétní povinnosti odsouzeného, například z hlediska frekvence návštěv u PÚ. Od navázání kontaktu s odsouzeným by nemělo sestavení probačního plánu trvat déle, než šest měsíců (ideálně v průběhu tří schůzek). Důležité body obsažené v probačním plánu jsou:

- informace o odsouzeném, jméno, datum narození ; jméno PÚ a středisko PMS
- délka probačního plánu včetně stanovení lhůt, v nichž je odsouzený povinen se dostavovat na středisko PMS
- způsob, jakým bude probíhat plnění přiměřených povinností a omezení⁹⁴ včetně způsobu kontroly plnění
- jasně definované dílčí cíle, které klient bude postupně plnit (například úhrada dluhů, návštěva pracovního úřadu, atd.)
- v probačním plánu musí být obsažené i další náležitosti, například způsob omlouvání v případě, že se klient nemůže dostavit na sjednanou schůzku, postup PÚ při porušení klientových povinností, postup při ověřování chování klienta zejména na jeho pracovišti. Plán musí také obsahovat způsob a časové ohraničení informační povinnosti pro soudy.⁹⁵

Podle metodického standardu PMS je ideálem, pokud obviněný spolupracuje na vytváření probačního plánu. PÚ tak může lépe identifikovat klientovy potřeby a zájmy a společně pracují na jejich realizaci. Na druhé straně však obviněný neporuší zákon, pokud se spoluvytváření probačního plánu neúčastní. PÚ nesmí odsouzenému uložit jiné

⁹³ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684, str.374

⁹⁴ Přiměřenné povinnosti a omezení viz. odkaz.č.105

⁹⁵ Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace

přiměřené povinnosti a omezení, než které mu stanoví soud. Na návrh PÚ však odsouzený může dobrovolně podstoupit některé aktivity, například resocializační programy.⁹⁶

5.3.3. Přiměřené povinnosti a omezení

Při vytváření probačního plánu musí PÚ vždy respektovat rozhodnutí soudu, který stanovil odsouzenému přiměřené povinnosti a omezení.⁹⁷

Klient také může dostat uloženo, aby nahradil škodu, kterou svým činem způsobil. Tato omezení plní funkci prevence před dalším jednáním v rozporu se zákonem a poskytují šanci na změnu klientova života. Úkolem PÚ je vést klienta k zodpovědnosti za plnění soudního rozhodnutí a k uvědomění následků při jejich neplnění. Pokud jsou klientovy omezení a povinnost uloženy, v probačním plánu musí být stanoven způsob plnění včetně kontroly.

Pokud soud rozhodne o uložení povinnosti, PÚ je zodpovědný za kontaktování poskytovatele programu a kontroluje participaci klienta v programu. Klient může podstoupit resocializační program i v případě, že mu tak nebylo stanoveno soudem, ale ze své vlastní iniciativy. V případě uložení povinnosti musí být v probačním plánu dohledu

⁹⁶ „Obvykle se takto označují programy, jejichž cílem je socializace jedince (jeho proměna v právo dbalého člena společnosti. Jde o snahu pokračovat v přerušném procesu socializace či eliminovat závadnou socializaci.“ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-807-3803-124.str.156 „Probační resocializační program je specializovaný program realizovaný externím poskytovatelem, tj. subjektem stojícím mimo organizaci Probační a mediační služby ČR. Tento typ programu zajišťuje výkon rozhodnutí soudu, případně státního zástupce spočívající v konkrétní povinnosti obviněného či odsouzeného podrobit se programu se specifickým zaměřením. Stejně tak i nabízí pomoc a podporu těm obviněným i odsouzeným, kteří sami na základě svého uvážení chtějí možnosti programu využít.“ Tyto probační programy může soud uložit klientovi jako povinnosti nebo se pro ně klient může dobrovolně rozhodnout. Metodický standard PMS v oblasti parole. Výčet těchto programů viz.odkaz č.105 – a) až d)

⁹⁷ Jde o opatření uvedené v § 48 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákon, a to:

- „a) podrobit se výcviku pro získání vhodné pracovní kvalifikace
- b) podrobit se vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy
- c) podrobit se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle tohoto zákona
- d) podrobit se vhodným programům psychologického poradenství
- e) zdržet se návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami
- f) zdržet se neoprávněných zásahů do práv nebo do právem chráněných zájmů jiných osob
- g) zdržet se hazardních her, hraní na hracích přístrojích a sázek.
- h) zdržet se používání alkoholických nápojů nebo jiných návykových látek
- i) uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku
- j) veřejně se osobně omluvit poškozenému nebo
- k) poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění

jasně stanovené, jaké kroky budou následovat tehdy, pokud klient povinnost nebo omezení neplní.⁹⁸

5.3.4. Pomoc odsouzenému

Významným prvkem dohledu je individuální pomoc odsouzenému. Především v případě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody je tato pomoc nezbytně důležitá, neboť klient se ocitá ve složité situaci, snaží se obnovit sociální a rodinné vazby a uplatnit se na trhu práce.

Z tohoto důvodu má PÚ dobrý přehled o zařízeních v jeho regionu, aby mohl klientovi pomoci například při zařazení do programu pro léčbu závislostí nebo při hledání vhodného zaměstnání.

PÚ však není povinnem řešit klientovy osobní problémy, například hádky s partnerem nebo nedostatečné finanční prostředky. V případě, že by však klienta tyto problémy přiváděly do psychické krize a mohly by ovlivnit průběh dohledu, PÚ by měl být nápomocen při vyhledávání vhodné pomoci – například zprostředkovat schůzku s psychologem nebo se sociálním kurátorem. Jeho pozice je v tomto případě pouze koordinátorská.⁹⁹

5.3.5. Kontrola odsouzeného

Společně s formou pomoci probíhá také kontrola klienta, která je nezbytná v rámci vykonávání dohledu. Práce PÚ spočívá v ověřování pravidel, které jsou obsažené v probačním plánu. PÚ tedy kontroluje pomocí testu na drogy, zda klient neužívá návykové látky, popřípadě, zda neužívá alkohol, pokud mu to bylo soudem zakázáno.¹⁰⁰

V případě porušení pravidel má PÚ k dispozici dvě možnosti, jak situaci řešit. V případě méně závažného porušení stanovených povinností a omezení, jako například požití malého množství alkoholu v případě, že byla konzumace alkoholu klientovi zakázána, nebo v případě neoznámení o změně bydliště či zaměstnání zpravidla probační úředník znovu vysvětlí klientovi jeho povinnosti a informuje ho, že v případě dalšího porušení oznámí tuto skutečnost soudu. Pokud však PÚ zjistí závažné nebo opakované

⁹⁸ Metodický standard PMS v oblasti probace

⁹⁹ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684, str.377

¹⁰⁰ Přednáška z předmětu Resocializační pedagogika II., Mgr.Jaroslava Talandová, v akademickém roku 2012/2013

porušení stanovených pravidel, je povinnen tuto skutečnost nahlásit předsedovi senátu soudu, který dohled uložil. Ve všech případech však vždy záleží na uvážení PÚ, jak zhodnotí vzniklou situaci a zda nahlásí prohřešek klienta soudu či nikoli.¹⁰¹

Pokud klient vážně poruší podmínky dohledu, může být nadále stíhán za maření výkonu úředního rozhodnutí nebo mu bude přeměněn trest na trest odnětí svobody nebo dostane nařízení o výkonu náhradního trestu odnětí svobody.¹⁰²

5.3.6. Vyhodnocování probačního dohledu

Podle metodického standardu PMS v oblasti dohledu má být probační plán vyhotovován jednoduchým a jasným způsobem, aby mu klient vždy rozuměl. Jsou v něm stanoveny jednotlivé kroky vedoucí k naplnění jeho obsahu. Tyto kroky musí být definovány způsobem, aby bylo možné vyhodnotit efektivitu a výsledky, kterých odsouzený dosáhnul, a mají korespondovat s reálnými šancemi klienta tyto kroky naplnit. Aby byl naplněn smysl restorativní justice, nestačí se zaměřit jen na plnění přiměřených povinností a omezení, ale také na obnovu narušených vztahů a na nápravu škod způsobených trestným činem.

Jak si klient vede při plnění probačního plánu, můžeme zjistit pravidelným vyhodnocováním stanovených jednotlivých kroků. Toto vyhodnocování probíhá jedenkrát za půl roku. „Přehled výsledků, kterých bylo dosaženo, například v podobě tabulky - průběžný přehled realizovaných konzultací, přehled důvodů jejich neuskutečnění, přehled splněných úkolů atd. je pro klienta velice názorným ukazatelem jeho úspěšnosti při plnění podmínek dohledu.“¹⁰³ Pro PÚ je tento přehled důležitým nástrojem pro hodnocení klienta a pro klienta může mít silný motivační charakter. Po vyhodnocení probačního plánu jej PÚ s klientem v rámci potřeby aktualizuje.

5.3.7. Další pravidla v rámci vykonávání dohledu

Podle ustanovení § 51 odst.3 tr. zák. je od PÚ vyžadováno, aby informoval předsedu senátu soudu, který dohled uložil, nejméně jednou za 6 měsíců o klientově situaci, pokud není stanoveno jinak. Zpráva by měla obsahovat informace o průběhu

¹⁰¹ § 51 odst.2 zákona č.40/2009 Sb., trestního zákoníku

¹⁰² ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684, str.379

¹⁰³ Metodický standard PMS v oblasti probace

dohledu, o tom, jak si klient vede při dodržování přiměřených povinností a omezení a o klientových poměrech. PÚ získává všechny potřebné informace o klientovi během jeho návštěv ve středisku PMS, ale také od příslušných orgánů, například od obecního úřadu nebo klienta zaměstnavatele, a poté je zkompletuje do jedné zprávy, kterou předá soudu.

Obecně platí, že v počáteční fázi dohledu by měly být intervaly mezi návštěvami kratší, zpravidla maximálně vždy do jednoho měsíce. Během prvních návštěv je důležité, aby PÚ vyhodnotil všechna možná rizika, zhodnotil klientovy potřeby a jeho situaci pro sestavování probačního plánu. Později, když se klient osvědčí a plní stanovené podmínky, PÚ může interval návštěv prodloužit, ale neměl by přesáhnout tři měsíce.

Do rámce povinností PÚ při vykonávání dohledu patří také návštěva klienta v místě jeho bydliště a to především z důvodu poznání jeho přirozeného sociálního prostředí a sociálních vztahů klienta. PÚ návštěvou v bydlišti klienta dostane příležitost seznámit se se členy klientovy rodiny a získá prostor navázat s nimi spolupráci, která může ku prospěchu během působení na odsouzeného. V průběhu výkonu dohledu by měl PÚ navštívit odsouzeného, alespoň jedenkrát. V případě, že existují pochybnosti o řádném plnění přiměřených povinností a omezení má PÚ právo navštěvovat klienta častěji. Termín schůzek může, ale i nemusí být domluvený předem.¹⁰⁴

Obviněnému, či odsouzenému může soud uložit svým rozhodnutím povinnost obsahující podrobení se specifickému programu v rámci:¹⁰⁵

- a) nahrazení vazby dohledem (§ 73 odst 3tr.ř.,)
- b) podmíněného upuštění od potrestání s dohledem (§ 26 odst. 4 tr.z.)
- c) podmíněného odsouzení (§ 59 odst.2 tr.z., § 60 odst. 1/c)
- d) podmíněného zastavení trestního stíhání (§307 odst. 4 tr.ř.)
- e) obecně prospěšných prací (§45a odst. 1 tr.z.)
- f) podmíněného odsouzení s dohledem (§ 60a odst 3 tr.z.)
- g) podmíněného propuštění (§ 331. odst. 5 tr.ř.)

¹⁰⁴ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684, str.379 -380

¹⁰⁵ Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace

6. Institut podmíněného propuštění z VTOS s dohledem

Vznik Probační a mediační služby ustanovený zákonem č.257/2000 Sb. umožnil ukotvit do trestního zákonodárství ČR institut dohledu. Do té doby se o podmíněně propuštěné (dále jen PP) pachatele starali sociální kurátoři. Se vznikem PMS tuto činnost převzali do své kompetence probační pracovníci. O uložení dohledu i u podmíněně propuštěných se postarala novela trestního zákona č. 265/2001 Sb. „Pracovní skupina PAROLE vznikla na základě společné iniciativy Ředitelství PMS ČR a Generálního ředitelství VS ČR.“¹⁰⁶ Tímto novým institutem s pracovním názvem Parole se zvětšuje sféra potencionálních zájemců o PP a v souladu s tím dochází k rozšíření činností probační práce. Od té doby mohou zaměstnanci PMS provádět vlastní výběr vhodných adeptů doporučených soudem na PP.¹⁰⁷

6.1. Úvod do parole

Dnešní justice používá výraz parole k označení situace, kdy je pachatel propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody na základě soudem stanoveného dohledu a za určitých podmínek. Dohledem se rozumí pravidelný osobní kontakt s pracovníkem PMS, spolupráce při vytváření a realizaci probačního programu ve zkušební době a důsledná kontrola dodržování dalších povinností a omezení, které stanoví soudce.¹⁰⁸

„Pojem parole vychází z původního francouzského je donn ma parole – dávám své slovo.“¹⁰⁹ Pachatel je tedy propuštěn na svobodu, pokud dá své čestné slovo, že povede řádný život a podrobí se po určitou dobu od propuštění soudem stanoveným podmínkám. „Parole je produktem určitého právního, sociologického, psychologického, pedagogického a terapeutického nazírání.“¹¹⁰ Podle expertky Probační a mediační služby Matouškové je parole „trestně-právní institut, kterým se za splnění zákonem stanovených

¹⁰⁶ Metodický standard PMS v oblasti Parole

¹⁰⁷ ROZUM, Jan, Lucie JARCOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9. str. 15-16

¹⁰⁸ Leták Parole PMS, dostupný na https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_PAROLE_cz.pdf

¹⁰⁹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2. str.103

¹¹⁰ ROZUM, Jan, Lucie JARCOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9, str. 10

podmínek mění podoba výkonu trestu, a to z trestu vykonávaného ve vězení na trest vykonávaný na svobodě.¹¹¹

Podmíněné propuštění je založeno na předpokladu, že „proces nápravy odsouzeného může postupovat rychleji, než soudce při ukládání trestu předpokládal, a že není nutné zbytečně prodlužovat jeho pobyt ve vězení, a to za předpokladu, že se odsouzený napravil natolik, že nepředstavuje nebezpečí pro společnost.“¹¹² Prostřednictvím různých závazných pokynů, příkazů, povinností a omezení, které působí na chování a způsob života odsouzeného po propuštění, dochází k usnadnění resocializace, což je velkým pozitivem podmíněného propuštění.¹¹³

Na propuštění vězně můžeme nahlížet jako na zkoušku, jak účinné byly vězeňské metody zacházení a jak efektivní je činnost PMS. Veliké zkoušce je podroben především sám pachatel. Propuštění z VTOS je významné nejen pro něj, ale také pro jeho rodinu a blízké sociální prostředí. Dochází také k procesu hodnocení, kdy společnost určitým způsobem nahlíží na výchovné působení, které se jedinci dostává ve vězení, ale i na svobodě.¹¹⁴ Základní princip PP z VTOS spočívá v předčasném propuštění na svobodu a zbytek výkonu trestu se odsouzenému podmíněně promíjí, pokud se osvědčí v určité době stanovené soudem. Institut PP je vhodný pouze tehdy, pokud je předpokládáno vzhledem k okolnostem, že odsouzený povede na svobodě řádný život, není nebezpečný pro společnost a riziko recidivy je malé. Pro odsouzeného to znamená, že jeho trest byl dokonán dnem, kdy byl podmíněně propuštěn. Při PP v případě mladistvého se na něj hledí, jako by nikdy nebyl odsouzen, tzn., nemá záznam v rejstříku trestu.¹¹⁵

Podle současného odborníka O. Novotného je institut PP význačným prostředkem, který chrání společnost před recidivou. Prof. Novotný nevnímá PP jako resocializační element a výchovný nástroj, ale mluví o institutu parole jako o dobrodiní pro odsouzeného. Základní princip PP by měl být vyjádřen v několika posláních:

- PP odsouzeného na svobodu bez nutnosti dalšího pobytu ve vězení

¹¹¹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2. str.104

¹¹² ROZUM, Jan, Lucie JARKOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9. str.9

¹¹³ Tamtéž, str.9

¹¹⁴ ROZUM, Jan, Petr KOTULAN a Jan TOMÁŠEK. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, 170 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 978-807-3380-731. str. 14

¹¹⁵ Tamtéž, str. 14

- PP jako motiv pro odsouzeného vyvinout úsilí k sebekázni a možnost perspektivy do života na svobodě
- PP jako šance kladně řídit proces adaptace odsouzených na svobodu a realizace dokončení převýchovy a resocializace v běžných, přirozených podmínkách¹¹⁶

6.2. Právní úprava

Novela trestního zákona provedená zákonem č. 265/2001 Sb. zavedla možnost vyslovení dohledu nad odsouzeným při jeho podmíněném propuštění z výkonu trestu odnětí svobody (§ 63 odst. 1 TrZ).

Podle § 88 trestního zákona č.40/2009 Sb. může soud odsouzeného podmíněně propustit na svobodu v případě, že

- uběhla polovina uloženého trestu
- odsouzený prokázal polepšení svým chováním a plněním povinností ve výkonu trestu
- se může od odsouzeného očekávat, že povede po propuštění řádný život

Podle trestního zákona 40/2009 Sb. soud může stanovit zkušební dobu na jeden rok až sedm let a zároveň může, ale nemusí stanovit nad pachatelem dohled. Při podmíněném propuštění soud může pachateli stanovit přiměřená omezení a povinnosti, které jsou uvedené v § 48 zák. č.40/2009¹¹⁷ a směřují k tomu, aby vedl řádný život.

Nově se v trestním zákoníku objevuje také termín předčasného podmíněného propuštění. V případě odsouzení za přečin¹¹⁸, pachatelova vzorného chování, plnění povinností během odnětí svobody a kladného vyjádření ředitele věznice, může být odsouzený propuštěn již před uplynutím poloviny trestu. Při rozhodování o předčasném propuštění soud také přihlíží k tomu, jakým způsobem a do jaké míry odčinil škodu způsobenou trestným činem, zda byl jeho nástup do výkonu trestu odnětí svobody včasný a také zkoumá jeho postoj k ochrannému léčení, pokud je odsouzený vykonával.¹¹⁹

¹¹⁶ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Praha: Academia, 1969.str.98

¹¹⁷ Viz odkaz č.96

¹¹⁸ Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zákon č.40/2009 Sb. trestní zákoník

¹¹⁹ Více v §88-§91 zák. č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku

6.3. Doba před stanovením rozsudku

Již v době půl roku před možností podmíněného propuštění mají odsouzení možnost požádat o spolupráci s PMS. Ta začíná vyplněním dokumentu Podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou ČR.¹²⁰ Aktivita spolupracovat s pracovníkem PMS v době před podáním žádosti o PP není povinná, ale je velmi doporučena, především pokud je pravděpodobné, že soud při podmíněném propuštění uloží odsouzenému dohled nebo některé z přiměřených povinností a omezení. Budoucí klient PMS se může obrátit nejdříve na vězeňského vychovatele, sociálního pracovníka nebo jakéhokoliv odborného pracovníka z personálu věznice.¹²¹

6.4. Činnost PÚ

V tomto období je v rámci spolupráce zkoumána připravenost odsouzeného na návrat do života na svobodě. Pracovník navštíví klienta ve vězení, aby mohl provést úvodní rozhovor. V té době již pracovník disponuje informacemi ze spisu o odsouzeném, díky kterým si udělá představu o jeho trestní minulosti, o pobytu ve vězení, včetně programu zacházení¹²², kterým odsouzený prošel a s jakým výsledkem a také o jeho kontaktech s blízkými. Během úvodního rozhovoru je zajištěna informovanost odsouzeného o principech spolupráce. Po schůzce pracovník zpracovává stanovisko k podmíněnému propuštění¹²³. Vyhodnocuje rizika a potřeby pachatele a zároveň zohledňuje informace o trestné činnosti odsouzeného a jejích okolnostech.¹²⁴

Stanovisko zpracované střediskem PMS je jedním z mnoha dokumentů, na jejichž základě se soud rozhoduje o PP. Tento dokument obsahuje:

- postoj odsouzeného k trestnému činu a k řešení následků, které spácháním TČ vznikly (včetně náhrady škody)
- pravděpodobnost recidivy, včetně výčtu činitelů, které by mohly riziko stupňovat či naopak

¹²⁰ Příloha č.1

¹²¹ Leták parole PMS, dostupné na https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_PAROLE_cz.pdf

¹²² Program zacházení je soubor činností sestavených na míru pro jedince odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody; ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.107

¹²³ Příloha č.3

¹²⁴ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str. 107

- případné ohrožení osob v sociálním okolí odsouzeného včetně osob spojených s TČ klienta¹²⁵

Stanovisko je uveřejněno odsouzenému k seznámení se s ním, popřípadě k vyjádření jeho názoru. Poté je odesláno příslušnému soudci.

V případě, že ze setkání PP s odsouzeným vyplyne dohoda o vzájemné spolupráci, pracovník sestaví plán probace, který zohledňuje individuální okolnosti konkrétního případu. PMS by měla také motivovat klienta k aktivní činnosti v procesu řešení nápravy následků trestné činnosti.¹²⁶

V případě uzavření dohody o vzájemné spolupráci mezi PÚ a odsouzeným, pracovník sestaví plán spolupráce, který zahrnuje:

- potřebné informace o osobě klienta¹²⁷
- informace z rozhovorů s odsouzeným, pracovníky věznice, rodinou a osobami z blízkého sociálního okolí
- prohlídka v místě budoucího bydliště popřípadě v zaměstnání odsouzeného
- kontaktování poškozených nebo pozůstalých po obětech trestných činů¹²⁸
- předběžné vyjednávání o umístění odsouzeného do specializovaného programu nebo služby (bydlení v azylovém domě, rekvalifikační kurz, léčebný program, atd.)¹²⁹

Probační pracovník vnáší nový úhel pohledu do přípravy odsouzeného na PP. Jeho činnost spočívá především v řešení následků TČ a předcházení opakování TČ během pobytu na svobodě. Zvažuje, zda bude pobyt odsouzeného na svobodě bezpečný

¹²⁵ *Sociální práce v praxi: specifiky různých cílových skupin a práce s nimi*. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-807-3678-180.str. 297

¹²⁶ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv.. ISBN 80-902-9980-6. D3 str 1-7

¹²⁷ „V případě potřeby kontaktuje další osoby se žádostí o jejich doplnění, např. sociálního pracovníka věznice, koordinátora sociální péče o občany společensky nepřizpůsobené, orgán sociálně-právní ochrany dětí v místě klientova bydliště (pobytu) nebo další zainteresované osoby z klientova okolí. V této oblasti je nutná vzájemná spolupráce a informovanost střediska Probační a mediační služby místně příslušného věznici a střediska Probační a mediační služby v místě klientova bydliště nebo pobytu po propuštění.“ Metodický standard PMS v oblasti parole

¹²⁸ Především z důvodu urovnání následků a dopadů trestného činu na oběť. Pracovník kromě možnosti finančního odškodnění oběti zjišťuje také dopady TČ na oběť a zkoumá zájmy a potřeby oběti v souvislosti s PP pachatele. Tím je uskutečněn třetí princip – princip participace oběti. ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.110

¹²⁹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.108

z hlediska ochrany společnosti. V souvislosti s tím, vytváří plán určitých povinností a omezení, které budou později klientovi soudem uloženy, a ten bude motivován k jejich plnění. Tímto pracovník reintegruje¹³⁰ klienta do patřičného života na svobodě.¹³¹

6.5. Výběr vhodných případů

Ke schválení o PP je zpravidla dostačující prokázání větší či menší přizpůsobení odsouzeného za zdi věznice. Tato měřítka však nejsou zcela spolehlivá. Při volbě je nutné zaměřit se především na vnitřní proměnu pachatele. Její vysledování je však velmi obtížné a vyžaduje vysokou odbornost všech složek, které se účastní rozhodování o PP. Další zkoumanou složkou by měla být vnější adaptace, která je snadněji zjištělná. Analyzuje se prostředí a sociální kontakty, mezi které odsouzený po PP vstoupí.

Jak již bylo zmíněno, podle našeho trestního zákoníku má každý odsouzený právo požádat o podmíněné propuštění, pokud vykonal polovinu uloženého trestu odnětí svobody. Pokud se ředitel věznice přidá se svým kladným doporučením k žádosti o podmíněné propuštění, mohou být odsouzení propuštěni i dříve než po uplynutí poloviny trestu. V případě zvláště nebezpečných recidivistů nebo pachatelů odsouzených k výjimečnému trestu jsou podmínky odlišné. Tito odsouzení mohou o podmíněné propuštění požádat nejdříve po vykonání dvou třetin trestu. V případě osob odsouzených na doživotí, lze požádat po uplynutí dvaceti let trestu vykonaného ve vězení.¹³²

Pro dobrou informovanost uvězněných jsou pořádány besedy, kdy pracovníci PMS vysvětlují odsouzeným možnosti spolupráce a informují je o významu probačního dohledu. Pokud odsouzený projeví zájem o zahájení spolupráce, musí vyplnit dotazník, který odešle do střediska PMS působícího v okrese, kde se nachází i věznice. Pracovník PMS kontaktuje žadatele ve věznici, pokud vyhodnotí své časové možnosti pro zahájení spolupráce jako reálné. V případě, že soud uzná polepšení odsouzeného ve VTOS a je pravděpodobné, že odsouzený povede po propuštění život bez dalšího porušování zákona, uloží v rámci podmíněného propuštění odsouzenému dohled a zašle středisku PMS

¹³⁰ „Obnovení někdejší integrace, opětovné spojení v celek“ HENDRYCH, Dušan. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 834 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-200-0607-9. str. 654

¹³¹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2. str. 108

¹³² Tamtéž, str. 103

informaci, na základě které se pracovník střediska podle vymezení trestního zákona případu ujmout musí.¹³³

6.6. Výkon dohledu

V roce 2002 byla některá střediska PMS soudním rozhodnutím pověřena, aby převzala kontrolu nad všemi klienty podmíněně propuštěnými z VTOS. To však nebylo v jejich kompetenci, především z důvodu omezení personální kapacity. Jednání vedené mezi soudy a vrchním vedením PMS stanovilo omezit kontrolu podmíněně propuštěných odsouzených pouze v případě uložení dohledu nebo stanovení přiměřených povinností a omezení.¹³⁴

Dohled PP začíná pravomocným rozhodnutím soudu nebo středisko informuje sám odsouzený (podle J. Rozuma se toto stává poměrně často). Obsahem prvního jednání mezi klientem a PÚ je především stanovení pravidel dohledu, včetně projednání jeho cíle a účelu. Jasné vyrozumění klienta o jeho povinnostech a informování o pravomoci PÚ může předejít případnému pozdějšímu nedorozumění.¹³⁵ V tomto stadiu je cílem vytvořit podmínky pro úspěšné a efektivní uskutečnění všech soudcem stanovených bodů.¹³⁶

V praxi je skutečnost taková, že většině případů dohledů na PP dostane případ jiný PÚ než, který vypracovával stanovisko k PP. PÚ se tedy musí o všech událostech, které předcházely uvěznění a o událostech v průběhu VTOS informovat. Vyžádá si všechny potřebné materiály pro jeho práci s odsouzeným a s obětí. Důležité dokumenty jsou tyto – hodnocení odsouzeného vytvořené věznicí, původní rozsudek od soudu, kterým se PP obeznámí s okolnostmi spáchání TČ a rozsudek vydaný soudem o PP s přiměřenými povinnostmi a opatřeními.¹³⁷

¹³³ Tamtéž, str.105

¹³⁴ ROZUM, Jan, Lucie JARKOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9.str.195

¹³⁵ Tamtéž, str.197-198

¹³⁶ DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Průručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv.ISBN 80-902-9980-6.D3 str.3

¹³⁷ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.111

Po úvodní schůzce s klientem následuje vytvoření probačního plánu. V metodickém standardu PMS jsou vymezeny základní principy důležité pro jeho vypracování.¹³⁸

- probační program je vytvořen na zcela individuálním přístupu ke klientovi, obsah má konkrétní specifickou podobu
- plán dohledu vytváří PÚ společně s klientem během úvodních setkání a v průběhu dohledu je podle potřeby aktualizován
- klientovou povinností je plnění plánu dohledu
- probační program je vytvářen především prostřednictvím práce s klientem (formulář je pouze sekundární potřeba)
- všechna pravidla dohledu mají jasnou a srozumitelnou formulaci

V počátcích výkonu dohledu je potřebné zprostředkovat kontakt klienta s jinými odborníky, kteří mu budou nápomoci při řešení jeho potíží. To může zajistit hladký průběh resocializace odsouzeného bez výraznějších komplikací.¹³⁹

Jak již bylo zmíněno v kapitole č. 5.3.5., PÚ je povinen informovat soud o plnění plánu dohledu. Soud by měl být vyrozuměn v pravidelném intervalu, jednou za půl roku. V případě, že zjistí závažné porušení podmínek, klientovi může být uložený dohled PÚ přeměněn na jiný alternativní trest (například na obecně prospěšné práce nebo domácí vězení) nebo může být opět odsouzen k výkonu odnětí svobody. Pokud si obviněný vede dobře, plní plán dohledu včetně povinností a omezení, soud na konci určené doby rozhodne o osvědčení pachatele.¹⁴⁰

Čím delší je pobyt odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody, tím těžší je zvládnání adaptace¹⁴¹ na pobyt na svobodě. Pokud klient neměl v době odpykávání trestu možnost věznicí opouštět v rámci různých aktivit mimo věznicí, stává se pro něj přivýkání na svobodě mnohem složitější. Proto se během prvního půl roku PÚ snaží klientovi zmírnit překážky různými prostředky – spolupracuje s institucemi, které často klient potřebuje. Jimi jsou především úřady práce, sociální odbory, ubytovny atd.

¹³⁸ ROZUM, Jan, Lucie JARKOVSKÁ a Petr KOTULAN. *Institut dohledu u podmíněného propuštění: závěrečná zpráva z výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 290 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8026-9.str196

¹³⁹ Tamtéž, str.198

¹⁴⁰ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str 114-116

¹⁴¹ „Zdůrazňuje moment přizpůsobení. Děj, kdy představa, do vědomí vstupující, obnovuje dřívější představy a spojuje se s nimi v jedinou představu simultánní (společnou, soudobou.) PECH, Oldřich. *Příruční slovník pedagogický: Pro školskou a učitelskou praxi*. Nákladem Česko-slovenské grafické Unie a.s. v Praze, 1939.str.1; 16

6.7. Parole nad rámec ostatních dohledů

Probační dohled může být nad dospělým odsouzeným uložen v několika případech.¹⁴² Principy dohledu jsou ve všech případech stejné s výjimkou institutu Parole. O odlišnosti hovoříme proto, že odsouzený vykonává část trestu za zdmí věznice a část trestu na svobodě. Klient PMS je svobodný, ale zároveň podroben soudem stanovenými povinnostmi a omezeními. Specifika institutu parole oproti jiným trestům s uloženým dohledem jsou taková¹⁴³:

- probační dohled má déletrvající charakter. Zpravidla 3-4 roky a maximální doba je stanovena na 7 let.
- výkonná část dohledu vzniká v době propuštění odsouzeného na svobodu. V té době klient čelí spoustě nástrahám (nemoc, sociální a finanční starosti, absence bydlení, izolovanost od rodiny), které mu PÚ pomáhá překonávat.
- klient PMS je ovlivněn vězeňským způsobem života. Může nepřiměřeně reagovat, mít neadekvátní iluzi o denním životě, atd.
- po delší době strávené ve vězení se odsouzený těžko adaptuje na každodenní záležitosti. Může mu dělat problém vyhledat úřad práce, ale i koupit si jízdenku v automatu.
- PP často přijímá zaměstnání s krátkodobými výdělky. Je zvyklý žít ze dne na den a to se projevuje i při pobytu na svobodě. Tím se může dostat do nepříjemných finančních a sociálních problémů.
- odsouzený má představu, že svůj trest již napravil dobou strávenou ve vězení. Proto je potřebné podporovat jeho motivaci k odčinění následků TČ, který spáchal.
- další oblastí, která je velmi citlivá, spočívá v navázání spolupráce s obětí, pokud jde o závažnou násilnou trestnou činnost. PÚ musí brát zřetel na čas, který uplynul od spáchání TČ a přistupovat k oběti co možná nejvíce citlivě. Oběť TČ se dozví o propuštění

¹⁴²

- podmíněné upuštění do potrestání s dohledem
- podmíněný odklad výkonu trestu s dohledem
- uložení dohledu v rámci trestu omezeně prospěšných prací
- podmíněné propuštění z VTOS s dohledem
- uložení dohledu při ukončení ochranného léčení
- náhrada vazby dohledem
- po dobu výkonu trestu domácího vězení
- po dobu výkonu trestu zákazu pobytu
- podmíněné odsouzení s dohledem

ŠČERBA, Filip, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.str.174

¹⁴³ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.115-116

odsouzeného a je jí nabídnuta spolupráce ze strany PÚ s informací, že odsouzený je připraven převzít odpovědnost za své činy a napravit škody, které způsobil. V případě, že by k tomuto nedošlo, by nebyl splněn jeden ze základních cílů restorativní justice a to dosáhnout nápravy poškozených lidských vztahů TČ.

6.8. Faktory ovlivňující recidivu u podmíněně propuštěných osob

Aby byl dohled PÚ účinný, je potřeba začít s dohledem a první schůzkou s klientem nejpozději do jednoho týdne od propuštění. V rozmezí od propuštění do návštěvy střediska PMS se může odsouzený dostat do problémů, které by včasnou schůzkou s PÚ mohly být podchyceny. Nástup do zaměstnání a finanční problémy ovlivňují budoucí míru recidivy. Stejně tak míru recidivy ovlivňuje dostupnost bydlení, schopnost pěstovat vztahy – partnerské, rodinné i se sociálním okolím a také klientova motivace být lepším člověkem a změnit dosavadní způsob života. Podle výpovědí probačních úředníků obstojí v této situaci nejlépe ti klienti, kteří již ve věznici plánují svůj pobyt na svobodě – řeší vztahy, zaměstnání, bydlení, atd.¹⁴⁴

Proto je základní součástí práce PÚ především vyhodnocení rizik vzhledem k možnosti páchaní další TČ. Od toho se odvíjí způsob dohledu, především intenzita setkávání, kterou soud nestanoví, proto po vylnutí závěru z vyhodnocení rizik je na PÚ, jaký interval stanoví pro návštěvy na středisku. Intenzita setkávání se v průběhu dohledu mění. Na začátku je nutné být v osobním kontaktu s odsouzeným častěji. Pro ujasnění klientovi situace PÚ pomáhá návštěva v místě klientova bydliště. Ten je povinen úředníkovi zajistit přístup do svého obydlí.

PÚ určí četnost osobního setkávání s klientem podle těchto údajů¹⁴⁵:

- typ spáchaného TČ – intenzivnější kontakt PÚ s odsouzeným je navazován v případě závažnější TČ, jako jsou vraždy, znásilnění, atd. oproti majetkové TČ. PP klienti PMS jsou z 60ti% pachateli majetkové TČ.
- délka věznění – pachatelů, kteří strávili ve vězení déle, než 2,5 roku je nutné věnovat intenzivnější péči
- trestná historie pachatele – dohled nad pachatelem má být vykonáván v ohledu na jeho trestní minulost, především pokud byl vícekrát souzen. Není to však pravidlem, protože

¹⁴⁴ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.str.119

¹⁴⁵ Tamtéž, .str.111-114

například osoba, která byla jednou souzena a uvězněna ze zvlášť závazného TČ potřebuje intenzivnější dohled také.

- přiměřené povinnosti a omezení - odsouzený je povinen něco vykonat – povinnosti a nějakého chování se vyvarovat – omezení.¹⁴⁶ V případě uložení je PÚ povinen kontrolovat, zda tyto soudem uložené povinnosti a omezení odsouzený plní. Kontrola většinou probíhá ověřováním z jiných zdrojů – například u zaměstnavatele, úředníka úřadu práce, atd.

¹⁴⁶ Výčet těchto povinností a omezení můžeme najít pod odkazem č. 96

7. Výzkum

Následující text se zabývá výzkumem, který je součástí mé diplomové práce. „Výzkum znamená proces vytváření nových poznatků. Jedná se o systematickou a pečlivě naplánovanou činnost, která je vedena snahou zodpovědět kladené výzkumné otázky a přispět k rozvoji daného oboru.“¹⁴⁷

Vzhledem ke zkoumanému tématu jsem zvolila kvalitativní přístup, který je blíže popsán v kapitole 8.1. Následující řádky popisují cíl výzkumného snažení, metodologii, vzorek respondentů, dílčí cíle a předpoklady, analýzu dat a v neposlední řadě je uvedena nejdůležitější část a to výsledky, které výzkum odhalil. Velmi se mi líbí definice odborníka na výzkum Petera Gavory, který říká, že „výzkum je systematický způsob myšlení, kterým se rozšiřují hranice vědomostí lidstva. Výzkumem se potvrzují nebo vyvracejí dosavadní poznatky, anebo získávají nové poznatky.“¹⁴⁸

Výzkum mé diplomové práce je rozdělen na dvě části. První část výzkumu je zaměřena na praktickou oblast výkonu probačních dohledů prostřednictvím názorů pracovníků PMS.

Druhá část výzkumu si klade za úkol zpracování dvou případových studií v agendě podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem pro doplnění teoretické části poznatky z praxe.

7.1. Kvalitativní výzkum

Kvalitativní výzkum jsem zvolila nejen z hlediska vhodnosti doplnění teoretické části, ale také především proto, že rozhovory a osobní práce s lidmi je mi bližší než čísla a statistické údaje vyplývající z dotazníků a formulářů. Tímto typem výzkumu také mohu získat širší škálu informací. „Kvalitativní výzkum uvádí zjištění ve slovní (nečíselné) podobě. Jde o popis, který je výstižný, plastický a podrobný. Zastánci kvalitativního výzkumu hodnotí údaje sesbírané při kvantitativním výzkumu jako hrubé a argumentují tím, že za čísla se ztrácí člověk.“¹⁴⁹ Odborník v kvalitativních metodách výzkumu M.Disman hovoří o kvalitativním přístupu jako o nenumericském šetření, které pracuje se

¹⁴⁷ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.str.28

¹⁴⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. ISBN 978-80-7315-185-0.str.13

¹⁴⁹ Tamtéž, str.35

slovy.¹⁵⁰ Můj zájem provést výzkum v této oblasti vznikl nejen z důvodu psaní této diplomové práce, ale také především z důvodu mého osobního zájmu o tuto činnost pro pozdější pracovní uplatnění v jednom ze středisek PMS. Kvalitativní přístup, který jsem zvolila je vhodný pro téma této práce, protože poskytuje podrobnější informace o jevu, který je zkoumán, což byl můj hlavní cíl. Tento přístup přináší lepší pochopení vztahů a vazeb mezi jednotlivými informacemi a poskytuje tak ucelený pohled na konkrétní předmět zájmu. „Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu.“¹⁵¹

„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“¹⁵²

7.2. Cíl výzkumu

Cíl výzkumu mé diplomové práce spočívá v proniknutí do praktické oblasti výkonu probačních dohledů a prohloubení informací souvisejících s činností zaměstnanců PMS, které nejsou dostupné v běžných odborných publikacích. Jedná se především o doplnění praktické části poznatky probačních úředníků a asistentů, které získali ve své praxi. Výzkum je zaměřen na šest dílčích cílů, které se zabývají bezpečností a pracovní přetížeností pracovníků PMS, spoluprací se soudy, velkou zatížeností administrativními úkony, systémem spolupráce s oběťmi trestných činů a riziky, které ohrožují odsouzeného v rámci výkonu dohledu.

¹⁵⁰ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-718-4141-2.str 8

¹⁵¹ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.str.17

¹⁵² HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.str 48

7.2.1. Dílčí cíle

- 1) Cílem č.1 je prozkoumat, zda je klientům PMS věnovaná dostatečná péče, popřípadě, co by se v rámci výkonu dohledu mohlo zlepšit
- 2) Cíl č.2 se zabývá personálním nedostatkem a klade si za cíl zjistit pracovní podmínky zaměstnanců PMS
- 3) V dílčím cíli č.3 jsem se zajímala o úroveň poskytnuté péče osobám poškozených trestným činem
- 4) Cíl č.4 měl za úkol prozkoumat spolupráci středisek PMS a soudů a zjistit, zda soudy dostatečně plní své povinnosti
- 5) Cílem č. 5 je určit, jaká rizika nejvíce ohrožují odsouzeného při plnění výkonu dohledu
- 6) Dílčí cíl č.6 se zajímá o bezpečnost a soukromí pracovníků PMS

7.2.2. Předpoklady

Ke každému dílčímu cíli je stanoven jeden předpoklad, který bude ve vyhodnocení výsledků výzkumu potvrzen nebo vyvrácen na základě zjištěných informací.

- Administrativní záležitosti zabírají mnoho času na úkor osobní péče o klienty
- Probační úředníci jsou přetížení počtem klientů
- Systém péče o oběti není v rámci PMS dostačující
- Soudy neplní efektivně svou povinnost při porušení plánu dohledu pachatelem
- Výkon dohledu je často ohrožován nedostatkem finančních prostředků klienta a absencí vhodného bydlení
- Bezpečnost pracovníků PMS je při výkonu dohledu ohrožená a jejich soukromí je klienty narušováno

7.2.3. Otázky k předpokladům

1) Administrativní záležitosti zabírají mnoho času na úkor osobní péče o klienty

- a) Zkuste odhadnout z jaké části se věnujete administrativě a z jaké části klientům?
- b) Jste nucen/a některým klientům věnovat méně času, než je zapotřebí?

- c) Myslíte, že je péče o klienta ze strany PMS v rámci dohledu dostatečná? Změnil/a byste něco?

2) *Probační úředníci jsou přetíženi počtem klientů*

- a) Kolik máte klientů?
- b) Kolik se domníváte, že je ideální počet klientů?
- c) Jakým způsobem se odraťujete od pracovních povinností?

3) *Systém péče o oběti není v rámci PMS dostačující*

- a) Jakým způsobem vyhledáváte oběť TČ, pokud její kontaktní údaje nejsou uvedeny ve spisu?
- b) Myslíte, že je systém péče o oběti v rámci PMS dostačující? Pokud ne, co by se dalo zlepšit?
- c) Můžete odhadnout, kolik % obětí má zájem o spolupráci?
- d) Jak probíhá spolupráce s obětí?

4) *Soudy neplní efektivně svou povinnost při porušení plánu dohledu pachatelem*

- a) Jak byste zhodnotil/a spolupráci se soudy?
- b) Vnímáte nějaké nedostatky, které by se daly v rámci spolupráce zlepšit?
- c) Uveďte konkrétní případy porušení přiměřených povinností a omezení, které hlásíte/ nehlásíte soudu

5) *Výkon dohledu je často ohrožován nedostatkem finančních prostředků klienta a absencí vhodného bydlení*

- a) Jaká jsou nejčastější rizika, která negativně ovlivňují klienta a výkon dohledu?
- b) S čím potřebují klienti nejvíce pomáhat?
- c) Jakým způsobem pozitivně motivujete klienta?

6) *Bezpečnost pracovníků PMS je při výkonu dohledu ohrožena a jejich soukromí je klienty narušováno*

- a) Cítíte se někdy při práci s klienty v ohrožení?
- b) Volají Vám klienti domů nebo jinak narušují soukromí?

- c) Máte absolvované základy sebeobrany? Byly povinné v rámci PMS?
- d) Setkal/a jste se někdy s agresí při návštěvě bydliště klienta?

7.3. Výzkumné prostředí

Výzkum probíhal s PÚ a PA v prostorách probačních a mediačních středisek. Jeden z principů kvalitativního výzkumu je výběr respondentů, kteří splňují kritéria pro danou oblast. V případě mého výzkumu jsou tyto osoby probační úředníci a probační asistenti v různých agendách, kteří mají na starosti klienty s uložením dohledu probačního pracovníka. Sběr dat probíhal ve dvou střediscích, které se nachází ve Středočeském kraji. Z hlediska omezeného počtu pracovníků v rámci jednotlivých středisek nebudu uvádět konkrétní názvy měst, aby nedošlo k porušení anonymity respondentů.

Částí této diplomové práce je také sestavení kazuistiky podmíněně propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem pro lepší orientaci v institutu parole. Na základě probačních spisů získaných na střediscích, kde byl výzkum prováděn, jsem vytvořila dvě případové studie klientů PMS podmíněně propuštěných z VTOS s dohledem.

7.4. Metody sběru dat

Nejčastější metoda ke sběru dat vzhledem k povaze kvalitativního výzkumu je podle odborného pracovníka Ústavu pedagogických věd Filozofické fakulty Masarykovy univerzity Romana Švaříčka polostrukturovaný rozhovor. „Cílem polostrukturovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.“¹⁵³ Mým cílem bylo získat co nejvíce informací z praxe, které nejsou dostupné v knihách a odborných publikacích, proto téma rozhovoru bylo pevně stanovené prostřednictvím jednoznačně formulovaných výzkumných otázek. Rozhovor je nejpraktičtější metoda, kterou získáváme informace v běžném životě o událostech, kterým jsme nebyli přítomni. Tomuto výzkumu předcházela předvýzkum, který měl za úkol zjistit zkoumatelnost určitých oblastí, a který díky polostrukturovanému rozhovoru odhalil více informací od respondentů, kteří se často rozpovídali jiným směrem, což ve výsledku bylo mému

¹⁵³ ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.str.13

výzkumu ku prospěchu, a tímto způsobem vznikly mé dílčí cíle a předpoklady k výzkumu. Předvýzkum je vhodné provádět především pro vystříhání se chyb, které mohou být metodologické i technické. „Předvýzkum je vlastně praktickým ověřením navrhované metodiky výzkumu na malém vzorku.“¹⁵⁴ Zjištěných informací z provedeného výzkumu je mnohem více, než je uvedeno v textu a moc ráda bych se o ně podělila, ale pro účely této diplomové práce jsem si zvolila pouze zúžený okruh a další získané informace použiji v mé budoucí publikaci.

Rozhovory byly nahrávané na diktafon na základě informovaného souhlasu respondentů, že záznamy jsou anonymní. Získané informace nahrané na diktafon jsem převedla do písemné podoby formou přímých výpovědí nebo parafrázováním tak, aby byl co nejlépe naplněn účel výzkumu.

7.5. Výzkumný soubor

Výzkumný soubor je složen z šesti respondentů, kteří odpovídali na mé otázky. Z důvodu anonymity jsou dotazovaní v následujícím textu uvedeni pod zkratkou R1-R6. Zde jsou doplněny údaje o délce působení v PMS a u jakých institutů provádí výkon dohledu a zda je zaměstnanec probačním úředníkem nebo asistentem.

R1 – PÚ, žena, délka praxe 13 let, pracuje u agend: náhrada vazby dohledem, podmíněné odsouzení s dohledem u mladistvých a dospělých, dohled u nezletilých a u podmíněně propuštěných s dohledem

R2 – PÚ, žena, délka praxe 3 let, pracuje u agend: podmíněné odsouzení dohledem, náhrada vazby dohledem

R3 – PA, žena, délka praxe 1 rok, pracuje u agend: podmíněné odsouzení s dohledem, dohled při uložení obecně prospěšných prací, podmíněné upuštění od potrestání s dohledem

R4 – PÚ, muž, délka praxe 8 let, pracuje u agend: podmíněné propuštění s dohledem, náhrada vazby dohledem

R5 – PÚ, muž, délka praxe 3 roky, pracuje u agend: podmíněné odsouzení dohledem, náhrada vazby dohledem

¹⁵⁴ DISMAN, Miroslav. *Úvod do metod společenského výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.str.16

R6 – PÚ, žena, délka praxe 7 let, pracuje u agend: podmíněné odsouzení s dohledem

7.6. Analýza dat

„Kvalitativní analýza a interpretace dat je hledání sémantických vztahů mezi nimi a spojování deskriptivních kategorií do logických celků.“¹⁵⁵ Nasbíraná data z provedeného výzkumu jsem zpracovala technikou analytické indukce. „Analytická indukce začíná hrubou definicí výzkumné otázky, pokračuje hledáním hypotetického vysvětlení daného problému a pokračuje prověřováním této hypotézy na jednotlivých případech.“¹⁵⁶ Tato metoda je založena na principu opakování, protože opakované informace mohou vést k přijetí nějakého pravidla. Hledala jsem tedy určité společné prvky v získaných informacích a porovnávala jsem je s dříve uvedeným předpokladem. Na základě toho vznikly případy, které byly nebo nebyly v souladu s danými předpoklady.

„Strategie analytické indukce uvádí do vztahu sběr dat a proces vytváření teorie v kvalitativním výzkumu. Cílem je zvýšit pravděpodobnost nalezení univerzálních a kauzálních vztahů.“

7.7. Interpretace dat

Výzkumné otázky k předpokladu č.1

Zkuste odhadnout z jaké části se věnujete administrativě a z jaké části klientům?

R 3 a R2 si myslí, že 60% jejich času tvoří plnění administrativních úkonů a ze 40% se věnují osobní práci s klienty. R4 si myslí, že administrativě věnuje 40% času a po chvíli uvážení dodává, že to bude pravděpodobně ještě víc: „*Mám většinou hodinu na klienta, 40 minut s ním konzultuju a tak 20 minut zapisuju, ale je to podle složitosti.*“ Respondent č. 5 si myslí, že administrativa mu zabere dokonce 2/3 času. R6 a stejně tak i R1 se domnívá, že poměr věnovaného času klientům a administrativě je vyrovnaný. R5 připouští, že u každého se měřítko času bude lišit, protože někdo píše zprávy spíš

¹⁵⁵ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.str.16

¹⁵⁶ Tamtéž, str.17

heslovitě, jiní dlouze a barvitě popisují situaci. Administrativní záležitosti kladou na zaměstnance PMS poměrně velké požadavky, protože spisy existují fyzicky a také v elektronické podobě. PÚ a PA tak musí informace o každém klientovi zapsat ručně do spisu a také zaznamenat do programu v počítači.

Jste nucen/a některým klientům věnovat méně času, než je zapotřebí?

R2 se domnívá, že péče o klienty je dostatečná, pouze nemůže věnovat příliš času vyhledáváním informací, které klient potřebuje: *„Nedostatek zaměstnanců je celorepublikový problém. Péče o klienty není méně kvalitní, ale nemůže jít úplně do hloubky, jak bychom chtěli. Třeba když pobíráme exekuce, snažím se mu říct, co vím nebo mu dám kontakt, kam má zajít, ale nemůžu mu všechno na místě vyhledávat. Takže vařím z toho, co mám po ruce, čím jsem si jistá a nebo ho někam odkážu a nebo mu řeknu, že příště mu ty informace předám a mezitím si je vyhledám. Některý to nepotřebují a své záležitosti si sami si to vyřeší.“*

R3 si myslí, že se těm klientům, kteří to skutečně potřebují věnuje dostatečně: *„Když vidím, že klient ten čas potřebuje, tak mu ho věnuju. Když se mu věnuju méně, tak je to vždy na základě posouzení rizik. Když jsou ty dohledy jenom krátké a formální, tak je to ovlivněný konkrétním případem, který nepotřebuje dlouhou konzultaci. Přesto, že jsme přetížený, tak si myslím, že každý dostane tolik času, kolik potřebuje. Ale je jasné, že člověk, když je přetížený, tak nemůže kvalitně dělat, co by chtěl z hlediska práce s klientem. Jsou tady samozřejmě případy, které jsou o ničem, třeba když dostaneme případ za maření úředního rozhodnutí, třeba když člověk řídil pod vlivem a potom řídil přes zákaz, má stabilní zaměstnání a pochází z dobrých poměrů, tak není co řešit a schůzka je pouze formální, ale mám tady i stalkery¹⁵⁷, kteří mají často uložené programy psychologického poradenství, spolupracuju s obětí, s policií, s rodinou a když se tohle nabalí, tak toho je hodně. Takovýhle případ zabere tolik času, že kdybych to měla řešit u všech 120 spisů, tak to bych nezvládla, ale naštěstí to tak není. Některý klient prostě potřebuje více času, jiný méně.“*

Podle R5 zatížení sklouzává k formalismu na úkor klienta: *„150 lidí nejsme schopni obhospodařit tak rozumně, jak bysme si představovali. Konzultace potom jsou kratší, i když by byly na místě delší. Potom si musíte nechat čas na administrativu a trátí na tom klient.“* R6 vnímá situaci stejně a přiznává, že často je nucena věnovat klientovi

¹⁵⁷ Od slova stalking – nebezpečné pronásledování HENDRYCH, Dušan. *Právníký slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.str.1070

méně času, než skutečně potřebuje: „Ano, bohužel se skutečně stává, že se klientovi věnuji méně, než je zapotřebí.“

„I poškození narušují náročnost případu, mám tady kauzu, kde je 25 poškozených. Někdy je pravda, že máte pocit, že soud ten dohled neuloží úplně vhodnému klientovi, takže není co řešit, je to banální, jednorázové pochybení, jako například řízení pod vlivem alkoholu a tady nepotřebuje nějakou zvláštní péči probačního úředníka. Když je s klientem potřeba pracovat, tak s ním pracuju, to upřednostňuju na úkor administrativy, ta je pro mě druhořadá.“¹⁵⁸

R1 vnímá situaci podobně jako kolegové: „Někdo je fakt v krizi a potřebuje chodit každý týden. Třeba v případě domácího násilí, které páchal pod vlivem omamných látek, tak teď je ten klient na dohledu a chodí na testy na drogy každý týden. Jiný chodí 1x za 3 měsíce, to už je nejzašší termín a třeba nemá vůbec zájem komunikovat, nebo to ani nepotřebuje. Takže je na mě, abych vyhodnotila, kolik času klient potřebuje, ale stává se, že nám někdy ten společný čas musím trochu zkrátit, abych stihla dopsat informace do spisu.“

Myslíte, že je péče o klienta ze strany PMS v rámci dohledu dostatečná? Změnil/a byste něco?

Většina respondentů se rozovídala o problému, který souvisí s podmíněným propuštěním z VTOS. Podmíněně propuštění totiž velmi často nemají žádné zázemí, kam se vrátet, jsou bez finančních prostředků a střechy na hlavou, nemají zaměstnání a proto jsou pro ně první dva měsíce nejrizikovějším obdobím. „V zahraničí mají míň spisů, PÚ se mohou klientům intenzivněji věnovat, přímo jim nabízet práci. Nám takové zařízení chybí, něco jako probační domy nebo domy na půli cesty. Existuje akorát nějaká charita, ale je to v plenkách. Není ale zařazená v systému, že by to měla pod sebou PMS nebo vězenská služba. Ten začátek je pro podmíněně propuštěné hodně obtížný a řada lidí, kteří by mohli fungovat, mají tímhle hodně ztíženou situaci. Nemají bydlení, práci, příjem. To hrozně chybí. Odborná veřejnost o tom ví, ale nevidím do toho, jestli se to řeší.“¹⁵⁹

R3 vnímá situaci podobně: „Myslím, že u podmíněně odsouzených s dohledem tady je problém takový, že nedostávají práci a bydlení. U parole je to samé. V naší republice je služeb, které poskytují zaměstnání nebo bydlení hrozně málo. 80% klientů pracuje na

¹⁵⁸ R4

¹⁵⁹ R4

černo nebo vůbec. V Praze je jenom Rubikon centrum, které pomáhá odsouzeným najít práci, ale ještě si hodně vybírají klienty... aby byli namotivovaní, aby neměli žádnou drogovou závislost, je tam velký filtr. Když mám průměrného klienta se základním vzděláním s drogovou minulostí, tak pro ty služby nejsou. Hodně klientů tady v Praze tu drogovou zkušenost má, tím jsme specifictí.“

Také další respondenti si myslí, že zde chybí služby, které by klientům pomohly získat zaměstnání, bydlení a nabídky pomoc při řešení dluhové zátíženosti. *„Věc, která klienty hodně brzdí je zadluženost nebo pohledávky, naskáčou jim tam dluhy, oni si nevydělají ve vězení tolik, aby to mohli hradit. Vyjdou ven, nemají práci, nemají bydlení a ještě musí hradit dluhy. Pomoci pro takové klienty není dostatek.“¹⁶⁰*

R5 se domnívá, že zaměstnanci PMS pracují nadoraz a myslí, že víc nejsou schopni poskytnout. Navzdory tomu R3 věří, že zlepšit se dá vždy všechno. Hovoří především o získávání pracovních dovedností, které člověk může neustále zlepšovat, především z hlediska psychologického působení na klienta, které je velmi důležité: *„Já jsem tu relativně krátce, tak až budu mít více praxe, tak to bude lepší. Na začátku jsem měla problém říkat klientům špatné věci. Nebo, když je zpráva pro soud špatná, těžko se mi to klientům říkalo. Člověk potom balancuje...nesmím klienta moc naštvat, musím myslet na svou bezpečnost a kritika musí být konstruktivní. Někdy ale i negativní zpráva namotivuje a pomůže.“*

Ostatní respondenti hovořili znovu o personálním posílení. *„Bylo by fajn, kdyby nás bylo víc, byli bychom pak schopni ošetřit všechno od A do Z.“¹⁶¹* R1 dodává, že změna by měla přijít hlavně ze strany soudu a to především v souvislosti s reakční dobou: *„A aby vůbec reagovali a aby někdo vymyslel víc služeb, třeba ty domy na půli cesty, ale to je všechno o penězích a ty nejsou.“* R4 opět zdůrazňuje administrativní zátíženost spisy. Rád by se věnoval více klientům.

Výzkumné otázky k předpokladu č.2

Kolik máte klientů?

Všichni respondenti hovoří o poměrně velkém přetížení. *„Teď tady na našem oddělení jsme docela přetížení, máme na hlavu asi 110 aktivních spisů (klientů).“¹⁶²* R5 hovoří o 100 spisech, které má na starosti. R5 se stará o 150 klientů: *„To už je na hraně,*

¹⁶⁰ R4

¹⁶¹ R2

¹⁶² R3

optimální hranice je kolem 70ti, tak abyste mohla všechno dělat tak, jak chcete.“ R2 má v současné době aktivních 100 spisů, R1 98 a R6 90 spisů. Jejich průběh se však mění s ohledem na agendu přípravného řízení, kde se spisy ukončují rychleji než v dohledech. *„Nyní mám tedy „živých“ 88 dohledů a 12 spisů v přípravném řízení.*“¹⁶³

Kolik se domníváte, že je ideální počet klientů?

Podle R4 je ideální počet 80 klientů na osobu. R2 si myslí, že počet spisů by se měl pohybovat mezi šedesáti a osmdesáti spisy. *„Ted vznikla komise, která by měla nastavit ten standard, kolik spisů na osobu.“*¹⁶⁴ *„Standard stanovený není, ale vznikla malá pracovní skupina, která bude nastavovat strop na jednoho pracovníka. Ale nedají se porovnávat spisy parolové, spisy z obecně prospěšných prací, ani podmíněně odsouzené, takže záleží na oblastech, ale hovoří se, že by těch spisů mělo být na hlavu tak 60, 70.*“¹⁶⁵

Podle R6 je ideální počet maximálně do 100 spisů. R1 hovoří přesně o polovině, tedy o 50 spisech. R5 se zmiňuje, že sice vznikla rada na ustanovení standardu pro počet klientů na jednoho zaměstnance, ale už teď jsou ohlasy z ministerstev, at PMS nepočítá s tím, že se budou navyšovat stavy zaměstnanců: *„To už je dlouholeté téma, ten stav zaměstnanců není dobrý.“*

Jakým způsobem se odraťujete od pracovních povinností?

R1 zabouchne dveře kanceláře a na práci už dále nemyslí. Pracovní přetížení ji často způsobuje lehký stres, ale ten vnímá pouze v práci. R5 relaxuje především sportem a manuální prací. *„Nemyslím si, že by to v jiné práci bylo jinak. Každé zaměstnání v sobě nese určité benefity, ale i rizika. Všude je nějaký stres, tomu se člověk v dnešní době nevyhne a záleží na každém z nás, jestli se budeme snažit ho nějak kompenzovat nebo ne.“*¹⁶⁶ R2 cítí, že ji práce vyčerpává víc, než by chtěla, protože příliš neumí vypnout od pracovních povinností a často na ně myslí. Snaží se pravidelně meditovat, ale úleva je spíše krátkodobá. Přesto by neměnila, protože pocit, když někomu pomůže je prý mocnější než občasné vyčerpání.

R5 drží nad vodou pocit, že má možnost dělat práci, která může mít smysl: *„Samozřejmě s tendencemi na vyhoření je to tady všudy přítomný. Nejtěžší je vydržet,*

¹⁶³ R1

¹⁶⁴ R4

¹⁶⁵ R6

¹⁶⁶ R4

neseme s sebou riziko vyhoření, musíme najít sami vnitřní sílu jít dál. Musíte si umět vyčistit hlavu, fyzickou aktivitou, sportem, těžkou prací. Já mám pocit, že jsem se s tím vyrovnal v tom smyslu, že to je o klientovi ten dohled a ne o mě. Tady můžete věnovat energii a nic konstruktivního z toho není. Lepší je postavit zeď a výsledky jsou vidět, tady je to složitější. Ale i přesto si myslím, že to má smysl a mě to baví.“

R3 hovoří o tom, že mimo pracoviště na klienty a pracovní stres nemyslí, ale v práci, když je toho hodně, je roztržitá a zmatkuje, protože se všechno snaží stihnout co nejdříve, aby si mohla odškrtnout kolonku „splněno“. Práce ji bere hodně času, protože se zdržuje i na přesčasy, i když ví, že by neměla. *„Když vidím ty úspěchy, které přicházejí pomalu, tak to člověka naplňuje. Líbí se mi, když klientovi dám informaci, kterou často považuju za naprostou samozřejmost, tak oni jsou úplně nadšení. Na našem středisku hodně dobře funguje pracovní kolektiv, stále něco konzultujeme mezi sebou. Myslím, že kdyby to tu nebylo, tak se tu v té práci utopíme.“*

Výzkumné otázky k předpokladu č.3

Jakým způsobem vyhledáváte oběť TČ, pokud její kontaktní údaje nejsou uvedeny ve spisu?

Informace o oběti vyhledávají PÚ a PA na základě spolupráce s orgány činnými v trestním řízení. *„Když nemám kontakt na oběť, kontaktuju soud a je otázka, jestli nám jsou schopni poskytnout nějaké informace, z kterých ten kontakt zjistíme nebo ne.“¹⁶⁷* *„Když není v rozsudku adresa oběti, máme přístup do centrální evidence obyvatel“¹⁶⁸* U agendy parole je kontaktování obětí a celý proces komunikace náročnější. *„Já třeba dostanu rozsudek, že někdo někoho zavraždil u někoho v bytě a teď je otázka co s tím. Já si to musím sám dohledat. Sem na středisko chodí jenom pověření o činnosti a usnesení o propuštění. Podle nových pravidel by měl chodit rozsudek, pak třeba tam bývá hodnocení z věznice a opis z rejstříku trestu v lepších případech. Když nepošlou ani tyhle informace, můžu se obrátit na soud a měli by mi poslat co potřebuju. Dohledání oběti většinou bývá problém u všech agend s dohledem. Nepřijde nám konkrétní adresa, žádné kontakty na osoby. Pak to zjišťuju od vyšetřovatelů nebo státních zástupců. U každého spisu máme*

¹⁶⁷ R5

¹⁶⁸ R1

povinnost obětí dohledávat.“¹⁶⁹ „Kontakty na oběť zjišťuji prolustrováním centrální evidence obyvatel nebo se obracím s žádostí na soud, či policii.“¹⁷⁰

Myslíte, že je systém péče o oběti v rámci PMS dostačující? Pokud ne, co by se dalo zlepšit?

R2, R5 a R6 si myslí, že systém péče o oběti je dostačující. Poškozeným osobám se věnují nejen pracovníci v běžné probační praxi, ale také v rámci poraden pro oběti trestných činů. „Myslím, že my už více udělat nemůžeme. Poskytujeme informace, popřípadě odkazujeme na odborníky a zajímáme se, zda je oběti kompenzována škoda.“¹⁷¹

„V případě, že je oběť zapojena do projektu pro oběti, tak to považuju za dostačující.“¹⁷² R3 se také domnívá, že pomoc pro oběti ze strany PMS je dostatečná: „Myslím, že se poškozeným věnujeme dostačujícím způsobem. Když jim nemůžeme pomoci sami, odkážeme je k odborníkům, poskytneme kontakty, atd.“

Mívá oběť nebo pachatel zájem o vzájemný kontakt?

„Pozůstali většinou nemají zájem o žádný kontakt, ale tomu se nemůžeme divit. Kontaktují pozůstalé třeba 15 let po onom trestném činu. Ti lidé už jsou většinou někde jinde...snaží se zapomenout. Ještě u té parole dělám stanoviska k propuštění. Tam PMS spolupracuje s pachatelem a tam je prostor pro práci s obětí. Ptám se jí na názory ohledně podmíněného propuštění pachatele. A není moc pozůstalých, kteří by říkali jo, propusťte ho.“¹⁷³

„Když oběť přijde, tak mě zajímá, jak moc jí to zasáhlo, co se do teď změnilo. Setkání s pachatelem nabízím, většinou ten důvod je morální satisfakce. Někdo opravdu potřebuje slyšet : „Hele já ja jsem to prostě...já nevím, proč jsem to udělal zrovna tobě, prostě jsem to udělal....“ Zeptám se oběti, zda má zájem se setkat s odsouzeným a potom to předám kolegům z mediačního oddělení. Máme tu i poradnu pro oběti a pokud to ta oběť chce řešit, třeba i v rámci trestního řízení, tak tam může jít. Já jsem si naivně

¹⁶⁹ R4

¹⁷⁰ R1

¹⁷¹ R4

¹⁷² R1

¹⁷³ R4

představoval, že když někdo někomu spáchá TČ, tak se o tu oběť PMS od začátku stará, ale tak to není. Samozřejmě policie má svůj tým psychologů v případě závažné TČ. „¹⁷⁴

„Někteří klienti posílají obětem třeba i omluvný dopisy a navrhnou, že bude splácet po takové a takové částce. Potom jsou takoví, kteří si netroufnou na kontakt a odešlou složenku bez jakékoli informace. Ale alespoň je vidět snaha a něco dělají.“¹⁷⁵

Ostatní respondenti se shodují na tom, že míra potřeby osobního setkání s pachatelem je minimální, zejména pokud jde o finanční záležitosti.

Můžete odhadnout, kolik % obětí má zájem o spolupráci?

R2 odhaduje, že se zaměstnanci PMS spolupracuje 30-45% obětí. Podotýká také, že tu jsou odlišnosti v agendách. V rámci přípravného řízení – v návaznosti na spáchaný trestný čin, je totiž pro oběti lákavá nabídka odškodnění, proto více reagují. U vykonávacího řízení – v případě uložení dohledu a následného kontaktování oběti je již velká časová prodleva a poškození mívají menší zájem o participaci. R6 a R1 hovoří přibližně o polovině obětí, které mají zájem o spolupráci.

„Poškozené oslovujeme ve všech případech a přibližně 1/3 lidí se ozve zpátky a chce spolupráci navázat. Největší procento je to u výživného, když je poškozenému dlužena částka. V jiných případech má zájem minimum lidí. Někdo má zájem pouze o telefonický kontakt, někdo se dostaví na osobní schůzku. My se potom v pravidelných intervalech ozýváme, třeba pokud si něco potřebujeme ověřit, například, jestli chodí platby.“¹⁷⁶

*„Pokud se jedná o parolovou věc, může to být kontaktování poškozeného i po 13ti letech od trestného činu, a mě se ještě nestalo, aby se ta oběť ozvala zpátky.“*¹⁷⁷ R4 má stejnou zkušenost: *„Oslovíme oběť, ale na paroli je to komplikovanější, protože je často kontaktujeme už po několika letech a ten zájem už tolik nebývá, a často je to pro oběť obtížné. Já mu stejně neřeknu novinku, že někdo mu někoho zavraždili. Navíc oběti mají možnost si říct o informaci, až bude dotyčný propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody a věznice to má zařídit.“*

Podle zkušeností R3 v případě náhrady škody se poškození ozvou skoro vždy: *„Obětí, kterých sem přijdu osobně je však méně. Mě sem přišlo pouze 7 lidí.“*

¹⁷⁴ R4

¹⁷⁵ R3

¹⁷⁶ R3

¹⁷⁷ R1

Jak probíhá spolupráce s obětí?

Respondenti se shodují na tom, že oběť kontaktují vždycky. Vyhledávání kontaktů na poškozené osoby je však mnohdy velmi náročný a často je také v zastoupení poškozených více osob.

„My oběť obešleme vždycky a z její strany je to dobrovolný. Když chce, může přijít. Když přijdou tak řešíme pocity, jaké mají, zda si po pachateli něco nárokují. Pokud je tam škoda, tak je to jasný, tak se bavíme o té škodě. Ale vždycky jde o to, jak se ty lidé cítí.“¹⁷⁸

„Oběti se představí služba a potom záleží čeho se to týká. Pokud se to týká vyloženě jenom třeba náhrady škody, tak se ta oběť nechává v probačním spise, to znamená, že záznam z konzultace zůstává ve spisu klienta. Pokud zjistíte během rozhovoru, že je tam i trauma, tak ta oběť se může převést i do poradny pro oběti trestných činů.“¹⁷⁹

„Spolupráce s obětí je spíše jednorázová. Poškozený se dostaví k nám na středisko, dostane všechny možné dostupné informace a od té doby už většinou nejsme v osobním kontaktu, maximálně udržujeme telefonické spojení.“¹⁸⁰

„Zasíláme informaci, že tady ta služba je, kdo jsme, co děláme, že tu jsme pro ně, ať se ozvou, kdyby cokoli potřebovali a potom tam dáme info, že dohled klienta probíhá třeba do srpna 2018... Myslím, že poškození o to mají docela zájem.“¹⁸¹

Z hlediska intenzity spolupráce s obětí záleží na konkrétní újmě, která byla oběti způsobena. *„Oběť nás navštíví jednou a pokud jde jenom o náhradu škody, pak se stačí domluvit, že si zatelefonujeme nebo pošlem e-mail, že jim došla splátka a že je všechno v pořádku.“¹⁸²*

„Pokud máte typ poškozených, kde je majetková újma, tak tam ty oběti spíš zareagují. Ta oběť musí vědět, že když se cokoli děje v souvislosti s tím odsouzeným, tak že se na nás může kdykoli obrátit. Pokud to není v naší kompetenci, tak jí někam odkážeme. My je oslovíme a minimum, co po nich chci získat je souhlas, že se můžu po čase ozvat, jestli je všechno v pořádku a tím je otevřený prostor pro tu pomoc. Zajímá mě u nich i psychický stav a zajímám se, jestli potřebují odbornou službu, nebo se ptám, jak to řešili,

¹⁷⁸ R1

¹⁷⁹ R2

¹⁸⁰ R6

¹⁸¹ R3

¹⁸² R6

*jestli se mají na koho obrátit.*¹⁸³ „Pokud potřebují jinou pomoc, je tu služba pro oběti trestné činnosti přímo na PMS. U nás na to máme konkrétní tým. Je to psychologické i právní poradenství.“¹⁸⁴

V případě neplacení výživného jsou zaměstnanci PMS s obětí v kontaktu neustále a ověřují, zda klient platí nebo neplatí výživné, než odešlou zprávu příslušnému soudu.

*„Člověk poskytne informace obecně o náhrady škody., Můžeme obět' odkázat na nějakou službu a intenzitu kontaktu a jak to bude probíhat určuje sama obět'. Záleží do jaké míry o to má zájem. Může přijít kolikrát chce, můžeme být v písemném kontaktu, do ničeho je netlačíme.“*¹⁸⁵

Výzkumné otázky k předpokladu č.4

Jak byste zhodnotili spolupráci se soudy?

R2 hodnotí spolupráci se soudy kladně a myslí si, že hodně záleží na komunikaci a jaké má středisko se soudem nastavené vztahy: *„Co je potřeba, všechno od nich máme. Můžeme si vyžádat i starší rozsudky, ta spolupráce funguje. Když se někde zasekne informace, tak je to ojedinělé. Není to tak, že bych už dopředu věděla, tady ten soud vám to nedá ani za půl roku. Určitě je lepší komunikace se soudem a policejním orgánem tady v místě. Každé středisko vám to zhodnotí jinak, že mají tu spolupráci nastavenou jinak, ale já sama ze sebe s tím nemám problém. Když se něco zasekne, je to zatížeností soudu nebo, že to zůstane viset někde v éteru.“*¹⁸⁶

Také R6 hodnotí spolupráci se soudy výborně, nevnímá žádné nedostatky, které by se daly vylepšit a tvrdí, že si na nic nemůže stěžovat.

R3 si myslí, že by mohla být navázaná lepší spolupráce se soudy, protože se osobně se soudci ani státními zástupci neznají, jsou si cizí. Chtěla by zkusit vztahy nabourat po neformální stránce, udělat setkání, kde by si navzájem předali své zkušenosti. R5 si myslí, že spolupráce se soudy je bezproblémová.

R3 si stěžuje na práci soudců, která je podle ní nedůsledná: *„Já třeba napíšu na soud zprávu o tom, že klient dohled neplní, že na to kašle a soud ho ve výsledku osvědčí. Taký je to dost jiný soud od soudu. Některé soudy jsou zaseklí a moc nás neberou, a když potom klient přestane chodit a kašle na to, já ho napráším na soud a ono se nic neděje a*

¹⁸³ R4

¹⁸⁴ R5

¹⁸⁵ R5

¹⁸⁶ R2

oni toho klienta osvědčí, tak pro toho klienta do budoucna jasná zpráva, že si může páchat dál a nikdo na něj nemůže.“

Vnímáte nějaké nedostatky, které by se daly v rámci spolupráce zlepšit?

„Když klient neplní plán dohledu, tak dáváme návrh soudu, aby konali veřejné zasedání. Někdy se stane, že i když ten člověk neplní, tak oni zasedání nekonají. Ve vykonávacím řízení to už nikdo nehlídá a věznice jsou přeplněné a někdy to trvá roky, než to doběhne, je to zdlouhavé. A ti odsouzení to vědí. Potom máte takový pocit marnosti, ale to nemůžete ovlivnit, protože je to jeho rozhodnutí, toho soudce jak se k tomu postaví a nezbyvá nic než přijmout a respektovat to. Já musím splnit svou povinnost, udělat metodiku, nahlásit, když 2x, 3x nepřijde, že neplní.“¹⁸⁷

R2 popisuje, že záleží na konkrétním soudci: *„Jeden okamžitě udělá veřejné zasedání a řeší co se děje a neděje, ale pak je soudce, který vám to nechá doběhnout do konce zkušební doby a pak se rozhodne, jestli to co provedl, je závažné nebo ne.“* R2 dodává, že je samozřejmě lepší, pokud soud veřejné zasedání udělal, protože se klient často pod hrozbou přeměny trestu zalekne a začne řádně plnit své povinnosti: *„Na ty klienty to působí, když nad nima je někdo, kdo jim udělá tytyty, tak se rychleji vzpamatují a začnou fungovat.“*

R3 si myslí, že je důležité nevzdat to a dále plnit svou povinnost a hlásit klientovy prohřešky soudu. Soud reaguje s velkou prodlevou, ale má pro to pochopení, protože ví, jak tam jsou lidi zavalení prací: *“...ale myslím, že by něco měli plnit důsledněji. Třeba teď tady mám případ pána co neplatí dlužné ani běžné výživné a nechodí, nespolupracuje, 4x jsem ho zvala na středisko, on ani jednou nedorazil. Tak jsem napsala na soud, že neplní dohled aby vyvolali veřejné zasedání a aby ho poučili a soudkyně mi vzkázala, že ho mám pozvat na středisko a mám ho poučit sama. Ale jak ho mám donutit, aby přišel? Ale tohle je ojedinělý případ, tohle je jeden jediný soud, který ty situace takhle řeší. Já si myslím, že některé soudy jsou víc nakloněné spolupráci a některé méně, ale taky to záleží na konkrétním soudci.“*

R5 by byl rád, kdyby PMS a soud byli v jedné budově: *„V Praze je situace trochu jiná, než třeba v menších okresních střediscích, kde s nimi (se soudci) všichni jednájí osobně. Tam je 4 nebo 5 soudců a všichni se znají, tady je to víc anonymní, chybí osobní vazby. Zjednodušilo a zefektivnilo by to tu práci, kdyby PÚ byly přímo u soudu a*

¹⁸⁷ R1

spolupracovali se soudcem, tak si myslím, že by to bylo výhodnější. Bylo by jednodušší, kdyby měl kolega kancelář vedle, než když musíte psát oficiální žádosti. Nemusela byste ho dlouze shánět.“

Uved'te konkrétní případy porušení přiměřených povinností a omezení, které hlásíte/ nehlásíte soudu

Většina zaměstnanců PMS nehlásí lehké zanedbání docházky. *„Když jednou nepřijde, není to porušení, které bych posílala soudu. Nechám mu prostor 14 dní, aby se omluvil, vysvětlil, co se stalo. Když ani potom nepřijde, tak mu pošlu pozvánku, aby se dostavil, že porušil povinnosti. Zase je to individuální. Mám tu klienta, který nikdy nepřijde, když má, vždycky přijde v jinou dobu, ale jinak podmínky dohledu plní. Pak zase jsou klienti, u kterých vím, že jsou schopní chodit pravidelně, jenom na to pečou. Takže docházka je moment, kdy se ne vždycky hlásí soudu.“¹⁸⁸*

„Hlásíme všechna porušení – nejčastěji povinnost léčby, povinnost zdržet se užívání alkoholu nebo omamných látek, hradit výživné nebo náhradu škody“¹⁸⁹

„Většinou vždy hlásíme, když neplní, co mají v povinnostech, což nejčastěji bývá náhrada škody, výživné, povinnost nastoupit do programu sociálního výcviku a převýchovy, po 6ti měsících si to ještě nezařídil, fakticky povinnost neplní, ale je vidět, že něco dělá, tak to třeba nehlásím. Pak tu jsou divnopřípady. Chodí a nechodí. Občas zaplatí, občas ne. Je to na pomezí. Když vím, že za měsíc mám poslat zprávu, tak udělám takový trik, vypracuju jí a ukážu ji klientovi a řeknu mu, tohle, tohle, tohle děláte špatně, tohle nefunguje, takhle to chcete, takhle to mám poslat soudu a on má měsíc na to, aby s tím něco udělal. Ale my jsme tu hodně otevření a rýpem do věci proč to tak je.“¹⁹⁰

R5 nehlásí nedostavení se ke konzultaci a pozdní omlouvání: *„Při druhém porušení už bysme to měli hlásit soudu, ale soudy se tím stejně příliš nezaobíraj. Klienti nechodí, omlouvají se různě, ale nezažil jsem, aby na základě tohodle byl přeměněn trest. Když člověk třeba projde celou zkušební dobou a často ti lidi nejsou schopni pohledávky zaplatit celé, tak si myslím, že by bylo nespravedlivé, aby mu to soud přeměnil. Záleží na zkušenostech soudců i pracovníků. Ve většině případů soud osvědčí, i když klient neplní. Pokud páchá další činnost, tak potom soud přemění, čemuž naprosto rozumím, tak by to mělo být. V případě drobných prohřešků ty soudy přivírají oči.“*

¹⁸⁸ R3

¹⁸⁹ R6

¹⁹⁰ R3

Podle R2 nahlašují porušení zákazů, ať se jedná o požívání alkoholických nápojů, návykových látek nebo nehrazení výživného. Vždy však záleží na rozměru porušení a na vyhodnocení situace.

Výzkumné otázky k předpokladu č.5

Jaká jsou nejčastější rizika, která negativně ovlivňují klienta a výkon dohledu?

R1 se rozhovořila především o problému, který řeší pachatelé podmíněně propuštění z VTOS: *„Nejčastější problém jsou dluhy, když nemá rodinu, zázemí, kam jít. Začátek je úplně nejtěžší, hlavně pro ty co se vrací na ubytovnu (hovoří o paroli). Oni můžou dostat nějakou mimořádnou dávku z věznice, ale pak jsou bez prostředku. Počátek bez rodiny je totálně šílený. 1 z 10ti nastoupí do zaměstnání a nikdo ani nemůže vymáhat, že nenastoupil do zaměstnání. Oni totiž musí dát příslib soudu, že půjdou do zaměstnání. My jim vlastně nemáme co nabídnout, kromě dobrého slova a někam je odkázat. Při výstupním oddělení s nima všechno proberou, na co mají nárok, kam by měli jít, ale oni většinou stejně nevědí. Buď neposlouchali nebo je to ošizené, to nevím, to nebudu posuzovat, ale když není ta rodina, tak je to zoufalý. Oni asi pouští spíš ty, co rodinu mají. Kdyby byly domy na půli cesty, tak by to bylo super.“*

Podle R6 jsou nejčastější rizika, která by mohla vést k přeměně trestu nestabilní rodina, nezaměstnanost, dluhy, absence bydlení a drogy.

„Velké bývá hlavně riziko újmy, selhání a další TČ. Věci, které ty rizika způsobují jsou, že klient nemá práci a bydlení. To jsou dvě základní věci. Pokud uživatel drog nemá práci, tak je mi jasný, kde si ty peníze opatřuje. Nebo když se klient rozejde s partnerem, partnerkou, tak je to v těch dohledech hodně vidět, najednou to všechno pokulhává. Klienta ani nemusím odkazovat k psychologovi, často mají radost, pokud si o tom můžou promluvit na nějaké relativně nezávislé půdě, to jim taky pomáhá. Spory v rodině je rizikový faktor, nebo když spadne do užívání drog. Nebo také, když ztratí motivaci. Je toho více a vždy je to individuální, ale myslím, že největší riziko je právě ta nezaměstnanost a absence střechy nad hlavou.“¹⁹¹

R2 vnímá jako problém alkohol, návykové látky a především prostředí ve kterém dotyčný žije, většinou to totiž bývají ubytovny: *„ Oni se hodně znají z těch ubytoven, co někdo neumí, tam se to přiučí. Ideální je, když si do 2 měsíců seženě jiné bydlení a*

¹⁹¹ R3

z ubytovny odejde. Myslím, že to je místo, které ho může opět stáhnout dolů. Hlavně když jsou málo motivovaní, tak se tou komunitou nechají strhnout. Jiná možnost než ubytovna pro začátek bohužel není možná. Hlavně ženy s dětma se odtamtud snaží odejít.“

Ve výpovědi R5 lze najít podobný výčet příkladů jako jsme mohli spatřit u respondentů v předchozích výpovědích. Přidává však navíc jedno riziko, které považuje za nedostatečně podchycené a tím jsou psychicky narušené osoby: *„Ty rizika jsou hlavně užívání drog, alkoholu a gambleři. Pokud ten člověk nepracuje s psychologem, tak z toho málokdo dokáže utéct. Já za největší problém považuji psychicky narušené klienty. U kterých se to ví, tak už mají posudky ve spisu, mají už nařízenou nějakou léčbu, tam je to celkem jasné, ale ze zkušenosti vím, že je i velké procento lidí, kteří to v podkladech nemají, ale ten problém tam existuje a ne všichni si to uvědomí a mají zájem s tím něco dělat. Myslím, že s takovýma lidma se pracuje vůbec nejhůř. My bychom je měli někam poslat, ale na druhou stranu se to těžko ověřuje. Když mu psychiatr dá léky, stejně nezjistíme, jestli je skutečně bere. Můžeme navrhnout soudu, aby mu přidal jako povinnost návštěvy psychiatra, ale soud to bude zvažovat, zda do toho investovat prostředky společnosti, protože posudky stojí hodně peněz. Jednak taky záleží o jakou trestnou činnost jde a taky je to otázka třeba čtvrt roku, než to všechno proběhne.“*

R5 hledí na rizika ještě z jiného úhlu. Spatřuje problém také ve věku, kdy člověk začne páchat trestnou činnost a v prostředí, ve kterém vyrůstal a třeba v něm i stále žije: *„Je to hodně ovlivněno zázemím a v jaké době začal páchat. Jestli je to mladík, který žije v rodině, kde je to standartem, tak ty jeho výhledy do budoucna a rizika jsou značná, že v tom bude pokračovat. Něco jiného je, když je to první, druhý případ a tomu člověku je 40,50 let.“*

S čím potřebují klienti nejvíce pomáhat?

R1 hovoří o pomoci formou zprostředkování nějaké služby a podání informací: *„My je akorát můžeme odkazovat na instituce a chtít po nich, aby ty věci které mají plnit dokazovali, ale větší konkrétnější pomoc klientovi nabídnout nemůžu, můžu mu najít ty kontakty, kde je úřad práce, kde je sociálka, ke komu tam má jít, ale to je všechno, zbytek musí udělat sám.“*

„Nejčastěji to bývá celkové poskytnutí informací, kam má jít, co má dělat. Někteří lidí bývají hodně zmatení a neznají základní věci.“¹⁹²

R6 a R4 si myslí, že nejvíce nápomocni jsou v souvislosti s hledáním zaměstnání, se splácením dluhů, popřípadě shánění vhodných programů pro léčení závislosti.

„Základem je, aby klient splnil základní věci. Že se zaeviduje na úřad práce, najde si bydlení, dojde si na sociálku.“¹⁹³

„Tak určitě se snažíme jim pomoci hlavně najít zaměstnání, protože většina z nich má dluhy, takže to je priorita, máme zkontaktovanou agenturu Rubikon. Tím, že získají práci, tak mají šanci se zařadit do společnosti. Ten, kdo nedosáhne zaměstnání, tak můžeme zkusit dávky. Důležité je taky odejít z ubytovny, tam to nikomu nesvědčí.“¹⁹⁴

Jakým způsobem pozitivně motivujete klienta?

„To je těžký no, snažím se k nim přistupovat jako k partnerům a ne jako z pozice z vrchu, ale když oni nechtějí, je jim jedno, že s nimi jednáte, jako rovný s rovným, je to vždycky jakoby jeho rozhodnutí, jestli to bude plnit nebo ne. Motivace z vnějšku je složitá, je v rukavičkách, ale ve výsledku je to jejich rozhodnutí. Člověk může být empatický, ale není to vždycky tak, že by to bylo o nás.“¹⁹⁵

R6 vidí svůj způsob motivace především tím, že oceňuje pokroky. Stejně tak vnímá situaci i R3: *„Když něco plní a daří se jim, tak chválím. Oceňovat za každou drobnost je důležitý. Pak mám klienta, který i když dělá pokroky, tak se cítí, jako troska, která nic nezvládá. Takže vezmu zprávu a říkám, podívejte se, co všechno se vám za půl roku povedlo. Pro drogově závislé jsou vytvořené motivační skupiny, takže v tom případě hodně odkazujeme. Motivaci vidím v tom, že jim ukazujeme možnosti.“*

„Já osobně se snažím najít něco pozitivního v jeho životě. Ne vždycky se to daří, ale nejdůležitější je stejně ta vnitřní motivace klienta. Snažím se ho navést na to sebeuvědomění a aby to vycházelo z něj ty potřeby, ale říkám, je to klient od klienta, někdo o to zájem má, někdo ne. Na druhou stranu si říkám, že i když ho nezměním v tuhle chvíli, tak že třeba za 5 let si vzpomene, že už mu tohle někdo někdy říkal.“¹⁹⁶

¹⁹² R3

¹⁹³ R2

¹⁹⁴ R6

¹⁹⁵ R1

¹⁹⁶ R5

Většina respondentů si je vědoma, že nejdůležitější je motivace zevnitř. „*Motivace je obrovským hnacím motorem. Když člověk prochází různými překážkami, tak je to těžké. Ale pokud má vnitřní motivaci, tak ta ho žene dopředu. Já mu můžu pomoci si některé věci uvědomit, mohu se snažit v něm tu motivaci trochu zažehnout. Ale když si neuvědomí své hodnoty a nezačne se podle nich řídit, tak tu můžeme být 100 let a prostě s ním neheme.*“¹⁹⁷

Výzkumné otázky k předpokladu č.6

Máte absolvované základy sebeobrany? Byly povinné v rámci PMS?

Někteří zaměstnanci PMS absolvovali kurzy Krav magy (izraelský sebeobranný systém), které byly dobrovolné a konaly se jednou za 14 dní. Po nějaké době tento projekt zaniknul a v současnosti probíhá školení sebeobrany jednou za rok. R5 je rád, že toto jednorozční školení probíhá: „...*ale pokud lidé pravidelně necvičí situace, do kterých se mohou dostat, všechno se jim z paměti vymaže a moc smysl to nemá.*“ Jiné zaměstnance, většinou nováčky toto školení Krav magy teprve čeká, včetně absolvování kurzu pro účinné použití pepřového spreje, který následně obdrží. Základy sebeobrany mají absolvované všichni respondenti s výjimkou R3, která působí v oblasti PMS necelý jeden rok a školení teprve bude absolvovat. R1 a R6 mají také absolvovaný kurz sebeobrany, který byl dobrovolný.

Volají Vám klienti domů nebo jinak narušují soukromí?

Narušení soukromí vnímají zaměstnanci různě. Záleží především v jak velkém městě žijí, zda je více, či méně anonymní, popřípadě, zda klient bydlí v blízkosti bydliště PÚ nebo PA. „*Nemám tu žádné soukromí, klienty vídám neustále ve městě, jeden dokonce bydlí ve vedlejším vchodu. Někdo si chce povídat, někdo dělá, že vás nevidí. Telefonují kdykoli, klidně i o půlnoci. Bud' se spletou, chtějí pomoci nebo změnit termín konzultace. Když cítí momentální potřebu, tak volají. Volala mi třeba klientka, že jí někdo ubližuje. Odsouzený nerespektuje soboty, neděle, ani úřední hodiny. Oni mají jiný rytmus dne, nevstávají do práce, nemají třeba děti a i když mají, tak často je tam stejně jiný režim.*“¹⁹⁸

¹⁹⁷ R4

¹⁹⁸ R1

R6 nedává svůj kontakt a striktně odděluje práci a svůj volný čas, tudíž necítí žádné narušení soukromí.

Respondent R5 odpověděl, že narušení soukromí nevnímá, i když někteří klienti se o to snaží, protože volají o víkendu a během večerních hodin. Právě z těchto důvodů nechává mobil v práci, protože nemínil s klienty komunikovat o víkendu. R2 odpověděla, že když ji klienti ruší o víkendu nebo ve večerních hodinách, tak je to jeho problém, že má telefon u sebe: „*Jednou za měsíc v sobotu nebo v neděli někdo zavolá a 2 měsíce si pak třeba nikdo nevzpomene. Taky ale mám nějaký limit. Když je jedno volání v devět večer, tak na to nereaguju, ale když jsou tam dvě, tři, tak si říkám, ááá, tak se mu něco asi může stát, tak mu zavolám.*“

R3 narušoval klient soukromí jiným způsobem: „*Měla jsem klienta za vydírání a ohrožování a ten mě na férošku balil. Na služební mobil mi volal 5x denně, všechno mi potřeboval říct, našel si mě na facebooku, chtěl si mě přidat, tak jsem ho předala kolegovi. Nebo si dávám pozor, když klient bydlí příliš blízko. Jeden můj klient bydlel ve vedlejší baráku, je divné potkávat klienta v obchodáku, podle mě se tam stírají rozdíly mezi osobním a pracovním životem. Je tu hodně důležitá práce s hranicema, nesmíme překonat tu mez.*“ Této PÚ se také stalo, že ji klient pozval na návštěvu k sobě domů.

Cítíte se někdy při práci s klienty v ohrožení?

R1 se cítí ohrožená minimálně, ale někdy ano: „*Občas se stalo, že byl klient opilý nebo zfetovanej, dezorientovanej, naštvanej....řeším to dobrým slovem, nerozčítit ho, snažit se přežít a nebo ho nepustit, když vidím, že je nebezpečný.*“ Na středisku je mříž a PÚ nebo PA může a nemusí klienta vpustit dovnitř a zahájit konzultaci. „*Na soudu mají justiční stráž, ale my jsme tu úplně sami, nikdo nás nehlídá*“.¹⁹⁹ Toto středisko momentálně řeší stěhování svých prostor, aby mohli být chráněni justiční stráží nebo policií.

R2 se necítí v ohrožení u klientů, u kterých má již nějak nastavená pravidla: „*Někdy se mi stává, že člověk má předsudky, přečte si rozsudek před první konzultací, trochu vám zatrne a pak přijde člověk a vy zjistíte, že to není vůbec tak horký, jak to bylo v tom rozsudku. Ale určitě se stává, že se kolegové cítí v ohrožení, třeba i venku v terénu, když se jde na návštěvy. Já osobně se třeba nebojím svého vlastního klienta jako třeba jeho rodiny. Člověk ví, jak se chová tady, už o něm nějaké informace mám, ale s tou*

¹⁹⁹ R1

rodinou nepřicházím do kontaktu, tak pravidelně jako s ním a nevím, co od nich mohu očekávat.“

R4 se za 8 let neseťkal s žádným extrémním případem až do doby přibližně před půl rokem: *„Nedávno se mi stal zajímavý extrémní případ, ten člověk byl velmi nebezpečný okolí. Měl psychiatrický problém, navíc byl vysoce inteligentní. V té době jsem pocíťil obavy, i když vím, že ta jeho agrese nesměřovala konkréťně vůči mě.“*

R3 měla problémy s klientem, který má problémy s agresivitou, na dohled chodil za těžké ublížení na zdraví a v minulosti se věnoval kickboxu: *„Než jsme si nastavili komunikaci, tak to bylo těžký, čekala jsem, že se zvedne a jednu mi vrazí, ale jinak myslím, že si ti klienti moc dobře uvědomují, kde jsou, a že máme dole tu mříž.“* Podle R3 u nich na středisku velice dobře funguje spolupráce a koleģialita. *„Když je tu klient u kterého si myslím, že by mohl být nějaký průšvih, tak nechám otevřené dveře –máme propojené kanceláře. Nebo to řeknu lidem na patře. Nebo mi kolega v půlce konzulatce donese nějaké papíry, aby se podíval, že je všechno v pohodě. Když má člověk pocit, že to není dobré, tak si na konzultaci může přizvat kolegu a jsme tu ve dvou. Tady se na to dbá, aby se nikomu nic zlého nestalo. Třeba kolega v kanceláři mi ukazoval, čím mi tu klient může ublížit, museli jsme přebudovat celou kancelář. Nemůžu například stát ke klientovi zády, když kopíruju. Ze strany kolegů je to super, pomáháme si. Tady na středisku vráťný dělá první výběr. Když se mu klient nezdá, posadí ho do čekárny, my se na něj dole podíváme a vyhodnotíme, jestli ho můžeme vzít nahoru za mříž. Když je ten klient hodně rizikový, v justičním areálu je místnost na výslechy i v doprovodu justiční strážce ,kde odsouzený projde rámem. Nebo, když se ozývají divný zvuky z kanceláří, ječí se na někoho, tak koleģové se jdou podívat.“* Pracovníci tohoto střediska také mají v kancelářích k dispozici červené tlačítko tísňe.

R5 se ohrožený nikdy necíťil, protože strávil 21 let u policie. Připoušťí, že se někdy ocíťá v nepříjemné situaci, ale ohrožený se necíťí. R6 se obvykle v ohrožení necíťí a když ano, jednalo se pouze o ojedinělé případy.

Setkal/a jste se někdy s agresí při návštěvě bydliště klienta?

R5 nepovažuje tuto oblast za dobře nastavenou: *„U závažné TČ bychom měli navštívit klienta do měsíce po pověření, což tady v Praze představuje jednu konzultaci na středisku a příšťí už probíhá v prostředí u něj doma, což je značně rizikové. Vedením jsme tlačeni to takto dělat, ale myslím, že to není úplně dobře. Pochopil bych to ve chvíli, kdy s tím člověkem pracujete déle a už trochu víte, co čekat, takhle můžete být ovlivněni halo*

efektem. „Podle metodik bysme měli chodit ve dvou, ale je to případ od případu, všechno souvisí s počtem klientů. Většinou jedna návštěva zabere půl dne a moc kolegů nepřesvědčíte, aby s vámi jeli. Ale já jsem u klienta doma zatím žádný problém nikdy neměl.“²⁰⁰

R6 má s agresí během návštěvy v místě bydliště již své zkušenosti: „Už jsem se párkrát ocitla v situaci, kdy jsme byli napadeni, ale naštěstí pouze verbálně. Je to nepříjemná situace, ale i s tím se musí počítat. Vždycky se snažím to diplomaticky vyřešit a poté co nejrychleji odejít.“

R3 tvrdí, že na červený spis²⁰¹ chodíme ve dvou, na bílý²⁰² po jednom: „Než jdu na návštěvu, nahlašuju vedoucí všechny informace. Než tam vejdu píšu sms a po 20 minutách se opět ozvu. Když ne, šéfová zalarmuje všechny bezpečnostní složky.“

R4 chodí na dohledy sám, ale několikrát již doprovázel jiné kolegy: „S kolegyní jsem byl u jejich klientů a hned jsem věděl, že bysme měli hned vypadnout. Byl tam bratr klienta a z toho agrese uplně koukala a kolegyně mi pak ještě říkala, že byla ráda, že jsem tam byl, že od nich chytla spoustu nepříjemných pohledů. A pak tam přišel ještě tatínek evidentně pod vlivem pervitinu.“ Také R4 si uvědomuje rizika, která v sobě nese návštěva v domově klienta: „Návštěva má proběhnout minimálně jednou v rámci celého dohledu a u závažné TČ bysme tam měli být co nejdřív, což je dost nebezpečné, měli bysme tam být do měsíce. Jenže problém je, že my o něm často nic nevíme a už k němu máme jet domů. Je dobré si přečíst okolnosti spáchání TČ, i když někoho zavraždil, je nutné si sehnat víc informací.“

7.8. Vyhodnocení předpokladů

Předpoklad č.1 : Administrativní záležitosti zabírají mnoho času na úkor osobní péče o klienty

Administrativní práci věnují zaměstnanci PMS skutečně značné množství času. Tyto osoby jsou profesionálně vzdělané za účelem pečovat o klienty, kteří v minulosti pochybyli, a kteří řeší závažné problémy v různých životních oblastech. Podle výpovědí mých respondentů je však situace taková, že v průměru se administrativní práci věnují

²⁰⁰ R5

²⁰¹ Spis červené barvy se používá v případě závažnější trestné činnosti (vraždy, znásilnění, domácí násilí, loupežná přepadení)

²⁰² Bílý spis sepoužívá v případě lehké trestné činnosti (krádeže, neplacení výživného, řízení pod vlivem omamných látek)

více než polovinu pracovního času. Informace o klientovi musí být zaznamenané písemnou i elektronickou formou. PÚ by rádi věnovali více pozornosti osobní péči o klienty. Administrativu vnímají jako zatěžující součást jejich pracovní náplně. Někteří respondenti uvádí, že se skutečně někdy nemohou věnovat klientovi, jak by bylo zapotřebí. Jiní se domnívají, že péče o klienty je dostatečná, ale kdyby měli více času, mohla by být pomoc ještě výraznější. Nedostatek času pro osobní kontakt není zapříčiněn pouze administrativními povinnostmi, ale také přetížením PÚ a PA počtem klientů.

Respondenti v souvislosti s výzkumem také uvádí, že čas věnovaný klientům není rovnoměrný, z důvodu, že někdy není potřeba klientovi věnovat příliš času, především, pokud se jedná o drobné přestupky, například v případě uložení dohledu za řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu, nebo v případě neplacení výživného, za podmínky, že klient jinak vede řádný způsob života.

Otázkou však zůstává, zda by byla péče o klienta kvalitnější, v případě vhodného počtu klientů na osobu a přiměřeným administrativním povinnostem. Osobně se domnívám, že již nyní je v rámci PMS péče o klienty na dostatečně vysoké úrovni, a v případě snížení počtu klientů by se tato služba stala ještě více profesionální. Bohužel však po odvedení práce probačních pracovníků soud osvědčí klienta, který podmínky dohledu neplnil. Potom práce PÚ a PA vyznívá do ztracena. Předpoklad, který říká, že administrativní záležitosti zabírají mnoho času na úkor osobní péče o klienty **se potvrzuje.**

V rámci této dílčí části výzkumu respondenti otevřeli jednu velmi důležitou oblast, která souvisí s podmíněným propuštěním z VTOS s dohledem. Odsouzeným po propuštění z VTOS je věnovaná nedostatečná péče v oblasti pomoci s bydlením a zaměstnáním. Podmíněně propuštění totiž velmi často nemají žádné zázemí, kam se vracet, jsou bez finančních prostředků a střechy nad hlavou, nemají zaměstnání a proto jsou pro ně první dva měsíce nejrizikovějším obdobím. Jeden respondent se vyjádřil, že je to v podstatě cesta zpátky do pekel. V zahraničí již fungují probační domy, kde klient dostane střechu nad hlavou, stravu a především je mu poskytnuta práce za finanční ohodnocení. V tomto období klient hledá vhodné zaměstnání a bydlení, a to vše za pomoci probační služby. Respondenti celkově hovoří o absenci služeb v České Republice, které by byly zaměřeny na tuto oblast a pomohli trestaným lidem najít zaměstnání a střechu nad hlavou.

Předpoklad č.2: Probační úředníci jsou přetížení počtem klientů

Z výpovědí respondentů vyplývá, že zaměstnanci PMS jsou v poměrně značném přetížení. Někteří mají i jednu tolik spisů, než by na osobu bylo vhodné. Byli by rádi, kdyby se situace změnila, ale většina z nich ví, že personální posílení je v nedohlednu i přes to, že vznikla rada, která by měla stanovit standard v počtu klientů na osobu. Stanovit standard však není zcela jednoduché, protože náročnost spisů se liší v závislosti na typu spáchané trestné činnosti a na oblasti, do které je spis přidělen. Například v přípravném řízení není časová náročnost tak výrazná, jako při paroli, kdy má klient udělené přiměřené povinnosti a omezení a PÚ s ním řeší spoustu zásadních životních situací. Stanovit standard v počtu spisů tedy nebude jednoduché, navíc zaměstnanci jsou přesvědčení, že zavedení ideálního počtu klientů jim stejně žádné výhody nepřinese, protože ví, že personální posílení zatím nepřipadá v úvahu.

Všichni respondenti se shodují, že ideální počet klientů na osobu se pohybuje v rozmezí od šedesáti do osmdesáti spisů na jednoho PÚ, s výjimkou R6, který si myslí, že lze zvládnout dobře i 100 klientů. Zaměstnanci PMS se tedy cítí přetížení, ale také se shodují na tom, že situaci lze kompenzovat určitými aktivitami a záleží pouze na jedinci samotném, jakým způsobem se k tomu postaví. Někteří řeší situaci sportem, manuální prací nebo meditací. Velmi je také uspokojuje pocit z výsledků, které mohou vidět u svých klientů. Respondenti se domnívají, že jejich práce má smysl, což je velmi motivující a pomáhá překonat pocit přetížení.

Předpoklad, který říká, že zaměstnanci PMS se cítí přetížení počtem klientů **se potvrzuje**. Je obdivuhodné, že i přes tuto získanou informaci je u PÚ a PA vidět vnitřní motivace, která pramení především z touhy pomáhat lidem, a která se prohlubuje s pocitem uspokojení při pozitivních výsledcích, kterých svou prací dosahují.

Předpoklad č.3: Systém péče o oběti není v rámci PMS dostačující

Péče o oběť je podle výpovědi respondentů odpovídající jejím potřebám. Navázání kontaktu s obětí však bývá často velmi problematické. Stává se, že v rozsudku nejsou uvedeny žádné kontaktní údaje a PÚ nebo PA musí vyhledávat oběť sám, což může být mnohdy velmi zdlouhavý proces. PÚ a PA zpravidla kontaktují poškozené telefonicky nebo je obeznámí poštovní obálkou. Obětem se tak dostane informace o existenci PMS, o její činnosti a záměrech a dozví se, že v případě potřeby se může na PMS kdykoli obrátit.

Poškozený s PMS spolupracuje nejvíce v případech majetkové újmy. V případech potřeby psychologického nebo právního poradenství PÚ zapojí klienta do specializovaného poradenství, které je poskytováno přímo na střediscích PMS.

Pokud má oběť TČ zájem se dostavit na středisko PMS, většinou se tak stane pouze jednou a poté udržuje s PÚ už jen telefonický kontakt pro zjištění informací, například zda se jí dostává pravidelné vyplácení výživného. Předpoklad, že systém péče o oběti není v rámci PMS dostačující **se nepotvrdil**. Na základě výpovědí respondentů se domnívám, že poškození trestným činem jsou ze strany PMS dostatečně ošetřeni a pokud jim nemohou pomoci sami zaměstnanci PMS, odkážou je do rukou jiných odborníků.

Domnívám se, že v rámci institutu parole je péče o poškozeného možná spíše nadbytečná, až nevhodná. Oběti nebo pozůstalí jsou často kontaktováni po uplynutí velmi dlouhé doby od spáchání trestného činu. Myslím si, že těmto osobám postiženým závažnou trestnou činností by měla být poskytnuta intenzivní pomoc především bezprostředně po trestném činu a poté by měli být odkázáni do péče psychologů, v případě potřeby. O toto se prý podle R5 stará velmi dobře policie ČR. Kontaktovat oběť nebo pozůstalé po několika letech se mi jeví jako nevhodné. V případě, že by se oběť bála dalšího nebezpečného jednání ze strany odsouzeného, může zažádat věznicu o informaci o propuštění dotyčného pachatele, tudíž se domnívám, že snaha PMS o kontaktování již není nezbytná a je vhodná pouze v případě, kdy se jeví podezření, že by oběť mohla být pachatelem opětovně ohrožována.

Předpoklad č.4: Soudy neplní efektivně svou povinnost při porušení plánu dohledu pachatelem

Někteří respondenti při odpovědi na první otázku, jak by zhodnotili spolupráci se soudy odpovídali, že je vše v pořádku a nemohou si stěžovat. Při otázce, zda vnímají nějaké nedostatky, které by se daly v rámci spolupráce zlepšit však odpovídali ve stejném smyslu, jako respondenti, kteří již v první otázce uvedli problémové oblasti.

Jako největší problém se ukázal laxní přístup soudu při neplnění stanovených podmínek a povinností klientem. Třetí otázka odhalila, že PÚ a PA jsou poměrně benevolentní v případě méně závažných porušení podmínek dohledu. Jedná se především o nedostavení se na středisko PMS bez omluvy. V případě druhého nedostavení by PÚ již měl informovat soud, který by měl začít kontak příslušná opatření. Soudy však na takovéto porušení podmínek zpravidla nereagují a často na konci zkušební doby osvědčí klienta i přes nedodržení stanovených podmínek v plánu dohledu. Soud neosvědčí

odsouzeného tehdy, pokud i nadále páchá trestnou činnost, což je podle respondentů naprosto správné řešení. Bohužel však často cítí pocit marnosti, když sice klient nepáchá trestnou činnost, ale neplní přiměřenné povinnosti a omezení a soud ho i přesto osvědčí. Domnívají se, že potom pachatel získá dojem, že si může dělat co chce.

Respondenti odpovídají, že také záleží na konkrétním soudci i na soudu. Ne všechny soudy a ne všichni soudci jednají stejně. Výzkum ukazuje, že zde chybí osobní vazby mezi soudci a zaměstnanci PMS. Navzájem se neznají a nesídlí v jedné budově, což PÚ vnímají jako ztížení komunikace a celkové úspěšnosti PMS. Někteří respondenti by byli rádi, kdyby se tyto dva orgány propojily v rámci pravidelného pořádání neformálních setkání nebo v ještě lepším případě, kdyby bylo možné obývat společně pracovní prostory. Předpoklad, kteří hovoří o nedostatečné soudní činnosti **se osvědčil**.

Předpoklad č.5: Výkon dohledu je často ohrožován nedostatkem finančních prostředků klienta a absencí vhodného bydlení

Na otázky o rizicích a ohrožení různými vlivy, respondenti z velké části hovořili především o absenci zaměstnání, ze kterého plyne nedostatek finančních prostředků, nevhodném bydlení, užívání omamných látek, dlužích a nestabilní rodině. Tyto oblasti jsou nejčastějším tématem, které jsou během konzultací řešeny. Klienti jsou skutečně ohrožováni prostředím, ve kterém žijí, což jsou nejčastěji ubytovny, kde žije více trestaných lidí a mohou se navzájem dostávat do potíží. Jejich finanční situace bývá také velmi často nepříznivá, protože mají dluhy a nechtějí nebo nemohou nalézt vhodné zaměstnání. *„V naší republice je služeb, které poskytují zaměstnání nebo bydlení hrozně málo. 80% klientů pracuje na černo nebo vůbec. V Praze je jenom Rubikon centrum, které pomáhá odsouzeným najít práci, ale ještě si hodně vybírají klienty... aby byli namotivováni, aby neměli žádnou drogovou závislost, je tam velký filtr. Když mám průměrného klienta se základním vzděláním s drogovou minulostí, tak pro ty služby nejsou. Hodně klientů tady v Praze tu drogovou zkušenost má, tím jsme speciifičtí.“*²⁰³

Respondenti také často hovoří o dlužích jako o činiteli, který ohrožuje výkon dohledu. Jelikož však jedno je propojeno s druhým, domnívám se, že pokud klient pravidelně chodí do zaměstnání, stará se o svou finanční situaci, nakládá rozumně s penězi a splácí pohledávky, tak samotný dluh není tolik ohrožující, jako absence zaměstnání.

²⁰³ R3

Během rozhovorů jsme se s mými respondenty dostali k velmi zajímavým tématům, které by také neměly být opomenuty v rámci vyhodnocení tohoto dílčího bodu výzkumu.

Po zodpovězení otázky, která se týkala motivování klienta u mě vyvolalo pochybnosti, zda jsou výše zmíněné vlivy skutečně zodpovědné za porušování podmínek v rámci dohledu. Samozřejmě se na klientovi z velké části podepisují. Domnívám se však, že hlavní a stěžejní bod, ze kterého klienti čerpají a nebo naopak nečerpají je jejich vnitřní motivace. Podle respondentů je klient ohrožován nedostatkem vnitřní motivace, která by podněcovala jeho jednání k činům. Bohužel se často stává, že jejich motivace je silná, ale negativní. Například opatřit si drogu nebo ukrást peníze na drogu. Motivace může být podpořena vnějšími stimuly, ale otázkou zůstává, jak dlouho klient vydrží namotivovaný po rozvázání spolupráce a jak silnou motivaci ke spořádanému životu vůbec zaměstnanci dokáží probudit.

R 5 zdůrazňuje psychiatrický problém, se kterým se při dohledech potýká. Uvádí, že má klienty, kteří mají již ve správě psychiatrické problémy a navštěvují pravidelně psychiatra. Potom se však setkává s klienty, u kterých je evidentní, že mají psychiatrické problémy, avšak nemají tuto diagnózu určenou lékařem a tudíž nemají soudem uloženou povinnost psychiatra navštěvovat. S těmito lidmi je potom velmi složitá spolupráce. Podle R5 prý v rámci podávání návrhů řešení péče o osoby postižené psychiatrickými problémy vyvstal návrh, aby PMS rozšířila své kompetence a přijala takové osoby pod svou ochranu s veškerou péčí a zodpovědností za ně. R5 se však domnívá, že to není v silách PMS. *„Všichni si myslí, že jsme všeobjímající a můžeme dělat všechno, ale tak to není. I my máme své capacity, které jsme schopni zvládnout a péče o psychicky narušené pacienty sem rozhodně nepatří.“* K tomuto tématu připojuji výrok R1: *„Dělat tuhle práci je být ferda mravenec, něco vědět o dluzích, o lidech, o dávkách, exekucích, něco o domácím násilím, jak testovat drogy a alkohol, být psychologicky vzdělaný, atd. Jenom ta životní zkušenost vás učí, je to nikdy nekončící proces, neustále se rozšiřuje škála, čím víc víte, tím potřebujete vědět víc.“*

Předpoklad, který říká že výkon dohledu je často ohrožován nedostatkem finančních prostředků klienta a absencí vhodného bydlení **se potvrdil**. Nesmíme však opomenout i další vlivy, které na klienta působí a bohužel jich není málo. Jak je výše zmíněno jedná se především o užívání omamných látek, absence zaměstnání, nestabilní rodinu, neodhalené psychiatrické potíže a v neposlední řadě především absence vnitřní motivace klientů.

Předpoklad č.6: Bezpečnost pracovníků PMS je při výkonu dohledu ohrožená a jejich soukromí je klienty narušováno

Co se týče narušování soukromí, někteří zaměstnanci PMS ho vnímají a jiní ne. Pokud ano, pocit narušení soukromí pramení z příliš blízkého kontaktu s klientem v rámci osobního života pracovníka PMS. Když klienta potkávají v blízkosti svého bydliště nebo při nákupech, necítí se při tom nejlépe. Velmi tedy záleží na velikosti města a anonymitě. Pokud je PÚ nebo PA situace nepříjemná, může spis a klienta předat kolegovi. Zda budou zaměstnanci PMS vyrušováni mobilním telefonem i mimo pracovní dobu, o víkendech a svátcích, si mohou vybrat sami. Je pouze jejich volba, zda si s sebou domů vezmou mobilní telefon nebo ho nechají na středisku. Občas se stává, že klienti volají kdykoli je napadne a nerespektují víkendové volno, ani pozdější hodiny. Zda se však PÚ nechá klienty tímto způsobem vyrušovat, je na jeho uvážení. Nošení mobilních telefonů do svého domova není standardem PMS nařízeno, ani doporučeno.

S ohrožením u klientů je situace opět nejednoznačná. Většina PÚ se shodla na tom, že se necítí v ohrožení při jednání s klienty, které již znají delší dobu a ví, co od nich mohou očekávat. Připouští, že například začátky s některými jedinci byly složitější a šlo vyložene o nastavení hranic mezi PÚ a klientem. Občas se stane, že je klient agresivní nebo dezorientovaný pod vlivem některé z návykových látek. Poté je na rozhodnutí PÚ nebo více PÚ, zda odsouzeného pustí na středisko a zahájí s ním konzultaci. Zaměstnanci PMS tedy mají možnost volby a mohou buď sami nebo po poradě s kolegy vyhodnotit míru nebezpečí.

Na střediscích PMS funguje vysoká míra kolegiality a pokud se zaměstnanci cítí ohrožení a bojí se být v místnosti sami, mohou využít některé z taktik, například pozvou kolegu na jednání, nechají otevřené dveře nebo kolega přinese během jednání naoko nějaké dokumenty. Z tohoto vyplývá, že PÚ se může v některých situacích cítit ohrožený, ale vždycky je možnost, jak se kontaktu s klientem úplně vyhnout nebo si na pomoc přizvat více sil či být při konzultaci kontrolován.

Tato možnost se však eliminuje při návštěvě klienta v místě bydliště. PÚ si na pomoc může přizvat kolegu, což se v praxi někdy děje a jindy chodí PÚ samotní na základě zhodnocení nebezpečnosti situace. Avšak pokud se schyluje k problému, nejlepší je místo okamžitě opustit. Vedoucí oddělení však ví, kde se zaměstnanec nachází, má přesnou adresu a čas, kdy se má ozvat, tudíž při nekontaktování by byly zalarmované bezpečnostní

složky. Otázkou zůstává, zda by již nebylo příliš pozdě. Zaměstnanci tuto oblast vnímají jako rizikovou především, pokud jde o návštěvu v místě bydliště klienta, který je odosuzený za závažný TČ a návštěva musí proběhnout velmi brzy, zpravidla do jednoho měsíce.

PÚ mají možnost absolvovat základy sebeobrany, ale je to pouze záležitost, která probíhá jednou za rok, což nezaručuje téměř žádnou způsobilost ubránit se případnému útoku. Na předpoklad, že bezpečnost pracovníků PMS je při výkonu dohledu ohrožena a jejich soukromí je klienty narušováno lze odpovědět, že bezpečnost i soukromí klientů je vnímáno jako pocit, který **nelze objektivně zhodnotit**, protože kritérium bezpečnosti i pocitu soukromí má každý člověk jinak nastavené. Jsou to subjektivní proměnné. Formální bezpečnost je zajištěná mřížemi, popřípadě vyhodnocením situace s kolegy. Obsahová bezpečnost je však ovlivněna pocitem každé jednotlivé osoby, stejně tak jako pocit soukromí.

7.9. Závěr výzkumu

PMS je relativně mladá služba, která, jak se výzkumem ukázalo, má stále slabá místa, jež si zaslouží pozornost. Z výzkumu vyplynulo, že PMS vykonává svou práci na velmi dobré úrovni. Cílem mého zkoumání však nebylo obsáhnout nedostatky PMS, ale blíže poznat její činnost z praktického hlediska v rámci výkonu probačních dohledů a předložit určitá doporučení pro případné zlepšení činnosti PMS.

Cílem č.1 bylo prozkoumat, zda je klientům PMS věnovaná dostatečná péče, popřípadě, co by se v rámci výkonu dohledu mohlo zlepšit. Výzkum ukázal, že zaměstnanci PMS často klientům nemohou věnovat tolik času, kolik by si představovali. Důvodem je především zatíženost administrativní rutinou a velkým počtem klientů na osobu. Jelikož jsou PÚ a PA nuceni zaznamenávat informace o klientovi do písemného i elektronického spisu, doporučila bych omezit tyto formální písemnosti pouze na elektronické dokumentování. Tím by vznikl prostor pro delší konzultace s klientem.

Oblast, která volá po zkvalitnění služeb je období prvních několika měsíců probačního dohledu klienta podmíněně propuštěného z VTOS. V oblasti parole se objevily značné nedostatky, které podle mého názoru výrazně znevažují hodnotu celé této agendy. Podmíněně propuštěný klient potřebuje v prvních měsících skutečně důslednou

péči, aby byl schopen se znovu a postupně začleňovat do společnosti. Bohužel v mnoha případech nemá střechu nad hlavou, ani stabilní rodinné prostředí, ve kterém by mohl hledat oporu. V období bezprostředně po propuštění je klient nejvíce ohrožen a PMS by se měla na tuto problematiku více zaměřit. Této situaci by výrazně pomohlo vybudování již zmíněných probačních domů, ve kterých by měl klient zajištěné tři základní a nejdůležitější věci, které potřebuje pro začlenění do společnosti, a těmi jsou střecha nad hlavou, strava a zaměstnání. Postupně by byl podmíněně propuštěný připravován s pomocí PMS na samostatný život.

Cíl č.2 se zabývá personálním nedostatkem a klade si za cíl zjistit pracovní podmínky zaměstnanců PMS. Nedostatek PÚ a PA je patrný po celé České Republice, stejně tak jako přetíženost zaměstnanců PMS, přičemž personální posílení je stále v nedohlednu. Státní rozpočet je omezený a z vrchních míst se ozývají zprávy, aby PMS nepočítala s navyšováním stavů. K problematice nízkého počtu PÚ a PA již není více co dodat. Rada pro probaci a mediaci sestavila skupinu odborníků, kteří sestavují standard pro optimální počet klientů a nyní je přetíženost a případné navyšování počtu zaměstnanců v rukou Ministerstva spravedlnosti, jemuž je činnost PMS podřízena.

Pro odbourání pracovního stresu a čerpání nových sil, které je u této profese obzvlášť důležité, bych doporučila teoretické i praktické školení, ve kterém by se zaměstnanci naučili zvládat běžný pracovní stres, osvojili si meditační techniky a praktiky, jak zvládat náročné situace s klientem. Poskytování těchto kurzů by však měl v dnešní době plně tlaku a pracovního stresu ideálně poskytovat každý zaměstnavatel.

V dílčím cíli č.3 mě zajímala úroveň poskytnuté péče osobám poškozených trestným činem. Tato oblast činnosti PMS se ukázala jako výborně fungující. O oběti trestného činu je podle mého názoru vzorně postaráno. PMS má své vlastní poradenské centrum a v případě dalších potřeb jsou poškození odkazováni k dalším odborníkům.

V této oblasti výzkumu jsem i přesto narazila na jednu záležitost, u které se domnívám, že není vhodně zkonstruovaná. Jedná se o kontaktování oběti nebo pozůstalých po podmíněném propuštění pachatele z VTOS s uloženým dohledem. Myslím si, že v rámci institutu parole je péče o poškozeného možná spíše nadbytečná, až nevhodná. Pozůstalí a oběti trestného činu jsou oslovováni často po velmi dlouhé době a zřídka kdy se stává, že by měli o spolupráci s PMS zájem. Tento fakt se mi nezdá překvapivý, ba spíše logický. Tito lidé se již pravděpodobně snaží zapomenout na

minulost nebo se tak již stalo, a otevírání starých zranění se mi jeví jako neetické jednání. Kontaktování obětí bych volila pouze v případě, kdy se jeví podezření, že by pachatel mohl mít v úmyslu dotyčnou osobu opět poškodit.

Cíl č.4 měl za úkol prozkoumat spolupráci středisek PMS a soudů za účelem zjištění, zda soudy dostatečně plní své povinnosti. Podle výpovědí respondentů se bohužel často stává, že soud klienta osvědčí, i když neplní probační plán. Taková skutečnost nezanechává v klientovi dobrý dojem, protože odsouzený tak získává pocit, že si může dovolit všechno, a tím se tak potlačuje složka kontroly, která je v rámci probačního dohledu jedním z nejdůležitějších aspektů. Klienti by si měli být dostatečně vědomi toho, že dohled jim nebyl udělen za odměnu, ale za trest. Podle R3 je nutné jim to čas od času připomenout. Podle mého názoru tato situace nepůsobí nejlépe ani na veřejné mínění. Co si lidé pomyslí o významu PMS, když soud stejně osvědčí pachatele, který si to nezaslouží? PÚ zastávají názor, že hlavně musí dál dělat svoji práci. Mají víru, že tato situace se jednou změní a oni hlavně musí vydržet, protože, kdyby přestali hlásit nedodržování plánu, tak by žádná změna nenastala. Zaměstnanci věří, že PMS se stále vyvíjí, má, měla a bude mít svá slabá místa, avšak mají důvěru v lepší budoucnost.

Myslím, že by soud měl vyvinout co největší úsilí k tomu, aby se mohl dostatečně věnovat klientům, kteří porušují pravidla dohledu. V tom případě by práce zaměstnanců PMS nepřicházela vniveč, což se momentálně občas děje. Respondenti se shodují, že je samozřejmě z hlediska autority účinnější, když soud pohrozí pachateli přeměnou trestu a v případě neplnění odsouzeného neosvědčí. Na druhou stranu si respondenti uvědomují, že nejen PMS, ale i soudy se potýkají s personálním nedostatkem. Řešením by samozřejmě bylo zvýšit množství pracovních sil, bohužel takové řešení ministrestvo odmítá zřejmě z důvodu nárůstu finančních nákladů.

Cílem č. 5 je určit, jaká rizika nejvíce ohrožují odsouzeného při plnění výkonu dohledu. Těmito riziky jsou především absence vhodného bydlení, nezaměstnanost, užívání omamných látek, riziko dluhů, nevhodné rodinné prostředí, ale také hádky nebo rozluka s partnerem, či partnerkou. V podstatě to jsou všechny nepříjemné životní události, které mohou potkat každého člověka. Pachatele trestných činů mohou tyto vlivy navrátit zpět k asociálnímu a společensky nebezpečnému chování, proto je úkolem PÚ tyto rizika co nejlépe rozpoznat a působit na klienta aby došlo k vyvarování se těmto situacím, popřípadě k jejich efektivnímu řešení.

R5 během hovoru o rizicích zmínil také problematiku psychicky narušených osob a to především těch, u nichž porucha není diagnostikovaná odborníkem a klienti PMS o případné poruše možná ani neví a mohou být pro sebe i společnost nebezpeční. Téma psychicky narušených jedinců je velmi složité a v současnosti probíhají diskuze, kdo by jim měl věnovat zvýšenou péči a být za jejich chování odpovědný. R5 se vyjádřil, že v rámci návrhů na řešení situace byla PMS navržena jako jeden z možných orgánů, který by měl takové osoby přijmout do své péče. Je však zřejmé, že psychicky narušení jedinci potřebují speciální lékařskou péči a nikoli péči sociálních pracovníků, kteří mají psychologické vzdělání, avšak zdaleka ne tak kvalifikované pro poskytování služeb v rámci tak závažného postižení osobnosti.

Dílčí cíl č.6 se zajímá o bezpečnost a soukromí pracovníků PMS. Jak jsme se již dozvěděli z vyhodnocení výsledků této problematiky, je zjevné, že pocit ohrožení je subjektivní proměnná. Každý z nás je jiný a každý i jinak vnímá stupeň ohrožení. Stejně tak je vyhodnoceno i případné narušení soukromí klienty. Bezpečnost po formální stránce je na každém středisku zajištěna mříží, díky které PÚ a PA nemusí do svého pracovního prostoru klienta vpustit.

Jako problém vnímám návštěvy v místě bydliště. Nejen ty v prvním měsíci výkonu dohledu nad klientem, ale i v případě, že PÚ zná klienta déle. Nikdy nelze odhadnout s kým a s kolika osobami se může zaměstnanec PMS při návštěvě klientova bydliště setkat. Vidím tuto oblast, jako velmi rizikovou a doporučila bych radě pro probaci a mediaci, aby navrhla jiné řešení této situace, např. návštěvu v doprovodu ozbrojeného policisty, který by mohl pouze plnit svou úlohu zvenčí, bez narušení soukromí klientů.

V rámci bezpečnosti zaměstnanců bych také doporučila kurzy sebeobrany jako jednu z prvních školicích aktivit. Povinné by měly být alespoň základy sebeobrany. Pro ty, kteří budou chtít prohloubit praktické znalosti by bylo vhodné, kdyby každé středisko PMS spolupracovalo s organizací, která pořádá tyto kurzy a zaměstnanci PMS tak mohli tyto lekce navštěvovat zdarma nebo minimálně se zvýhodněnou cenou.

7.10. Shrnutí doporučení plynoucích z výzkumu

Na závěr výzkumné části jsem vytvořila sumarizaci všech mých doporučení týkající se činnosti PMS, ale i soudů a Ministerstva spravedlnosti.

- První doporučení se týká zrušení tiskových dokumentů, do kterých musí PÚ zaznamenávat informace získané během schůzky s klientem, protože pro účely PMS plně postačí vedení elektronického záznamu
- Doporučuji zaměřit se na kvalitnější podporu klienta v rámci institutu parole, konkrétně na realizaci probačních domů, neboť tato služba poskytující přístřeší, stravu a zaměstnání v České Republice chybí
- Ministerstvo spravedlnosti by mělo uvažovat o navýšení počtu zaměstnanců PMS, protože statistiky ukazují, že jejich počet je vzhledem k počtu klientů příliš nízký
- Navrhuji pravidelné setkávání s odborníkem poskytující teoretické i praktické školení pro osvojení technik odbourávající pracovní stres, neboť zaměstnanci PMS jsou pracovnímu stresu často vystaveni
- V rámci orgánu parole doporučuji kontaktovat oběť nebo pozůstalé pouze v případě jevícího se podezření opětovného ohrožení, neboť kontaktování po několika letech od TČ se mi jeví jako neetické jednání
- Doporučuji zvýšit úsilí soudu v rámci projednávání případů klientů, kteří porušují pravidla dohledu, aby jednání klienta, které je v rozporu s probačním plánem (neplnění povinností a omezení) bylo odpovědně posouzeno a byla tak naplněna pravidla dohledu
- Během návštěvy v bydliště klienta by podle mého uvážení měla být bezpečnost PÚ lépe zajištěna, ideálně policejním doprovodem, neboť zaměstnanec PMS se může stát snadno objektem útoku
- Navrhuji absolvovat kurzy sebeobrany povinně jako jednu z prvních školících aktivit, aby byli zaměstnanci připraveni reagovat pro případný útok na jejich osobu
- Doporučuji vytvořit efektivní schéma, které bude PÚ a soud dodržovat při kontaktu s psychicky narušeným jedincem pro bezpečnost jeho samotného a pro bezpečnost společnosti z důvodu absence vhodného postupu pro jednání s takovou osobou

8. Případové studie

V pedagogických vědách patří případová studie mezi základní výzkumné metody. Detailní studium některých jevů je jednou z technik, jak můžeme pochopit složité společenské jevy. „Případová studie je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění jednomu nebo několika málo případům.“²⁰⁴

Cílem této části je podrobné pospání případu dvou klientů, kteří byli podmíněně propuštěni z VTOS s uloženým dohledem. Tato kapitola doplňuje teoretickou část popisující agendu parole praktickým výkonem dohledu a předchozím událostem před jeho uložením. Čtenář zde a v přílohách nalezne důležité dokumenty, vzorové, anebo vyplněné PÚ v rámci nebo před výkonem dohledu. Případové studie obsahují mnoho informací z klientova života, ovšem za samozřejmé absence jeho osobních údajů. Dále je uvedeno za jaké trestné činy byl klient odsouzen a jaký trest mu byl uložen.. První případová studie se zaměřuje na dokumentovou formu výkonu dohledu, druhá obsahuje především klientův osobní příběh.

Případová studie č.1

Pan X byl podmíněně propuštěn z VTOS na příkaz krajského soudu Praha, na zkušební dobu 4 roky s dohledem.

Rozsudek při hlavním líčení konaném dne 5 září

Obžalovaný je společně se třemi dalšími osobami obviněný ze zločinu krádeže, přečinu porušování domovní svobody, poškozování cizí věci a vniknutí do cizího objektu. Obžalovaný se takového jednání dopustil celkem devětatřicetkrát. Šlo o krádeže jako například: vloupání do nádrží, odcizení benzínu, poškození dveří a jiných prostor při vloupání do objektů, krádeže nábytku, křovinořezu, autodílů, dveří, trekkingového kola, mědi, svodových okapních trubek, ale i jídla, alkoholu, běžných domácích potřeb, náradí, hliníkových plechů. Obžalovaný se dopustil krádeže, při které vznikla škoda za více jak půl milionu i přesto, že mu již byl uložen trest odnětí svobody v délce 3 měsíců s podmíněným odkladem na zkušební dobu, která mu byla prodloužena celkem na 3 roky se současně stanoveným dohledem.

²⁰⁴ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.str.97

Obžalovaný byl odsouzen na 52 měsíců trestu odnětí svobody a zařazuje se do věznice s ostrahou. Pachatel se k trestné činnosti doznal a ve smyslu obvinění se cítí vinen. Pan X byl aktivní vůdce celé skupiny a byl již několikrát předtím souzen.

Hodnocení odsouzeného ředitelem věznice

Pan X vyrůstal jako jedináček v úplné rodině. Po ukončení základní školy se vyučil v oboru zámečnick. Pracoval 12 let jako osoba samostatně výdělečně činná v pohostinství a pronájmu nebytových prostor. Je kuřák, alkohol užívá příležitostně a má zkušenosti s užíváním drog, především pervitinem. Gambling a suicidium neguje. Je ženatý, otcem jednoho nezletilého dítěte.

Zde ve VTOS pokyny nařízení zaměstnanců vězeňské služby respektoval. Pořádek ve svých ústavních věcech udržoval na požadované úrovni. Konfliktní situace mezi odsouzenými nevyvolával ani nevyhledával. Vnitřní řád věznice dodržoval a program zacházení plnil. Po absolvování kurzu Sociální a pracovní reintegrace odsouzených před propuštěním z VTOS získal osvědčení. Poté byl zařazen do zaměstnání a jeho pracovní morálka byla hodnocena velmi dobře. Také se dobrovolně účastnil odstraňování následků povodní v obci Lužec nad Vltavou a jeho pomoc byla velmi dobře hodnocena. Povahově se jeví jako klidný, vyrovnaný, emocionálně stabilní. Odsouzený uvádí, že po VTOS bude bydlet u rodičů na adrese, kterou uvedl. Udává, že má zajištěné zaměstnání u svého otce jako správce nemovitostí.

Stanovisko PMS k žádosti o podmíněné propuštění

PMS čerpalo informace z osobních setkání s klientem ve VTOS a z písemných materiálů, které má k dispozici o klientovi vězeňská služba. Jednání s blízkými osobami odsouzeného se odehrálo na středisku PMS.

Klient navázal spolupráci se střediskem PMS prostřednictvím podnětu k zahájení spolupráce s PMS.²⁰⁵ Poté spolupráce probíhala při osobních setkání PÚ s klientem ve věznici. Při setkáních klient plně spolupracoval s PÚ, sdělované skutečnosti se vždy snažil písemně doložit.

Při úvodním jednání byl s klientem projednáván písemný podnět ke spolupráci s PMS, kde klient uvedl základní informace o sobě a o důvodu výkonu trestu. Klient uvedl, na jakou adresu se bude po PP vracet. Bydlel tam již před výkonem trestu a bydlel sám. Co se týče zaměstnání – je dán písemný příslib otce, že syna legálně zaměstná při

²⁰⁵ Příloha č.1

údržbě svých nemovitostí. Otec tuto informaci osobně potvrdil s upřesněním, že syn od něj nedostane nic zadarmo a bude muset plnit řádné své povinnosti.

Postoj klienta k TČ a řešení jeho následků včetně náhrady škody

Klient si svou TČ uvědomuje. Proč páchal – bylo to dané způsobem života a skupinou lidí se kterými se stýkal. K TČ ho dovedly drogy, hlavně pervitin. Je opakovaně ve výkonu trestu. Z minulého trestu byl podmíněně propuštěn a ve zkušební době se osvědčil. Je si vědom svých povinností v případě PP, jimiž jsou vedení řádného života, docházka do zaměstnání a hrazení pohledávek. Bude muset přebírat poštu na adrese, kterou nahlásí jako doručovací a hlásit změny kontaktů.

Klient vykazuje snahu hradit způsobenou škodu. Výše dluhu je 400 000. V průběhu trestního řízení uhradil 45 000. Klient část poškozených oslovil a je připraven se splácením započít ihned po propuštění. Část nákladů trestního řízení uhradil a část zbývá uhradit. Aktivně oslovil zdravotní pojišťovnu a finanční úřad s dotazem na výši dluhů. Potvrzení o bezdlužnosti doložil dokumenty. Výše dluhů u ostatních subjektů je doložena v mzdovém listě z VTOS a rovněž v příloze stanoviska.

Rizika recidivy

Rizika recidivy je možné spatřovat v selhání ke vztahu k omamným a psychotropním látkám. Klient jejich užívání přiznává a rizikovost si jasně uvědomuje. Dle jeho vyjádření abstinuje po celou dobu VTOS a je připraven se svojí závislosti zbavit. Lze kladně ocenit klientovu snahu s touto problematikou bojovat. Klient po celou dobu VTOS spolupracoval s centrem drogových služeb.

Nástroje ke snížení rizika je namátkové testování na přítomnost OPL na PMS, kde bude vykonáván případný dohled. Rovněž lze riziko snížit uložením přiměřené povinnosti podrobit se léčení závislosti na návykových látkách a to formou ambulantní léčby. Klient již oslovil příslušného lékaře a ten je ochoten přijmout ho v jeho ordinaci.

Dalším možným rizikem je nezajištěné zaměstnání. Riziko je však sníženo tím, že je klient připraven nastoupit do zaměstnání. Odsouzený dokončil učební obor a dále se vzdělával ve věznici.

Dalším nástrojem ke snížení je i funkční rodina a to tím, že je ochotna klienta podporovat. Klient má tedy sociální zázemí a to v podobě funkčního rodinného zázemí. Rodina počítá s tím, že v případě potřeby bude klienta podporovat i finančně, jak vyplývá

z provedeného jednání s rodinou v místě PMS. Rodina je připravena řešit i klientovy závazky vůči poškozeným.

Rizika možného ohrožení ve vztahu k dalším osobám a veřejnosti

Klient byl odsouzen za majetkovou trestnou činnost. Veřejnost i komunita je ohrožena v případě klientova selhání s ohledem na TČ v minulosti.

Stanovisko střediska PMS k žádosti klienta o PP včetně doporučení konkrétních opatření, jež by měla být realizována v rámci PP s dohledem v případě kladného vyřízení žádosti klienta o PP

Rizika jsou jasně identifikovaná výše a jsou ve střední hladině možného selhání klienta. Rizika možné recidivy jsou jasně identifikovatelná a rovněž byly stanovené nástroje ke zmírnění těchto rizik. Na základě tohoto navrhuji, aby soud zvážil PP. V případě tohoto klienta lze velmi pozitivně hodnotit snahu o řešení závislosti na OPL a rovněž snahu řešit závazky vůči poškozeným a celkově se zařadit do běžného života a provést stabilizaci rodinného života. Domnívám se, že klient by měl prokázat svou motivovanost k vedení řádného života na svobodě.

Pokud by soud rozhodl ve prospěch klienta, může se s resocializací pokračovat na svobodě. Ochranou společnosti by byl v tomto případě dohled PP. Na základě výše uvedeného navrhuji uložit pětiletou zkušební dobu a v rámci této zkušební doby dohled PÚ. Dále navrhuji uložení přiměřených povinností:

- podrobit se léčení závislosti na návykových látkách ambulantní formou léčby a v případě vysloveného dohledu se podrobit v rámci této dohody namátkovému testování na přítomnost omamných látek a to na středisku PMS ČR
- dokládat legálnost svých příjmů a to buď pracovní smlouvou a v případě nezaměstnanosti se evidovat na příslušném úřadu práce
- hradit způsobené škody a nákladů trestního řízení

Klient si zprávu, kterou vytvořil, společně s PÚ přečte a podepíše ji. Zpráva obsahuje různé přílohy – dokumenty, kterými klient dokládá svá tvrzení.

Žádost odsouzeného byla na první pokus zamítnuta, přičemž odsouzený podal proti usnesení v zákonné lhůtě stížnost, a připomněl, že soud by měl vycházet při posouzení

žádosti především z chování odsouzeného ve výkonu trestu než z jeho trestní minulosti, když tresty za minulost již vykonal. Požádal krajský soud, aby usnesení zrušil a jeho podmíněně propustil.

Okresní soud potvrdil, že provedené důkazy zhodnotil jednostranně, ocenil fakt, že odsouzený po zamítnutí jeho předchozí žádosti o podmíněné propuštění nerezignoval, neustal v dalším prokazování svého polepšení, i nadále se ve výkonu trestu choval vzorně, vylepšil svou pracovní kvalifikaci o profesi lakýrník, natěrač, absolvoval rekvalifikační kurz svářeče, absolvoval program sociální a pracovní reintegrace a spolupracuje s Centrem drogových služeb ve vězení při řešení prevence relapsu.²⁰⁶

Krajský soud znovu přezkoumal rozhodnutí okresního soudu a splnění tří podmínek, za kterých může být odsouzený propuštěn. Splnil formální podmínku, tedy, že vykonal polovinu uloženého trestu a od právní moci zamítnutí předchozí žádosti uplynulo již více než 6 měsíců. Odsouzený vyhověl i podmínce druhé – plnil své povinnosti, prokázal polepšení. Odsouzený prokázal, že má vytvořený kritický náhled na svoji trestnou činnost, má dobrou předsevzetí a svým jednáním prokázal, že je hodlá plnit i navzdory nepříznivému dřívějšímu rozhodnutí, což dává podklad pro závěr, že od odsouzeného lze očekávat, že povede v budoucnu řádný život. Má vytvořené předpoklady pro vedení řádného života, má zajištěno zaměstnání i bydlení u svých rodičů a jeho představy o životě jsou reálné.

Na základě těchto informací soud přezkoumal rozhodnutí okresního soudu a odsouzeného propustil z VTOS s uloženým dohledem po dobu 4 let, uložil mu nahradit škodu a rovněž stanovil dohled PÚ.

Usnesení soudu: Soud v neveřejném zasedání projednal stížnost odsouzeného proti usnesení okresního soudu v Nymburce. Soud rozhodl o zrušení usnesení a rozhodl takto: Odsouzený se podmíněně propouští z VTOS. Podle § 89 odst. 1 trestního zákoníku se stanovuje zkušební doba v trvání 4 let a nad odsouzeným se vyslovuje dohled. Odsouzenému ukládá, aby ve zkušební době podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil.

Oznámení o nadcházejícím propuštění z VTOS

Tento dokument obsahující všechny níže uvedené náležitosti o propuštěné osobě obdrží probační úředník od soudu.

²⁰⁶ znovuužití OPL

- jméno
- příjmení
- stav
- státní občanství
- číslo občanského průkazu
- rodné číslo
- kolikrát byl trestán nepodmíněně trestem odnětí svobody
- nástup a délka trestu
- uložené zákazy
- datum a důvod propuštění
- místo pobytu před nástupem do VTOS
- místo pobytu po propuštění z VTOS
- pobírání důchodu
- vznikl nárok na důchod
- byla podána žádost o umístění do domova důchodců
- finanční závazky
- název a adresa organizace, ve které byl naposledy zaměstnán
- trvá dosud pracovní poměr
- pracovní kvalifikace získaná před nástupem trestu
- pracovní kvalifikace získaná ve výkonu trestu
- po propuštění má zájem pracovat na místě
- zdravotní stav
- při propuštění bude vyplacena jednorázová částka ve výši
- doporučení pro sociálního koordinátora
- vztah s rodinou během pobytu ve VTOS
- hodnocení jmenovaného (ne u osob, které byly ve výkonu trestu méně než 6 měsíců)

Probační plán dohledu

Během tří návštěv klienta na PMS by měl být vytvořen půlroční probační plán. Tento plán obsahuje různé povinné náležitosti:

Cíle dohledu

- vedení řádného života a kontrola chování v průběhu zkušební doby
- vedení klienta k plnění povinností – splácet dluhy, žádné delikty, přestupky a TČ
- aktivity směřující k předcházení TČ – podpora při řešení aktuálních životních problémů, ošetření případných rizik – testování na OPL
- přiměřené omezení a povinnosti –uloženo, aby dle svých sil hradil škodu

Konkrétní cíle realizace PP dohledu

- pravidelná docházka na PMS 1x měsíčně
- nepáchání TČ, přestupků ani jiných deliktů (bude ověřeno lustrací v centrální evidenci stíhaných osob a z opisu v rejstříku trestů – 1x za 6 měsíců)
- splácení nákladů spojených s trestním řízením – předkládat při každé konzultaci
- předkládání výplatních pásek 1x 6měsíců
- namátkové testování na OPL
- udržení zaměstnání, v případě ztráty spolupráce s ÚP, snaha o uplatnění na trhu práce

Dohled bude realizován

- konzultacemi v PMS – uvedení způsobu omlouvání při nedostavení se
- návštěvy v místě bydliště nejpozději do 6 měsíců od započetí dohledu
- ověřování sdělených informací u různých orgánů
- poskytování pomoci při řešení akutních životních situací
- klient je povinen informovat PÚ o svém pobytu, zaměstnání, zdrojích obživy a jiných důležitých okolnostech, pracovní neschopnosti, čerpání sociálních dávek a o jakýchkoli změnách, které nastaly
- stanoven postup při porušení PP dohledu

Záznam z první návštěvy na PMS středisku

V této zprávě jsou zaznamenány informace v podobném sledu a zápisu, jako jsou zapsány ve spisu klienta.

Den po propuštění klient sám volá na probační středisko, aby si domluvil schůzku na následující den. Následuje osobní konzultace. Klient je poučen o výkonu dohledu²⁰⁷ o právech a povinnostech klienta a o právech a povinnostech PÚ. Obsahem jednání první schůzky byla úvodní konzultace, poučení, ověřena totožnost na základě OP. S klientem se řešila otázka bydlení – u otce, s rodiči vztah dobrý, je podporován rodinou, jedináček, ženatý, ale s manželskou nežijí, rodiče vychovávají dceru – 15 let. Ve Valdicích začal brát drogy, v minulosti užíval pervitin, má dluhy, podnikal. S PÚ dělají přehled pohledávek. Na ÚP zatím nebyl, ZP – byl na úřadě, od září začne pracovat nebo si ho bude platit sám, vypráví silný příběh, domluveno testování na drogy, soud očekává zprávy o průběhu dohledu ve lhůtách 6 měsíců.

²⁰⁷ Poučení o výkonu dohledu, viz příloha č.2

Následující schůzka:

Dostavil se dle domluvy, otec ho přivezl, dodržuje zákaz, neřídí, na ÚP není, bydliště stejné, vypráví příběh, jak žil s partnerkou po rozchodu s manželkou, která poskytovala placené sexuální služby. Nechal se vyšetřit, žádnou nemoc nemá, pak se manželka vrátila. Vypráví, že v minulosti všichni kradli a fetovali, on šnupal, ale potom už ho bolel nos, že to nešlo, tak si aplikoval nitrožilně. Nyní pracuje u otce, uhrazena pohledávka okresnímu soudu, exekuce nechá plynout ze mzdy. Neplatí řádně pohledávky, od okresního soudu přišla upomínka na uhrazení zbytku dlužné částky.

Klient je v současné době stále ve výkonu dohledu.

Případová studie č.2

Průběh dohledu v prvním roce

Pan Z., 32 let, vyučen zámečníkem, byl ve výkonu trestu za ublížení na zdraví s následkem smrti svou osob, za které byl odsouzen k odnětí svobody na čtyři roky. Pan D.jel nepřiměřenou rychlostí a auto druhého odsouzeného mu nedalo přednost. Na vině byli oba řidiči, protože řidič B, porušil zákon tím, že nedal přednost panu Z. a pak Z porušil zákon jízdou ve velmi vysoké rychlosti a opožděné reakci na tuto situaci. Při nehodě zemřela sestra pana Z., její kamarádka a druhá sestra pana Z.byla velmi vážně zraněna a více jak půl roku hospitalizována v nemocnici.

V minulosti několikrát porušil zákaz řízení motorových vozidel a tím se dopustil maření úředního rozhodnutí. Byl souzen za krádeže, ohrožování osobní svobody, snahu o podplácení policisty při dopravní kontrole. Lustrací bylo zjištěno, že opět porušuje úřední rozhodnutí. Dostal trest obecně prospěšných prací a dohled probačního úředníka. Do výkonu OPP nenastoupil a na dohled k PÚ se nedostavoval. I nadále páchal TČ, se spolupachatelem se násilně v noci vloupal do cizího domu, kde ohrožoval majitelku a odcizil její majetek. O několik dní později spáchal další noční vloupání, opět násilně ohrožoval majitelku domu a způsobil jí majetkovou újmu. Na základě toho byl odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody v délce 2 let, který bez větších problémů vykonal. Dluhy nehradil.

Několik měsíců po jeho propuštění došlo k havárii za, kterou byl pan Z. odsouzen k výkonu trestu odnětí svobody na 4 roky. Obviněný po vykonání poloviny trestu podal žádost o podmíněné propuštění, na jehož základě začal spolupracovat s PÚ. Pan Z. vykazoval ve věznici slušné chování, nezpůsobil konflikty ani jiné nepříjemné situace. Pečlivě plnil program zacházení a absolvoval program sociální převýchovy. Je si vědom svého předchozího chování a je ochoten aktivně se podílet na náhradě škody obětem jeho předchozích trestných činů.

Probační úředník se sešel s rodinou odsouzeného pro vypracování jeho rodinné anamnézy. Otec odsouzeného se domnívá, že synovo jednání má příčinu ve ztrátě matky v jeho nízkém věku a nezvládnutím výchovy z jeho strany. Pan Z. má 5 sourozenců. Otec odsouzeného přislíbil, že syna řádně zaměstná, což písemně doložil. Celá jeho rodina ho po celou dobu pobytu ve vězení podporovala pravidelným telefonickým kontaktem a nepravidelnými osobními návštěvami. Otec je přesvědčený, že nehrozí riziko recidivy a věří, že se syn po podmíněném propuštění z VTOS bude chovat slušně. Jeho partnerka na něj čeká a podporuje ho. Sama nemá žádné problémy s alkoholem, ani drogami, nemá dluhy. Vychovává dceru z předchozího vztahu.

Na základě těchto a dalších informací okresní soud rozhodl o jeho podmíněném propuštění na žádost pana Z. na 5 let s uloženým dohledem, zákazem řízení motorových vozidel a povinností nastoupit do zaměstnání, bezdůvodně jej neopouštět, neměnit bez souhlasu PÚ a v případě ztráty se zaevidovat na ÚP.

Klient se druhý den po propuštění hlásil na středisku PMS a s PÚ byly domluveny podmínky dohledu. První rok dohledu má klient povinnost docházet na středisko PMS jedenkrát za měsíc. Klient bydlí s otcem a přítelkyní v jeho domě. Otec mu chce koupit auto a chce, aby měl s přítelkyní dítě. Rodina odsouzeného je finančně dobře zajištěná. Pan Z. je nelegálně zaměstnán u svého otce. Otec mu domluvil pobyt v rehabilitačním zařízení, protože se obává o jeho zdravotní stav (klient má od autohavárie problémy s koleny).

PÚ navštívil v doprovodu kolegy místo klientova bydliště. Klient obývá starší dům společně s otcem, partnerkou a její dcerou. Soužití se jeví jako bezproblémové, až na občasné hádky pana Z. s otcem. Klient byl zastižen doma a PÚ tím ověřil místo pobytu klienta.

Klient zažádal o invalidní důchod, ale nedostal ho. Dva měsíce neplatí pohledávky, protože si nechal udělat nové zuby a tvrdí, že nemá peníze.

Během následující schůzky doložil platby za dva měsíce. Půl roku po PP chce zažádat o vrácení řidičského průkazu. Z časových důvodů neřešil psychologa, který mu byl PÚ doporučen. Měl kontaktoval centrum Rubikon (nezisková organizace působící v oblasti prevence kriminality a integrace lidí s kriminální minulostí zpět do společnosti²⁰⁸), neudělal to, ale tvrdí, že chce.

Druhý rok výkonu dohledu

Klientovi zamítli žádost o vrácení řidičského průkazu. Zlobí se, protože mu otec koupil auto a on s ním nemůže jezdit.

V druhém roce dohledu se frekvence návštěv snížila na jednu za dva měsíce. Klient je rád, prý mu návštěvy často nevyhovují kvůli zaměstnání na stavbě.

Klient se na schůzky s PÚ dostavuje nepravidelně, neomlouvá svou absenci a dochází, jak mu vyhovuje bez předchozí domluvy. Je poučen PÚ o jeho povinnostech. Tvrdí, že to má těžké v zaměstnání (začal pracovat jako dělník na stavbě) Jeho otec je na něj naštvaný, protože chtěl, aby zůstal pracovat v jeho podnikání, ale pan Z. nechce být v jeho přítomnosti, mají spolu časté konflikty, stačí prý, že s ním bydlí.

Partnerka klienta potratila. Klient nejeví známky znepokojení, jen tvrdí, že to je teď doma s partnerkou složitější. Sám dosud nekontaktoval Rubikon centrum, ani neřešil návštěvu psychologa. Má stále problémy s koleny, které ho trápí. Pohledávky splácí poměrně nepravidelně, vždy se objeví nějaký důvod, proč nemohl platit.

Klient tvrdí, že je teď poměrně v klidu, nemá potřebu ani chodit do hospody, už ho to nebaví. Životní situace klienta se zdá poměrně stabilní, i přes občasné problémy s docházkou a s pozdním placením pohledávek. Má poměrně vhodné rodinné zázemí, s partnerkou se nehádají, do zaměstnání dochází. Plán na další rok dohledu je zůstat u intenzity kontaktu jednou za dva měsíce. Klient se zdá stabilizovaný, ale je nutné dále udržovat kontakt, kvůli placení pohledávek.

²⁰⁸ Více na <http://www.rubikoncentrum.cz/>

9.Závěr

Koncept trestní justice České Republiky je často diskutované téma laiky i odborníky. V dnešní době systém alternativních trestů a odklonů v trestním řízení nabývá na významu a je mu věnována stále větší pozornost. I přes neustále se rozšiřující kompetence činnosti PMS, veliké procento občanů stále neví o existenci této organizační složky Ministerstva spravedlnosti a o jejích aktivitách, což byl také jedním z důvodů vzniku této diplomové práce.

Pro čtenáře, který je laikem na poli trestní justice je zcela jistě přínosem teoretická část, která podává stručný přehled o činnosti PMS a restorativní justici, na jejichž principech je tato organizace založena. Následující kapitoly zpřehlednily systém alternativních trestů a odklonů v trestním řízení. Byl obsažen a vysvětlen pojem restorativní justice, včetně krátké komparace s retributivním systémem. Následovaly kapitoly o probaci, probačních dohledech a agendy parole, jež tvoří značnou část této diplomové práce.

Výzkumná část je rozdělena na dvě oblasti. První oblast se zabývá praktickou stránkou probačních dohledů a prohloubuje informace související s činností zaměstnanců PMS, které nejsou dostupné v běžných odborných publikacích. Jedná se především o doplnění praktické části poznatky a názory probačních úředníků a asistentů, které získali ve své praxi. Za přínos praktické části považují zejména konkrétní výsledky výzkumného šetření. Empirická část obsahuje autentické výpovědi zaměstnanců PMS, tak, jak byly zaznamenány na diktafonové zařízení. První výzkumná část popsala činnost probačních úředníků podle jejich názorů a interpretací. V rámci tohoto zkoumání byl výzkum rozdělen na 6 dílčích okruhů, které se zabývaly bezpečností a pracovní přetížeností pracovníků PMS, spoluprací se soudy, velkou zatížeností administrativními úkony, systémem spolupráce s oběťmi trestných činů a riziky, které ohrožují odsouzeného v rámci výkonu dohledu. Součástí každého okruhu je jeden předpoklad, který byl později vyhodnocen jako osvědčený nebo neosvědčený.

Druhá část výzkumného bádání je založena na zpracování dvou případových studií vytvořené ze spisů klinetů za pomoci PÚ, pro doplnění praktických informací u institutu parole. Jedna případová studie byla zaměřena více na formální stránku agendy parole,

zatímco druhá studie se zaměřuje na samotného pachatele trestného činu a popisuje jeho osobní příběh. Cíle výzkumného snažení byly naplněny vyhodnocením předpokladů a dílčích cílů včetně zpracování případových studií.

Výzkum ukazuje, že PMS plní svou funkci na velmi dobré úrovni, avšak stále se najdou určité oblasti, které mají svá slabá místa a je potřeba jim věnovat pozornost. Je však nutné si uvědomit, že Probační a mediační služba působí v České Republice pouze 14 let a domnívám se, že pomyslný vrchol činnosti teprve nastane. Ze strany PMS jsem zaznamenala snahy o zkvalitnění práce v různých oblastech. Bohužel většina rozhodnutí, která by mohla situaci změnit, jsou závislá na podpoře ze strany státu. Nicméně pracovníci PMS, kteří jsou zatěžováni počtem klientů i náročností samotného pracovního procesu si zaslouží uznání za práci, kterou odvádí.

Na základě zjištěných nedostatků byla stanovena doporučení, na které by se měli PMS, soudy a především ministerstvo spravedlnosti zaměřit. Těmito oblastmi jsou: navýšení počtu zaměstnanců PMS; zkvalitnění péče o osoby podmíněně propuštěné z VTOS; povinné absolvování základů sebeobrany v začátcích pracovního působení; zajištění bezpečnosti v rámci vstupu do klientova obydlí; zrušení tiskových spisů; zvýšení pozornosti a aktivity soudu při neplnění dohledu ze strany odsouzeného; vytvoření efektivního schéma pro práci s psychicky narušenými osobami; relaxační metody za účelem odbourání pracovního stresu.²⁰⁹

Cílem mého výzkumu bylo prozkoumat šest různých oblastí souvisejících s oblastí výkonu dohledu, aby se čtenář mohl dozvědět více o tom, co se skrývá za zdmi probačních a mediačních středisek a nespoléhat se jen na holá fakta pramenící z odborných knih. Mě samotné přinesl výzkum spoustu nových informací, které mi knihy a dokumenty nemohly poskytnout. Prostřednictvím kvalitativního výzkumu jsem měla příležitost dozvědět se více o oblasti, která mě zajímá a přeformulovat si některé názory a domněnky, které jsem o činnosti PMS měla. Můj výzkum se týkal pouze malé části ze spektra všech činností, které PMS poskytuje. Věřím však, že nejen mě, ale i čtenářům přinesl užitečné a zajímavé informace a určitě bych doporučila zaměřit se na některé jevy více do hloubky. Podle mých výzkumných výsledků se domnívám, že by bylo ideální prozkoumat podrobněji agendu parole a zaměřit se především na prvních několik týdnů po

²⁰⁹ Více viz.kapitola č. 7.9. a 7.10.

propuštěním odsouzeného z VTOS. S tím souvisí absence probačních domů, které se jeví jako ideální prostředek pomoci odsouzenému navrátit se opět přirozeným a pozvolným způsobem do společnosti. Navrhuji detailně prozkoumat klientovy potřeby po opuštění výkonu trestu odnětí svobody včetně analýzy možností služeb, na které je více či méně klient po propuštění odkázán, a díky kterým je schopen fungovat ve společnosti. Domnívám si, že studie, která by postihla tuto problematiku, doplněnou popisem činnosti probačních domů by mohla být velikým přínosem.

10. Seznam použité literatury

9.1. Knížní zdroje

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. *Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, 244 s. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). ISBN 978-807-3801-380.

Derks, J., Kalmthout, A., Stelman, A. a kol. *Probace v Evropě*. Přeložil Žižka, J. Praha: IKSP, 2002.

DISMAN, Miroslav. *Úvod do metod společenského výzkumu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 1.vyd. Praha: Karolinum, 1993. ISBN 80-718-4141-2.

DOUBRAVOVÁ, Dagmar. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: Institut pro probaci a mediaci, 2001, 1 sv. ISBN 80-902-9980-6.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7315-185-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7367-485-4.

HENDRYCH, Dušan. *Akademický slovník cizích slov: [A-Ž]*. 1. vyd. Praha: Academia, 1997, 834 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 80-200-0607-9.

HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 3., podstatně rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2009, xxii, 1459 s. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI, kolektiv autorů. *Restorativní justice: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003. ISBN 80-7338-021-8.

KYNCLOVÁ, Zuzana. *Co je dobré vědět nejen o mediaci a probaci*. 1. vyd. Praha, 2007, 74 s. ISBN 978-80-86920-26-9.

LIEBMANN, Marian. *Restorative justice how it works*. London: Jessica Kingsley Publishers, 2007. ISBN 978-184-6426-315.

NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. Praha: Academia, 1969.

NOVOTNÝ, O., Zapletal, J. a kol. *Kriminologie*. Praha: EUROLEX BOHEMIA, 2001, str. 215.

PECH, Oldřich. *Příruční slovník pedagogický: Pro školskou a učitelskou praxi*. Nákladem Česko-slovenské grafické Unie a.s. v Praze, 1939.

Probation and Probation Services: A European Perspective. Nijmegen: Wolf Legal Publisher, 2000. ISBN: 90-5850-008-X.

Probační a mediační služba ČR, *Metodický standard PMS ČR v rámci zajištění výkonu probačního dohledu nad pachateli trestných činů*, PMS ČR 2004.

PŘESLIČKOVÁ, Hana, Radek GAJDOŠ a Miroslav KRUTINA. *Obecně prospěšné práce a další instituty restorativní justice*. Vyd. 1. Praha: Český helsinský výbor, 2003, 70 s. ISBN 80-864-3614-4.

Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 143 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-733-8021-8.

ROZUM, Jan, JARKOVSKÁ, Lucie, KOTULAN, Petr. Institut dohledu u podmíněného propuštění. 1. vyd. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004. 261 s. ISBN 80-7338-026-9.

ROZUM, J., KOTULAN, P. a J. TOMÁŠEK. *Účinnost dohledu u osob podmíněně propuštěných*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-073-1.

ROZUM, Jan a Petr KOTULAN. *Výzkum nově zavedených prvků probace do trestního práva ČR: výzkum uskutečněný v rámci programu účinky transformace trestního zákonodárství na stav kriminality a zvyšování efektivity justice ve vztahu k bezpečnosti občanů v horizontu roku 2000*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, 141 s. Studie (Institut pro kriminologii a sociální prevenci). ISBN 80-860-0877-0.

Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Vyd. 2. Editor Oldřich Matoušek, Pavla Kodymová, Jana Koláčková. Praha: Portál, 2010, 351 s. ISBN 978-807-3678-180.

SOTOLÁŘ, Alexander, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní řešení trestních věcí v praxi*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2000, xv, 468 s. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-717-9350-7.

Slovník ekonomie a sociálních věd. 1. vyd. Praha: EWA Edition, 1995, 419 s. ISBN 80-857-6413-X.

SVATOŠ, Roman. *Základy kriminologie a prevence kriminality*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2009, 118 s. ISBN 978-80-86708-81-2.

ŠČERBA, Filip, František PÚRY a Pavel ŠÁMAL. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2011, 416 s. Teoretik. ISBN 978-808-7212-684.

ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Vyd. 1. Editor Lenka Ouředníčková, Dagmar Doubravová. Praha: Portál, 2010, 212 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠTĚRBA, Vladislav. *Penologie*. Vyd. 1. Praha: Armex, 2007, 148 s. Skripta pro střední a vyšší odborné školy. ISBN 9788086795485X.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

Velký sociologický slovník: I. svazek A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996, 747 s. ISBN 80-718-4164-1.

VETROVEC, Vladislav. *Zákon o mediaci a probaci: komentář*. Praha: Eurolex Bohemia, 2002, 115 p. ISBN 80-864-3232-7.

ZEHR, H. *Úvod do restorativní justice*. Překlad a vydání: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. Praha 2003. 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kriminologický slovník*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011, 251 s. ISBN 978-807-3803-124.

9.2. Zákony

- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
81
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů

9.3. Materiály PMS

- Organizační řád Probační a mediační služby České Republiky. [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z:
https://www.pmscr.cz/download/03_ORG_RAD_PMSCR_aktual_01022011.pdf
- Parole: Podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody s dohledem. [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z:
https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_PAROLE_cz.pdf
- Metodický standard činnosti PMS v oblasti probace

- Metodický standard PMS v oblasti probace

9.4. Přednášky

- Přednáška z předmětu Resocializační pedagogika II., Mgr.Jaroslava Talandová, v akademickém roku 2012/2013
- Přednáška z akreditovaného výcviku mediace, 18.3.-15.6. 2013, Česká andragogická společnost, o.s. Mgr.Irena Stejskalová, 18.-20.3.2013

9.5. Internetové zdroje

- *Rozvoj probačních a resocializačních programů: Posílení prevence a ochrany společnosti před opakováním trestné činnosti* [online]. [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <http://www.rozvojprogramu.cz/>
- *Rubikon centrum: Pomáháme překročit minulost* [online]. [cit. 2014-11-27]. Dostupné z:<http://www.rubikoncentrum.cz/>
- *SDRUŽENÍ PRO PROBACI A MEDIACI V JUSTICI* [online]. 2.7.2009 [cit. 2014-11-24]. Dostupné z:<http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/o-nas-1597/vykon-trestu-764/spoluprace-s-ostatnimi-slozkami-a-organizacemi-472/sdruzeni-pro-probaci-a-mediaci-v-justici-4533>

9.6.Periodika

- Diblíková, S., Přesličková, H.: Současné pojetí restorativní justice (IV. mezinárodní konference Evropského fóra pro restorativní justice, Barcelona 15.-17.6.2006), *Trestněprávní revue* 12/2006, s. 378-380, ISSN 1213-5313
- ŽATECKÁ, Eva. Probační a mediační služba dle platné právní úpravy. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2004, XII, 2/2004, s. 150-161

10. Přílohy

Příloha č.1: Vzor podnětu k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou

Příloha č.2: Vzor poučení o výkonu dohledu

Příloha č.3: Vzor stanoviska Probační a mediační služby ČR k žádosti o podmíněné propuštění

V případě potřeby pomoci při vyplňování údajů se obraťte na zaměstnance věznice

Podnět k zahájení spolupráce s Probační a mediační službou ČR

(příprava podkladů pro možnost podmíněného propuštění (s uložením dohledu podle § 63/1 TZ, s uložením přiměřeného omezení a přiměřené povinnosti podle § 63/3 TZ)

Věznice v Datum.....
Typ věznice Základní číslo.....

Jméno a příjmení:
Datum narození:
Adresa bydliště před výkonem trestu odnětí svobody:
Adresa bydliště po propuštění:

1. Pro jaký trestný čin jste v současné době ve výkonu trestu (podle jakého §)?
.....

Délka uloženého trestu: **Výkon trestu mi končí dne:**

Do jakého typu věznice jste byl/a odsouzen/a.....

Podání žádosti o podmíněné propuštění je možné k datu:

2. Byl/a jste již dříve trestán/a? ANO NE

podmíněně - kolikrát: TČ:.....

nepodmíněně - kolikrát: TČ:

jiné tresty - kolikrát: TČ:

**V případě, že jste již dříve byl/a ve vězení, byl/a jste v rámci výkonu tohoto trestu již někdy podmíněně propuštěn/a? ANO osvědčil/a jsem se neosvědčil/a jsem se
NE**

Jste v současné době znovu trestně stíhán/a?

ANO pro jaký trestný čin (podle jakého §):

NE

3. Bylo Vám soudem vedle současného výkonu trestu odnětí svobody uloženo také ochranné léčení (protialkoholní, protitoxikomanické, sexuologické)? ANO NE

V případě, že ANO, označte formu léčby: AMBULANTNÍ ÚSTAVNÍ

Pokud ano, probíhala tato léčba během výkonu trestu odnětí svobody? ANO NE

4. Byly vám uloženy další tresty, které máte vykonávat po podmíněném propuštění?
ANO NE

zákaz pobytu - místo zákazu pobytu:

.....

zákaz činnosti - druh zakázané činnosti:

.....

peněžitý trest - jeho výše:

.....

5. Žádal/a jste v rámci současného výkonu trestu odnětí svobody již dříve o podmíněné propuštění ? : ANO NE

6. Označte osoby, se kterými jste byl/a během pobytu ve vězení v kontaktu?

a) personál věznice (doplňte osobu, se kterou jste byl/a během výkonu trestu v nejužším kontaktu)

.....
.....

b) jiná osoba (označte, popřípadě doplňte)

▪ sociální pracovník mimo věznici (uveďte jméno, příjmení a kontaktní adresu)

.....
.....

▪ zájmové sdružení občanů (uveďte adresu a název sdružení a osobu, se kterou jste byl/a v kontaktu)

.....
.....

▪ někdo jiný (uveďte o koho se jedná, jméno, příjmení a kontakt)

.....
.....

7. Byl/a jste během výkonu trestu v kontaktu se svou rodinou?

ANO

- pravidelně tj. za měsíc

- nepravidelně tj. za rok

druh kontaktu (zatrhněte)

dopisy

návštěvy

NE

8. Na koho z Vaší rodiny se může zaměstnanec PMS s vaším souhlasem obrátit se žádostí o doplnění informací k Vaší osobě a k situaci, jež nastane v případě podmíněného propuštění? (uveďte, prosím, jméno, příjmení, kontakt a uveďte o koho se jedná – např. matka, bratr, manželka, druh atd.)

1.
.....
.....
2.
.....
.....
3.
.....
.....

9. Na koho jiného (mimo vaší rodinu) se může zaměstnanec PMS s Vaším souhlasem obrátit se žádostí o doplnění informací k Vaší osobě a k situaci, jež nastane v případě Vašeho podmíněného propuštění ? (uveďte, prosím, jméno, příjmení, kontakt a uveďte o koho se jedná – např. zaměstnavatel, kurátor, přítel)

1.
.....
.....
2.
.....
.....
3.
.....
.....
4.

10. Jaké kroky jste uskutečnil/a v rámci své přípravy na podmíněné propuštění?

1. v souvislosti se svým budoucím bydlením:

.....
.....
.....

2. v souvislosti se svým budoucím zaměstnáním:

.....
.....
.....

3. v souvislosti se svým návratem do rodiny:

.....
.....

11. Jaké kroky jste učinil/a v souvislosti s náhradou škody poškozenému ?:

.....
.....

12. Jaké tři hlavní důvody vás vedou k podání žádosti o podmíněné propuštění?

-
-
-

Svým podpisem souhlasím s tím, aby zaměstnanec místně příslušného střediska PMS shromažďoval informace týkající se mé osoby, rodinné, sociální a pracovní situace za účelem vypracování stanoviska střediska PMS k možnosti mého podmíněného propuštění. S tímto stanoviskem se budu moci seznámit a budu se moci k němu vyjádřit. Poté bude stanovisko připojeno k žádosti o podmíněné propuštění.

Jsem seznámen/a s tím, že zaměstnanec PMS je ze zákona (č. 257/2000 Sb. o PMS ČR) oprávněn nahlížet do trestního spisu soudu a spisové dokumentace věznice.

Tento podnět jsem vypracoval/a (zaškrtněte):

- **samostatně**
- **ve spolupráci s (doplňte)**

.....

Podpis

odsouzené/ho:

.....

Tento podnět ke spolupráci se zasílá středisku PMS Kolín místně příslušnému dislokaci věznice

Příloha č.2: Vzor poučení o výkonu dohledu

POUČENÍ O VÝKONU DOHLEDU

Klient/ka (obviněný/á, odsouzený/á):

Datum narození:

Podle § 49/1 tr. zákoníku se dohledem rozumí pravidelný osobní kontakt pachatele s úředníkem/asistentem Probační a mediační služby, spolupráce při vytváření a realizaci probačního plánu dohledu ve zkušební době a kontrola dodržování podmínek uložených pachateli soudem nebo vyplývajících ze zákona. Účelem dohledu je dle § 49/2 tr. zákoníku sledování a kontrola chování pachatele, čímž je zajišťována ochrana společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti, odborné vedení a pomoc pachateli s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Povinnosti pachatele a oprávnění a povinnosti probačního úředníka jsou upraveny v § 50 a § 51 trestního zákoníku a dále v zákoně č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

V rámci výkonu dohledu jste povinen:

- spolupracovat s probačním úředníkem/asistentem způsobem, který Vám probační úředník/ asistent stanoví, a plnit probační plán dohledu,
- dostavovat se k probačnímu úředníkovi/asistentovi ve lhůtách, které Vám probační úředník/asistent stanoví,
- informovat probačního úředníka/asistenta o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem/asistentem (*o zaměstnání, příp. studijních poměrech, o evidenci na úřadu práce, o pracovní neschopnosti, čerpání sociálních dávek, nástupu do zdravotnického či jiného léčebného zařízení, nástupu do výkonu trestu, nástupu k výkonu základní vojenské služby, civilní služby apod., o změnách, které v průběhu zkušební doby v těchto nastaly a tyto informace dokládat*),
- přebírat poštu na adrese, kterou jste probačnímu úředníkovi/asistentovi sdělil/a, v případě změny bydliště ihned nahlásit probačnímu úředníkovi/asistentovi novou adresu, informovat ho o zřízení/zrušení datové schránky,
- informovat bezodkladně probačního úředníka/asistenta o všech okolnostech, které by Vám bránily v plnění probačního plánu (*nemoc, služební cesta, úraz apod.*) a tyto probačnímu úředníkovi/asistentovi doložit,
- umožnit probačnímu úředníkovi/asistentovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržujete,
- plnit, pokud byly soudem stanoveny, přiměřené povinnosti a omezení, včetně náhrady škody a nákladů trestního řízení stanovené státním zástupcem či soudem,
- vést řádný život, tj. dodržovat právní řád, plnit si své povinnosti vůči státu a společnosti, (*např. vyživovací povinnost*), nezneužívat svých práv, nenarušovat občanské soužití, nedopouštět se přestupků, jiných deliktů a trestných činů,

- je-li Vám v probačním plánu stanovena povinnost vykonávat programy sociálního výcviku a převýchovy, programy psychologického poradenství, plnit tuto povinnost způsobem stanoveným v probačním plánu.

Nedodržení podmínek vyplývajících z uloženého dohledu je důvodem k nařízení výkonu podmíněně odloženého trestu nebo nařízení výkonu zbytku trestu odnětí svobody.

Probační úředník/asistent je v rámci výkonu kontroly nad plněním trestu povinen a oprávněn:

- vykonávat nad Vámi dohled v souladu s vytvořeným probačním plánem, vést s Vámi konzultace a vyhotovovat z nich písemný záznam,
- být Vám nápomocen ve Vašich záležitostech (*zejména v osobních, pracovních a jiných problémech, např. zdravotního rázu, pokud nějakým způsobem souvisejí s výkonem dohledu a zásadně ovlivňují Váš život*), a to zejména jako zprostředkovatel psychologického poradenství, pracovní rekvalifikace, zdravotní terapie apod.,
- plnit pokyny předsedy senátu směřující k výkonu dohledu a k tomu, aby jste vedl/la řádný život,
- pravidelně aktualizovat probační plán s přihlédnutím k výsledkům dohledu a k Vaším osobním, rodinným a jiným poměrům,
- informovat bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu, který dohled uložil, pokud závažným způsobem nebo opakovaně porušíte podmínky dohledu, probační plán nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti,
- upozornit Vás, pokud méně závažným způsobem porušíte stanovené podmínky, probační plán nebo přiměřená omezení a přiměřené povinnosti, na zjištěné nedostatky a dát Vám poučení, že v případě opakování nebo závažnějšího porušení stanovených podmínek, probačního plánu nebo přiměřených omezení a přiměřených povinností bude o tom informovat předsedu senátu,
- zpracovávat, nestanoví-li předseda senátu jinak, nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad Vámi, o tom, jak dodržujete stanovené podmínky, probační plán a přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti a o Vašich poměrech a seznámit Vás s obsahem těchto zpráv,
- v souladu se zákonem o PMS č. 257/2000 Sb. a se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů opatřovat si v rámci kontroly výkonu trestu potřebné informace o Vás a Vaší aktuální životní situaci, a to nejen od Vás, ale i z jiných zdrojů (*např. od orgánů státní správy a samosprávy, orgánů činných v trestním řízení a jiných institucí*), a to zejména tehdy, pokud požadované informace sám nedoložíte,
- informovat Vás o krocích, které v rámci kontroly Vašeho chování a způsobu života podnikne,
- motivovat a vést Vás k řešení následků trestné činnosti, především v oblasti vztahu s poškozeným, se kterým je podle potřeby v kontaktu, nabízí mu právní poradenství a pomoc v činnostech směřujících k náhradě škody způsobené trestným činem a o způsobu náhrady škody informuje soud.

V dne 27.11.2014

.....

.....

probační úředník/asistent

klient

Příloha č.3: Vzor stanoviska Probační a mediační služby ČR k žádosti o podmíněné propuštění

Stanovisko Probační a mediační služby ČR k žádosti o podmíněné propuštění

Jméno a příjmení klienta:

Datum narození/základní číslo:

I. Uvedení zdrojů informací, ze kterých PMS při zpracování stanoviska čerpala:

II. Základní informace o způsobu navázání kontaktu klienta s PMS ČR a o průběhu spolupráce:

III. Doplnující informace k rodinnému/sociálnímu a pracovnímu zázemí klienta po podmíněném propuštění (s dohledem):

IV. Výsledné shrnutí provedené analýzy potřeb klienta:

a) Postoj klienta k trestnému činu a řešení jeho následků včetně náhrady škody (konkrétní realizované kroky, náhled klienta na TČ, atd.)

b) Rizika recidivy klienta včetně uvedení faktorů/okolností, které riziko mohou snížit/zvýšit

c) Rizika možného ohrožení, v případě podmíněného propuštění klienta s ohledem na

- osobu/y spojenou/é s trestnou činností klienta
- další osobu/y
- veřejnost/komunitu obecně

V. Stanovisko střediska PMS ČR k žádosti klienta o podmíněné propuštění ČR včetně doporučení konkrétních opatření, jež by měla být realizována v rámci podmíněného propuštění (s dohledem) v případě kladného vyřízení žádosti klienta o PP

Datum a forma seznámení klienta s obsahem tohoto stanoviska:

V dne 27.11.2014